ARH Diss. B-25626

Tartu Riiklik Ülikool

NSV Liidu Ajaloo Kateeder

EESTI NSV AJALOO KÜSIMUSTE ÔPETAMISEST VII JA VIII KLASSI AJALOOKURSUSES

Vôru rajooni koolide kogemuste pôhjal

Diplomitöö

Nômm, Astrid

Tartu Riikliku Ülikooli
Ajaloo-Keeleteaduskonna
ajaloo osakonna mittestatsionaarne üliôpilane

Juhendaja pedagoogikakandidaat
H. Palamets

TRÜ NSV Liidu ajal. nat. rav. nr. 1744

Tartu 1963

S I S S E J U H A T U S.

" Kogu maailmale on teada nõukogude teaduse, tehnika ja kunsti suurepärased saavutused," ütles N.S.Hruštšov 1960.aastal, Ülevenemaalisel õpetajate kongressil. "Kõik see on kultuurirevolutsiooni vili. Selle revolutsiooni rinne on pikk, kuid vist küll kõige tähtsam ja otsustavam koht kuulub selles meie koolile."[1]

Kommunistlikus ühiskonnas on vaja kõrgesti haritud ja igakülgsete teadmistega töötajaid. On tarvis inimesi, kellel on terviklik materialistlik maailmavaade, kes on sügavalt veendunud kommunistliku ühiskonna eelistes ja tema üleolekus eelnevatest formatsioonidest, kes õigesti orienteeruvad meie maa sise- ja välispoliitikas.

Suur ja vastutusrikas osa nende ülesannete lahendamisel langeb humanitaarharidusele, eriti ajaloo_kursusele, millele kuulub juhtiv koht õpilaste kommunistliku maailmavaate kujundamisel.

Viimastel aastakümnetel kujunes ajalooalane haridus meie koolides kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee tuntud otsusega 1934.aasta 16.maist

---

1 N.S.H r u š t š o v, Kindla rahu ja rahvaste helge tuleviku nimel, "Rahva Hääl" 1960, nr.163.

"Ajaloo õpetamisest NSV Liidu Koolides". Seda süsteemi täiustati ajalooteaduse edusammude kasvu ja kooli arenemise käigus. Sellel süsteemil oli kaheldamatuid väärtusi ja ta õigustas end suurel määral. Keskkooli lõpetajad omandasid süstemaatilised teadmised NSV Liidu ja välisriikide ajaloo kohta vana-ajast kuni tänapäevani. Tänu konkreetsete ajalooliste faktide õigele analüüsile ja üldistamisele ajaloo õpetamisel, õppisid nad mõistma ajaloolise protsessi põhilisi seaduspärasusi. Suur osa õpilasi aga, kelle haridus piirdus 7-klassilise kooliga, ei omandanud nõukogude kodanikule vajalikke teadmisi oma kodumaa ajaloost, mis noorsoo ideelises kasvatamises kujunes märgatavaks lüngaks.

Üldised kommunistliku ülesehitustöö nõuded pärast Suurt Isamaasõda ja võitlust ideoloogilisel rindel välismaiste imperialistlike ringkondade vastu, nõudsid edasise ideelis-poliitilise ja moraalse kasvatustöö tugevdamist noorsoo hulgas. Kodumaa ajaloo õpetamise puudumine V - VII klassini lõi ebasoodsad tingimused õpilaste kasvatamiseks patriotismi vaimus. Peale nimetatud puuduste esines ajaloo programmides veel rida lünki, mille tõttu ajaloo-alane haridus ei vastanud tänapäeva nõuetele.[1] Siit tekkis vajadus korraldada ümber ajaloo programmid.

Ajaloo õpetamise uued ülesanded ja nende ülesannete lahendamise teed on formuleeritud NLKP Keskkomitee ja

---

[1] Л.П. Бущик, Очерк развития школьного историчестого образования в СССР, Москва 1961, стр. 306 - 312.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsuses "Möningatest muudatustest ajaloo õpetamises koolides"(oktoober, 1959), samuti NLKP Keskkomitee otsuses "Parteipropaganda ülesandeist kaasaja tingimustes", milles rõhutatakse noorsoo hulgas tehtava ideelise kasvatustöö suurt tähtsust, vajadust muuta kommunistliku moraali põhimõtted sügavaiks sisemisteks veendumusteks. "Kommunistliku ideoloogia propaganda noorsoo hulgas peab oma vormilt ja meetoditelt olema mitmekesine ja huvitav , tal peab olema elav, kujukas ja populaarne iseloom. Tema aluseks tuleb võtta marksistlik-leninlik teooria ning meie partei ja riigi kangelasliku ajaloo tähtsamate küsimuste tundmaõppimine, mineviku võitlus - traditsioonide ja tänapäeva heroismi varal kasvatamine, nõukogude rahva ennastsalgava võitluse, kommunismi võidu eest peetava võitluse eeskujude varal kasvatamine."[1]

Oma kõnes Ülevenemaalisel õpetajate kongressil tõstis sm.N.S.Hruštšov esile kaks ajaloolist ülesannet, mis seisavad praegu meie riigi ees, need on kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine ja uue inimese kasvatamise vajadus, ilma milleta kommunismi ei saa ehitada.

NLKP XXI kongressi ajaloolised otsused ning NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu teesid "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest" alusel vastu võetud seadused näitasid kätte nõukogude kooli uue suuna. Eriti vastutusrikkad ülesanded noorsoo kasvatamisel püstitas NLKP XXII kongress, kus jäid kõlama sõnad:

---

[1] NLKP Keskkomitee otsus "Parteipropaganda ülesandeist kaasaja tingimustes", "Eesti Kommunist" 1960,nr.1, lk.8.

"Inimese igakülgses ja harmoonilises arenemises etendab nõukogude kool eriti tähtsat osa. Kasvatades õpilasi kommunismi vaimus, peab kool neis arendama paremaid omadusi ja harjumusi, valmistama neid ette kohusetruuks tööks vastavalt võimetele, ühiskondlike hüvede mõistlikuks kasutamiseks, kommunistliku moraali normide ja ühiselureeglite kõrvalekaldumatuks järgimiseks."[1]

Iseloomustades ajaloo õpetamise uusi jooni, tuleb märkida õppeplaanide ümberkorraldamist meie kodumaa ajaloo kursuse laiendamise ja selle osatähtsuse tõstmise suunas. See realiseeriti 1961/62.õppeaastal NSV Liidu ajaloo elementaarkursuse sisseviimisega 8-klassilisse kooli, kusjuures säilitati kodumaa ajaloo süstemaatiline kursus keskkooli vanemates klassides.

Ajaloo õpetamise ümberkorraldamisest Eesti NSV-s ilmus 1960.aasta 18.mail EKP ja ENSV Ministrite Nõukogu määrus "Möningatest muudatustest ajaloo õpetamisel Eesti NSV koolides".

Alljärgnevas tabelis toome ülevaate ajaloo kursuse ülesehitusest Eesti NSV üldhariduslikes koolides enne ja pärast koolireformi.

Tabel nr.1

Klass	Enne koolireformi	Pärast koolireformi
5.	V a n a a e g (Vana Idamaa ja Kreeka ajalugu).	V a n a a e g (tervikuna).
6.	V a n a a e g (Rooma ajalugu). K e s k a e g (I periood).	K e s k a e g (tervikuna).

[1] N.S.H r u š t š o v, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmist, Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXII kongressile, Tallinn 1961, lk.73.

Klass	Enne koolireformi	Pärast koolireformi
7.	K e s k a e g (II periood).	N S V L i i d u a j a l u g u k o o s ü l e v a a t e t e e m a d e g a k a p i t a l i s m i j a t ö ö l i s l i i k u m i s e a r e n g u s t L ä ä n e - E u r o o p a s (vanimast ajast kuni XIX saj. lõpuni).
8.	U u s a e g (I periood).	N S V L i i d u a j a l u g u k o o s ü l e v a a t e t e e m a d e g a k a p i t a l i s m i j a t ö ö l i s l i i k u m i s e a r e n g u s t L ä ä n e - E u r o o p a s (XX saj.algusest tänapäevani).
9.	U u s a e g (II periood). N S V L i i d u a j a l u g u (vanimast ajast kuni XVII saj.lõpuni).	U u s a e g (II periood). N S V L i i d u a j a l u g u (vanimast ajast kuni XVII saj. lõpuni).
10.	N S V L i i d u a j a l u g u (Vene impeeriumi kujunemisest kuni 1920.aastani).	N S V L i i d u a j a l u g u (Vene impeeriumi kujunemine kuni 1920. aastani).
11.	N S V L i i d u a j a l u g u (Rahvamajanduse taastamisest 1921.a.kuni tänapäevani). U u s im a e g.	N S V L i i d u a j a l u g u (Rahvamajanduse taastamisest 1921.a.kuni tänapäevani). U u s im a e g. Ü h i s k o n n a ö p e t u s.

Suurimat tähelepanu seitsmendas ja kaheksandas klassis pööratakse välisriikide uue ja eriti uusima ajaloo tundma - õppimisele. Õpilaste tutvustamisel välisriikide uue ja uusima aja ajaloo põhietappidega on oluline tähtsus meie kodumaa ajaloo sügavamaks mõistmiseks, selle sidemete selgitamiseks eri maadega, vajalike kujutluste loomiseks maailma ajaloo üldisest käigust.

Orgaanilises seoses teiste NSV Liidu rahvaste ajalooga käsitletakse mõlemas klassis Eesti NSV ajalugu.

Eesti NSV ajaloo põhiprobleemide sissetoomine seitsmenda ja kaheksanda klassi ajalookursusse on igati tervitatav. Kuigi tundide arv nende teemade käsitlemiseks pole eriti ulatuslik, võimaldab ta siiski anda õpilastele vajaliku koguse elementaarseid teadmisi, et õigesti orienteeruda minevikus ja kaasajas. Need õpilased, kes aga jatkavad oma õpinguid keskkoolis saavad nüüd hoopis põhjalikuma ettevalmistuse uute teadmiste kogumiseks. Seejuures kerkib esile oht, et keskkoolikursus hakkab dubleerima 8-kl.koolis õpitut, eriti siis, kui 8-kl.kooli ajalooõpetaja ei pea küllaldaselt silmas kursuse e l e m e n t a a r s e t iseloomu ja pakub õpilastele sellist materjali, mis tegelikult kuulub kesk - kooli.

Õppeaasta lõpul tutvustatakse kaheksanda klassi õpilasi 19 tunni ulatuses Nõukogude Liidu ühiskondliku korraldusega ning mõningate nõukogude seadusandluse küsimustega.

Tuleb silmas pidada, et kui selge programm ka poleks, olenevad õpetuse ja kasvatuse tulemused koolis eeskätt õpetajate pedagoogilisest meisterlikkusest ja õpikutest.

Peale õpikute ja programmide peab ajaloo õpetamise kõrge taseme kindlustamisel etendama tähtsat osa ka ajalooalane teaduslik ja populaarteaduslik kirjandus. Süstemaatiline tutvumine sellega aitab õpetajal olla kursis ajalooteaduse viimaste saavutustega ning võimaldab avada teadlikumalt ja sügavamalt kooliprogrammi sisu.

Võru rajoonis mindi ajaloo õpetamisel uuele programmile üle katseliselt juba 1960/61.õppeaasta II veerandist. Esimesel õppeveerandil käsitleti varem seitsmendas klassis õpitava keskaja kursuse möningaid põhiküsimusi, II õppeveerandil algas NSV Liidu ajaloo õppimine programmi alusel, mille töötasid välja rajooni ajaloo õpetajad haridusosakonna juhendamisel. Aine käsitlemine algas ürgkogukondlikust korrast NSV Liidu territooriumil ja lõppes XIX sajandi 90-ndate aastatega. Töö oli ebanormaalne, kuna üleminek uuele programmile toimus liiga järsku ja ettevalmistamatult (puudus täpne programm ja NSV Liidu ajaloo õpik). Eesti ajaloo küsimusi käsitles iga ajalooõpetaja oma äranägemise järgi. Selle kõige tulemus oli õpilaste teadmiste madal tase.

Seega on Võru rajooni õpetajail NSV Liidu ajaloo käsitlemise tööpraktika poole aasta võrra suurem kui teistes rajoonides, mis eeldab ka suuremate kogemuste olemasolu.

Alljärgnevas töös püütakse üldistada Eesti NSV ajaloo õpetamisel saadud esimesi kogemusi Võru rajooni koolide seitsmendates ja kaheksandates klassides meie poolt külastatud tundide, läbiviidud kontrolltööde ja ringküsitluse alusel. Võru rajooni 34-st kaheksaklassilisest koolist ja keskkoolist on käsitletud 10-ne järgmiste koolide töökogemusi: Fr.R.Kreutzwaldi nim.Võru I Keskkooli[1], Vastseliina Keskkooli, Antsla Keskkooli, Varstu Keskkooli, Võru I 8-kl. kooli, Väimela 8-kl.kooli, Kääpa 8-kl. kooli, Rõuge 8-kl.kooli ja Vaabina 8-kl.kooli omi, kus ainet

---

[1] Edaspidi kasutatud Võru I Keskkool.

õpetavad kutselised ja pikema tööpraktikaga ajaloo õpetajad.

Töö eesmärgiks on Eesti NSV ajaloo õpetamisel saadud positiivsete joonte esiletoomine, et neid edasi arendada ja samal ajal tehtud vigadest õppida ja neist hoiduda.

I

SEITSMENDA JA KAHEKSANDA KLASSI AJALOO PROGRAMMIDEST JA ÕPIKUTEST 1962/63.ÕPPEAASTAL.

1. Ajaloo programmid.

1961/62.õppeaastal alustasid seitsmendad klassid NSV Liidu ajaloo elementaarkursuse õppimist, mida jatkavad käesoleval 1962/63.õppeaastal kaheksandates klassides.

Kogu kursuse aluseks on NSV Liidu ajalugu koos Eesti NSV ajalooga, mida õpetatakse kronoloogilises ja temaatilises järgnevuses kõige vanimast ajast meie maal kuni tänapäevani. Peale selle on kursusse lülitatud andmeid välisriikide uue- ja uusima aja ajaloost. Kaheksanda klassi programmi viimaseks osaks on Nõukogude sotsialistliku riigi põhiseadus.

Kursuse käsitlemisel tuleb meeles pidada ta elementaarsust . NSV Liidu ajalugu ei ole siin senise keskkoolis õpitud ajalookursuse lihtne lühendamine. Kaheksaklassilise kooli NSV Liidu ajaloo elementaarkursuses antakse tunduvalt vähem fakte ja mõisteid. Programmis ettenähtud ajalooliste sündmuste käsitlemine peab olema lihtne ning arvestama õpilaste 13 - 15 - aastast vanuseastet.[1]

---

[1] Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62.õppeaastaks, Ajalugu, Tallinn 1961, lk.22.

Kuigi seitsmendas klassis on olemas juba lisamaterjalid ajaloo õpetamiseks,[1] mis on tõhusaks abiks programmi lahtimõtestamisel, eksitakse siiski veel eespool esitatud elementaarsuse nõuete vastu. Näiteks teema puhul " Vene ja eesti rahva võitlus saksa ja skandinaavia röövvallutajatega" ei ole vaja koormata õpilaste mälu saksa feodaalide iga röövretke märkimisega eestlaste alale ja eestlaste tasuretketega. Seda aga siiski juhtub. Nii näiteks nõudis õpetaja H.Heinsoo 10.X 62.a. Varstu Keskkooli seitsmendas klassis õpilastelt järgmiste daatumite teadmist:

1180 - munk Meinhardi tulek Daugava suudmesse

1201 - Riia linna asutamine

1202 - Mõõgavendade ordu asutamine

1208 - sakslaste rüüsteretk Ugandisse

1210 - Ümera lahing

1217 - lahing Viljandi lähistel

1224 - Tartu kaitsemine

1227 - Eesti ala lõplik allutamine sakslastele.

Niisuguse ulatusliku faktilise materjali meelespidamine ainult ühe teema kohta on seitsmenda klassi õpilasele raske. Unustatakse sageli oluline ning teadmised muutuvad pinnapealseiks. Oleks piisanud aastaarvudest: 1208,1210, 1217, 1224 ja 1227.

"Oluline on sündmuste üldise käigu ja sellest tulenevate järelduste tundmaõppimine. Õpetaja vältigu vähemolulise faktilise materjali nõudmist. Seejuures ei tohi aga

---

1 H.Palamets ja S.Vahtre,Eesti NSV ajaloost,Lisamaterjale M.Netškina ja A.Fadejevi käsiraamatu "NSV Liidu ajalugu" VII kl.juurde, Tallinn 1962.(Edaspidi kasutatud H.Palamets, S.Vahtre,op.cit.,lk.)

kalduda sotsiaalse skeemi õpetamisse, vaid õpilastele olulised järeldused ning seisukohad peavad välja kasvama hoolega valitud, tüüpilisest ja eredast konkreetsest faktilisest materjalist."[1] Edasi on programmi seletuskirjas märgitud, et põhifaktide täpne ja kindel tundmine olgu põhiliseks nõudeks ajaloo õpetamisel.

Uute programmide üheks iseärasuseks on koduloolise materjali orgaaniline sisselülitamine üldiste ajalooliste nähtuste konkretiseerimiseks. Nii võime Suure Isamaasõja õpetamise kohta lugeda programmi seletuskirjast:"Konkreetsed näited kangelastegudest aitavad kasvatada nõukogude patriotismi. Õpetajal tuleb kasutada valitud kohalikku materjali fašistliku okupatsiooni olemuse ja Eesti NSV vabastamise selgitamiseks. Soovitav on ekskursioon Suure Isamaasõja lahingutega seotud paikadesse."[2]

Konkreetse kohaliku materjali kasutamist tunnis nõuab teema "NLKP XXI erakorraline kongress", mis on läinud ajalukku kommunismiehitajate kongressina. Rääkides seitseaastaku plaani ülesannetest tuleb käsitleda seitseaastaku tähtsamaid ehitusi ka meie vabariigis, kodulinnas ja rajoonis, aga samuti kooli šefluskäitise-,sovhoosi või kolhoosi seitsmeaastaku plaani ja andmeid senise täitmise kohta.[3]

Valides materjali nende tundide jaoks pidagu õpetaja meeles sm.Hruštšovi sõnu NLKP XXI kongressil:"Kommunismi eest võitlemise ideed viib meie partei rahvahulkade tead-

---

1 Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62.õppeaastaks, Ajalugu, Tallinn 1961, lk.27.

2 Samas, lk.29.

3 Samas, lk.47.

vusse täiesti konkreetsete ülesannete näol, organiseerib ja suunab iga kollektiivi, köigi inimeste jöupingutusi nende lahendamisele."[1]

"Tuleb saavutada, et iga kaheksanda klassi lõpetaja oleks veendunud, et ka tema saab oma tööga meie rahva - majanduses kaasa aidata seitseaastaku kiiremale täitmisele ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamisele, et ka tema võib teha sel viisil ajalugu."[2]

Eespool on nimetatud teemad, mille seostamisele kohaliku materjaliga juhitakse tähelepanu otse programmis. Peale nende leidub peaaegu iga Eesti NSV ajalugu käsitleva osa juures võimalus suuremal või vähemal määral konkretiseerida sündmusi kodukoha materjalidega:

Näiteks Võru I 8 -kl.koolis teema "Eesti ala vanim asustus" käsitlemisel toodi andmeid kohalikest väljakaevamistest Tamula järve ääres. Vastseliina Keskkoolis seoti Liivi sõja sündmusi nn. "Vene teega" (Vastseliina - Kirumpää - Tartu) ning räägiti Vastseliina talupoegadest Hansust ja Madisest, kes tegutsesid luurajatena Vene vägede kasuks.

Eesti NSV ajalugu tuleb käsitleda orgaanilises seoses teiste NSV Liidu rahvaste ajalooga. Lahtikistuna üldkursusest ei saa teda öigesti möista. Sellest seisukohast tuleb läbi möelda iga antav tund.

---

1 N.S.H r u š t š o v, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile, Tallinn 1959, lk.118.

2 Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62.õppeaastaks, Ajalugu, Tallinn 1961, lk.30.

Juba õppeaasta alguses on tarvis ajaloo teemad õigesti planeerida. Kursuse teemade järgnevuse ning tundide arvu määrab programm. Mitme tunni jooksul aga üht või teist alateemat käsitleda, selle peab lahendama õpetaja sõltuvalt aine ulatusest, sisust, kogu teemale ettenähtud ajast ja õpilaste eelnevatest teadmistest. Eesti ajaloo planeerimisel tuleb jälgida, et ühele tunnile ei kuhjuks liiga palju materjali või teiselt poolt, et aega ei kulutataks otstarbetult. Lisas toome ära kaks tööplaani Eesti NSV ajaloo teemade käsitlemisest seitsmendas ja kaheksandas klassis.(Lisa: Tööplaan nr.1 ja nr.2). Nende koostamisel on aluseks võetud Väimela 8-kl.kooli, Võru I Keskkooli ja Võru I 8-kl.kooli ajalooõpetajate tööplaanid.

Seitsmenda klassi tööplaanis on toodud ka need eesti ajaloo teemad, mille käsitlemiseks ei ole kasutatud tervet tundi vaid neid on õpetatud orgaanilises seoses vastava NSV Liidu ajaloo teemaga. Niisuguseid tunde on neli (20., 31., 51.ja 64.tund). Lisaks on antud veel viis kordamistundi. Seega jääb eesti ajaloole kümme tundi, mis on küllaldane elementaarsete põhiteadmiste omandamiseks meie vabariigi minevikust.

1962.aastal, enne sügisese õppetöö algust, ilmus ENSV Haridusministeeriumi koolivalitsuse juhend "Ajaloo programmide kasutamisest 1962/63.õppeaastal".[1] Vastavalt juhendile jääb seitsmenda klassi kursusest välja viimane XII teema"Teaduse ja tehnika progress XIX sajandi teisel poolel";

[1] "Nõukogude Õpetaja" 1962, nr.32.

andes sealt vabanenud ühe tunni kordamisele.Programmi lühendamine tuleb kasuks NSV Liidu kui ka Eesti NSV ajaloo õpetamisele.

Toodud tööplaani järgi käsitletakse kaheksandas klassis eesti ajalugu 16-ne eraldi tunni jooksul, peale selle ühes tunnis koos NSVL ajalooga (26.tund). Teatud teemade järgi toimub 4 korral kordamine.

Kui seitsmenda klassi programmis käesoleval õppeaastal muudatusi ei olnud, siis kaheksanda klassi osas tehti rida parandusi.[1] Eesti ajaloo teemasid otseselt antud muudatused ei puuduta, kuid kaudselt siiski mõjustavad nende käsitlemist ning sidumist NSV Liidu ajalooga.

Kordamistundides toimub Eesti NSV ajaloo käsitlemine koos NSV Liidu teiste rahvaste ajalooga, Sellise meetodi juures saame veelgi rohkem rõhutada eesti ja vene rahva ajaloolist ühtekuuluvust ja ajaloo arengu üldisi seaduspärasusi.

NSV Liidu ajaloo elementaarkursuses olevad Eesti NSV ajaloo lõigud kajastavad põhilisi sündmusi eesti rahva minevikust. Need on ühtlasi kõige iseloomulikumad ja eredamad momendid eestlaste sajanditepikkusest võitlusest oma vabaduse ja sõltumatuse eest. Õpetaja ülesanne on kasutada ära see materjal ajaloo kursuse ees seisvate õppe - kasvatuslike eesmärkide saavutamiseks. Need eesmärgid on:

1. Vastavalt õpilaste vanusele formeerida neis teadusliku arusaamist inimühiskonna ajaloolise arengu seaduspärasustest. Selleks tuleb kõrvutamiste ja võrdluste teel seostada eesti ajalugu NSV Liidu ja Lääne-Euroopa rahvaste ajalooga.

[1] Ajaloo programmide kasutamisest 1962/63. õppeaastal, "Nõukogude Õpetaja" 1962, nr.32.

2. Tuleb kasvatada õpilasi sotsialistliku patriotismi ja proletaarse internatsionalismi vaimus.

3. Peame püüdma arendada sõprust eesti ja vene rahva vahel.

4. Kaheksandas klassis õpitav ajalookursus pakub suuri võimalusi õpilaste kommunistlikul kasvatamisel.

5. Suurt tähelepanu tuleb pöörata õpilastes ateistlike veendumuste kujundamisele.

Juhindudes kõigist neist ajaloo programmi seletuskirjas püstitatud nõudeist võime kujundada õpilastes marksistlikku maailmavaadet ja kasvatada aktiivseid nõukogude kodanikke.

2. A j a l o o õ p i k u d.

Seitsmendas klassis toimub õppetöö M.Netskina ja A.Fadejevi käsiraamatu "NSV Liidu ajaloo" I osa alusel.[1] Raamat algab ürgkogukondliku korra kirjeldamisega meie maal ja lõpeb kapitalismi arenemisega Venemaal XIX sajandi teisel poolel. Keelelt ja esitusviisilt on õpik lihtne ja arusaadav. Faktilise materjaliga pole liialdatud. Küllaldaselt on toodud õpilastele iseseisvaks tööks jõukohast allikmaterjali, pilte, skeeme ja kaarte.

Võrreldes aga õpikut programmiga, torkab silma nende mittevastavus. Lahkuminekud seisnevad eelkõige eesti ajaloo osas.

---

1 M.N e t š k i n a j a A.F a d e j e v, NSV Liidu ajalugu I osa, Käsiraamat VII klassile, Tallinn 1962. (Edaspidi kasutatud M.Netškina, A.Fadejev, op.cit.,lk.)

Kuna õpik on kasutusel kogu Nõukogude Liidu ulatuses, siis ei saagi ta kuigi põhjalikult kajastada iga liiduvabariigi ajalugu. Seepärast leiame ka eesti ajaloo kohta siit vähe andmeid. Ainult õpiku kolme teema puhul on räägitud Baltimaadest.

Üks niisuguseid esimesi teemasid on "Saksa ja rootsi feodaalide sissetung Novgorodimaale". Seal öeldakse saksa rüütlite kohta: " Nad orjastasid Baltimaade rahvad ja rajasid nende maadele oma mõisad. Liivimaale, Daugava jõe suudmesse ehitasid nad Riia linna. Siin asutati julmade rõhujate - rüütlite liit Mõõgavendade ordu."[1]

Teise teema puhul " Vene impeeriumi tekkimine" on üldiselt juttu Baltimerest ja Baltimaadest ning Peeter I võitlusest ja selle tulemusest Narva all aastal 1700.[2]

Krimmi sõja käsitlemisel nimetatakse Baltimaid kui alu, kus Venemaa vaenlased lootsid vallutada toetuspunkte, milline plaan aga ebaõnnestus.[3]

Seega on raamatus eesti ajalugu käsitletud äärmiselt piiratult.

Puudulikeks jäävad käsiraamatus ka kaardid eesti ajaloo osas. On märgitud ainult Eesti ala poliitiline kuuluvus ühe või teise riigi koosseisu. Kaardil "Slaavi hõimude paiknemine VIII - IX sajandil" on märgitud eestlaste ja liivlaste asustusalad, kuid ilma selgema piirita nende vahel.[4]

---

1 M.Netškina, A.Fadejev, op.cit., lk.44.
2 Samas, lk.110-111.
3 Samas, lk.199.
4 Samas, lk.13.

Latgalle, kui praeguste liivlaste eelkäijaid, pole üldse märgitud. Ka järgnevad õpiku kaardid ei too nendes küsimustes täit selgust.

Vene riigi välispoliitika seisukohalt märgitakse Eesti ala kaardil "Vene impeeriumi laienemine XVIII sajandil."[1]

Üldiselt jäävad õpiku kaardid Baltikumi osas liiga lihtsustatuks ja ebaselgeteks.

Illustratsioonidest saab eesti ajaloos kasutada muistsete inimeste tööriistu[2] ja oksaäkke ning raudninaga adra pilte[3], mis on ka selles osas ainukesed.

Nagu näidetest selgub on M.Netškina ja A.Fadejevi käsiraamatus Baltimaid puudutatud ainult riivamisi. See ei takista aga õpetajat nendes küsimustes õpilastele laiemaid teadmisi andmast. M.Netškina ja A.Fadejevi käsiraamat on heaks õppevahendiks NSV Liidu ajaloo käsitlemisel, kuid eesti ajaloo tundides saame teda vähe kasutada.

Suureks abiks seitsmenda klassi õpetajatele ja õpilastele on käesolevaks õppeaastaks ilmunud H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalid eesti ajaloost. Raamat on koostatud vastavalt programmile ning annab õpilastele õppimiseks piisavalt materjali, ka võimaldab ta rakendada õpilasi rohkem iseseisvale tööle tunnis. Seda soodustab petükkide lõpus olev dokumentaalne materjal ja küsimustik. Dokumendid on sobiva pikkusega ja seitsmenda klassi õpilastele arusaadavad.

---

1 M.Netškina, A.Fadejev, op.cit.,lk.150.
2 Samas, lk.4.
3 Samas, lk.12.

Ainukesteks soovideks oleks, et nimetatud lisamaterjalid trükitakse edaspidi vaheldumisi NSV Liidu ajaloo teemadega ühes raamatus. Nii oleks eesti ajaloo materjali alati käepärast ja kompaktsem kasutada koos NSV Liidu ajalooga. Samuti tuleks raamatusse lisada praegu veel puuduvad illustratsioonid ja kaardid.

Seitsmendas klassis võib eesti ajaloo õpetamise võimalustega enamvähem rahule jääda. Hoopis halvemad tingimused on kaheksandas klassis.

Kaheksas klass töötab I.Mintsi ja D.Karevi koostatud NSV Liidu ajaloo õpiku alusel.[1] Ainet käsitletakse siin XIX sajandi lõpust kuni tänapäevani. Olles üleliiduliselt kasutusel ei peegelda ta kuigi põhjalikult iga liiduvabariigi ajalugu. Õpetajal tuleb eesti ajaloo osas leida materjali mujalt. Nii räägitakse 1905.aasta revolutsioonilistest sündmustest Eestis: "Ka Läti ja Eesti linnades algasid streigid. Talupojad põletasid saksa parunite losse - parunite käes oli suurem osa maast. Sügisel puhkes ülestõus. Töölised, sulased ja talupojad võtsid politseilt relvad ära. Tsaaritšinovnikud kihutati minema. Talupojad põletasid üle 400 mõisa!"[2]

Õpilased saavad siin ettekujutuse Eesti arengu üldsuunast. Hiljem, käsitledes teemat "1905-1907.aasta revolutsioon Eestis" lisame eelteadmistele juurde konkreetset materjali.

---

1 I.M i n t s j a D.K a r e v, NSV Liidu ajalugu, käsiraamat VIII klassile, Tallinn 1962.(Edaspidi kasutatud L.Mints, D.Karev, op.cit.,lk.).

2 Samas, lk.34

Õpikus on põgusalt juttu nõukogude võimu kehtestamisest Eestis,[1] sakslaste sissetungist Baltimaadele ning eesti töörahva võitlusest nõukogude võimu eest.[2] Käsitledes Nõukogude Venemaad interventsiooni röngas märgitakse Baltimaid kui interventsiooni platsdarmi.[3] Hiljem kehtestati Eestis taas nõukogude võim, mille kohta leiame andmeid ka käsiraamatust.[4]

Lühidalt räägitakse kodanliku Eesti töörahva - vaenulikust välis - ja sisepoliitikast, võimu üleminekust töötava rahva kätte ning Eesti, Läti ja Leedu astumisest Nõukogude Liidu koosseisu.[5]

Märgitud katkendid on lühikesed ja üldsõnalised, annavad aga siiski ligikaudse ülevaate sündmuste arengust Eestis.

Käsiraamatu kasutamisel annab tunda kaartide puudus. Koolides ei ole alati vajalikke seinakaarte ning seetõttu jääb õpilastel kaardi tundmine, eriti Eesti NSV osas, võrdlemisi pinnapealseks.

Üks kaarte, mis peegeldab paremini eesti ajalugu on Teise Maailmasõja alguse kaart.[6] Siin on märgitud Balti liiduvabariikide astumine NSV Liidu koosseisu.

Venemaa revolutsioonilisi sündmusi peegeldavaist illustratsioonidest saab enamust kasutada ka eesti ajaloo tundides võrdlusena meie liiduvabariigis toimunud sündmustele. Nimetatud võimalus on seda enam märkimisväärt, et eesti ajaloo õpetamiseks puuduvad tänini veel küllaldased näitlikud vahendid.

1
2 I.Mints, D.Karev, op.cit.,lk.76.
3 Samas, lk.83.
4 Samas, lk.86.
5 Samas, lk.88.
6 Samas, lk.153.
  Samas, lk.154.

Kaheksanda klassi õpikus, võrreldes seitsmenda klassi omaga on andmeid eesti ajaloo kohta rohkem, kuid ka mitte piisavalt. Lähtudes programmist tuleb õpetajal siin iseseisvalt hankida materjal, mida tunnis käsitleda. Õpilaste teadmiste ühtlustamiseks on väga vajalik eesti ajaloo-alaste lisamaterjalide ilmumine kaheksandale klassile. Niikaua aga, kui neid ei ole, tuleb õpetajatel suurima tähelepanelikkusega valmistuda nimetatud tundideks.

II

EESTI NSV AJALOO ÕPETAMISE METOODIKAST SEITSMENDAS JA KAHEKSANDAS KLASSIS

Ajaloo õpetamine peab taotlema peale teadmiste andmise ja nende alusel kujunenud veendumuste sisendamise ka õpilastele eluks vajalike oskuste ja harjumuste andmist. Osalt on need oskused ja harjumused, mida annavad ka teised õppeained, oskus iseseisvalt töötada, oskus oma töö tulemustesse kriitiliselt suhtuda, osalt, aga peamiselt, ajaloo õpetamise kaudu omandatavad oskused ja harjumused - oskus iseseisvalt analüüsida ja hinnata ühiskondlik - poliitilisi nähtusi, oskus suhtuda parteiliselt lahendamisele tulevatesse probleemidesse.

Nende teadmiste, oskuste, veendumuste ja harjumuste

andmiseks on tarvis ajaloo õpetamisel õpilasi iseseisvalt tööle rakendada tunni köikides osades ja köikide meetodite kaudu.

Lipetski oblasti eesrindlike koolide kogemuste uurimine õppeprotsessi ümberkorraldamise ja täiustamise alal oli Vöru rajooni õpetajate tähelepanu keskpunktiks nii möödunud kui käesoleval, 1962/63.õppeaastal. Lipetski koolide kogemuste olemus seisneb vanast traditsioonilisest kombineeritud tunni struktuurist loobumises ning vormilt ja sisult mitmekesise õpilaste iseseisva töö rakendamises tunnis.[1] Nii koolisisese kui ka ülerajoonilise ajaloo sektsiooni töö raames vöeti vaatluse alla köige efektiivsemad meetodid õpilaste iseseisvale tööle rakendamises.

Õpilaste iseseisev töö tunnis ei lülita välja uue materjali selgitamist õpetaja poolt. Ei ole aga vajalik selgitada õpilastele seda, mida nad vöivad iseseisvalt omandada. Õpetaja peab koondama oma tähelepanu õpilaste iseseisva töö organiseerimisele, küsimuste formuleerimisele, millele õpilased ise peavad tekstist vastuse leidma, põhilise mötte esiletoomisele tekstist jne.

Tund ei pea alati algama varemõpitu küsitlemisega. Sõltuvalt eesmärgist ja sisust vöib tund alata uue materjali selgitamisega õpetaja poolt, et minna järgnevalt üle klassi iseseisvale tööle suunamisele.

Eriti tähtis on, et õpilased, töötades tunnis iseseisvalt, kordaksid varem õpitut, mis aitab luua orgaani-

[1] А.Н. Соболев, Из опыта перестойки преподавания истории в школах Липецкой области. " Преподавание истории в школе" 1962, № 4, стр. 26.

lise seose eelneva ja järgneva vahel.

Need üldised põhimõtted kehtivad ka Eesti NSV ajaloo õpetamisel.

Kuna praegu ei ole meie vabariigi ajaloo õpetamiseks NSV Liidu ajalooga veel täiesti võrdseid materiaalseid tingimusi, siis esineb siin möningaid erinevusi aine metoodilises käsitlemises.

Alljärgnevalt tutvume Võru rajooni koolides saadud kogemustega Eesti NSV ajaloo õpetamisel. Meil ei ole eesmärgiks käsitleda eesti ajaloos köigi teemade kohta antud tunde, vaid ainult neid, milledest leidsime paremaid mötteid edasiseks tööks.

1. Eesti NSV ajaloo õpetamisest seitsmendas klassis

Praegu kehtiva programmi järgi öpib seitsmes klass NSV Liidu ajalugu köige vanemast ajast kuni XIX sajandi löpuni. Kursuse käsitlemiseks ette nähtud 72-st tunnist tuleb 10-ne tunni ulatuses peatuda Eesti NSV ajalool ja käsitleda seda tihedas seoses NSV Liidu teiste rahvaste ajalooga.

1961/62. öppeaastal puudus seitsmendas klassis eesti ajaloo öpik. Käesoleva öppeaasta alguseks ilmus H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjal Eesti NSV ajaloost ja öppeaasta esimesel poolel eesti ajaloo pildiseeria. Seega on olukord tunduvalt paranenud. Öpilastel ei tule tunnis

enam nii palju kirjutada, aine käsitlemine muutus näitlikumaks ning õpilaste teadmised paremaks.

Eesti ajaloo üheks suuremaks teemaks on "Eesti ala vanim asustus." Tund pakub häid võimalusi rahvaste sõpruse kasvatamiseks. Kuna eesti ajaloo kaardid veel puuduvad, siis tuleb nimetatud teema puhul kasutada kaardi "Древнерусское государство IX-XI вв. (до 1054.г.)". ja Eesti NSV geograafilist kaarti.

Võru I 8-kl.koolis (õp.A.Nömm) selgitati 17.okt. 1962.a. tunni alguses küsimust, miks ei saa Eesti territooriumil rääkida elanikest ajal, millal Musta mere ääres leidus juba inimeste jälgi ja eluasemeid. Järgnevalt peatuti Eesti NSV vanemail asulail. H.Palametsa "Metoodilises kirjas ajaloo õpetamise kohta IV klassis " soovitatakse tunnis kasutada töövihikuisse joonistatavaid Eesti NSV kontuurkaarte.[1] Sama võtet rakendati ka selles klassis antud teema käsitlemisel. Tahvlil oli suur kontuurkaart. Õpilased joonistasid õpetajalt saadud šablooni järgi töövihikuisse Eesti rannajoone kontuuri. Õpetaja eeskujul kanti kaartidele Kunda, Pärnu - ja Emajõgi, Võrtsjärv, Peipsi, Narva, Jägala-ja Kasari jõgi ning nende äärde muistsete eestlaste asulad. (Kaart nr.1).

Paremaks arusaamiseks eestlaste tulekust Baltimere rannikualadele, kujutati soome-ugri hõimude rändamine tahvliskeemina. (Skeem nr.1.)

---

1 H.P a l a m e t s, Metoodiline kiri ajaloo õpetamise kohta IV klassis, Tallinn 1960, lk.7.

Kaart nr.1

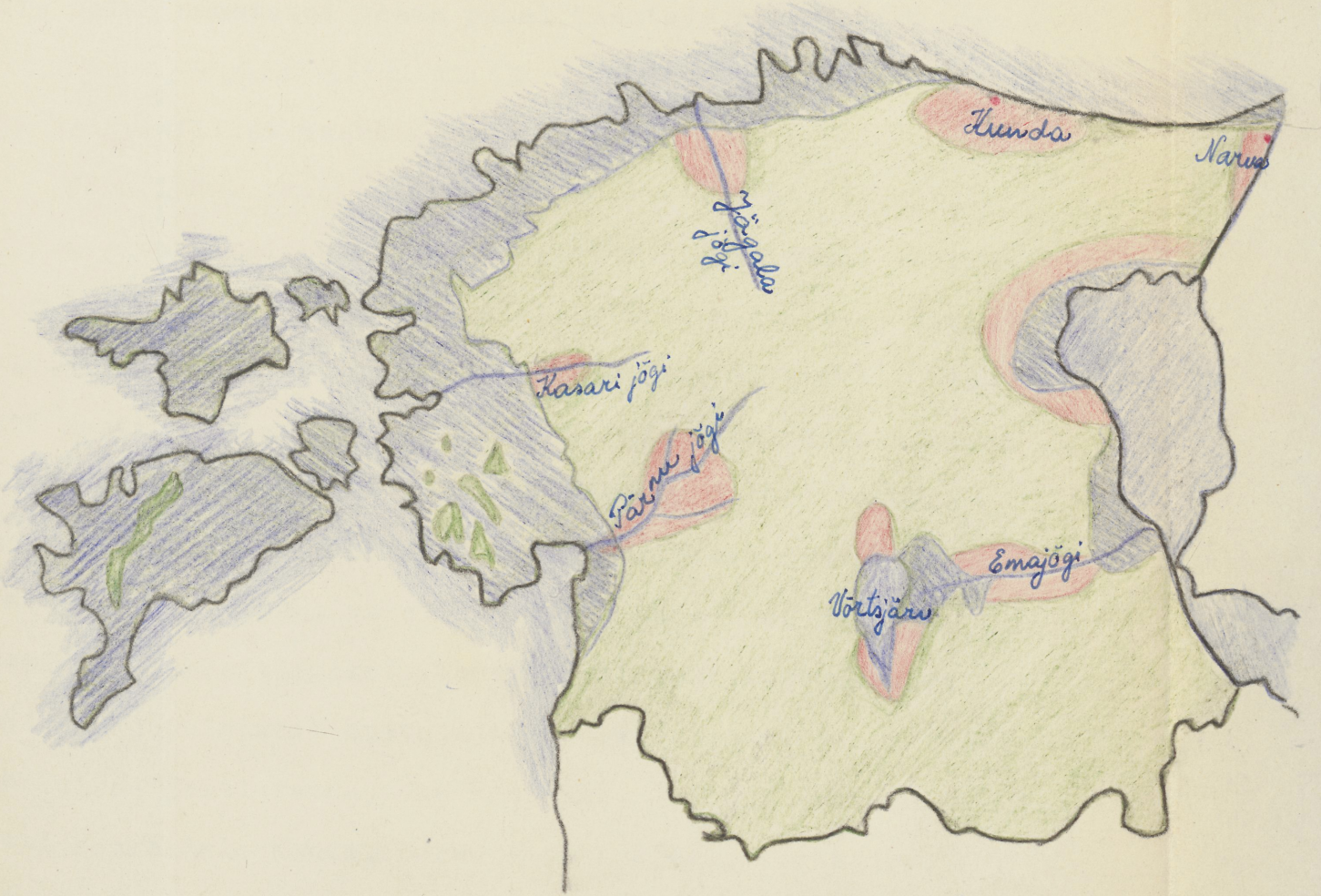

Eesti ala vanim asustus.

Skeem nr.1

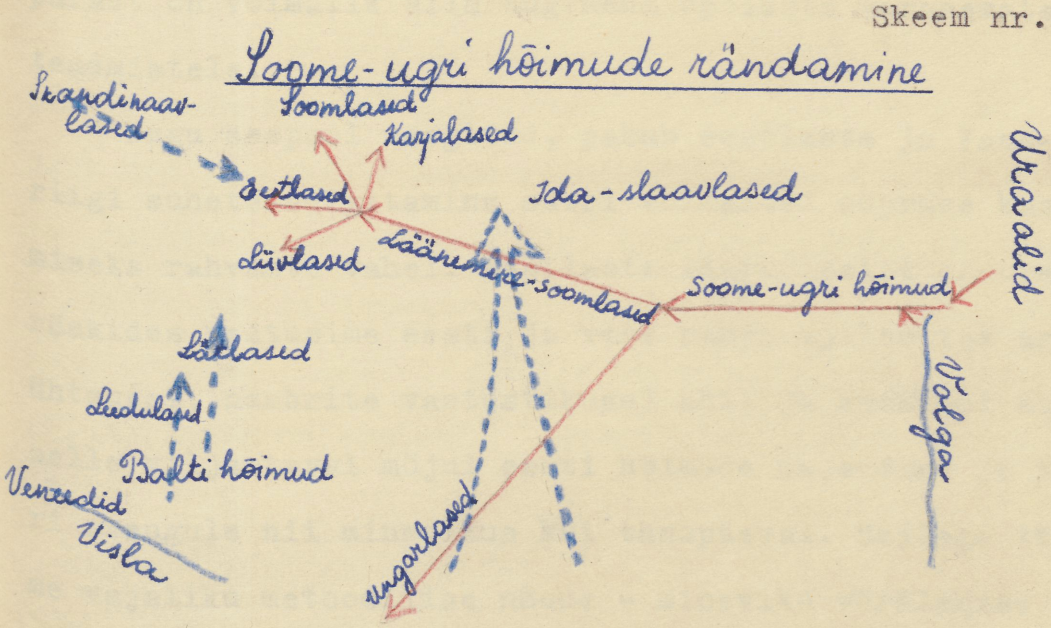

Järgnevas vestluses toodi välja elanike põhilised tegevusalad, põlluharimise, käsitöö ja kaubanduse arenemise põhjused ning varandusliku ebavõrdsuse tekkimine.

Hea võimalus oli samas käsitleda kodurajooni vanimaid asulaid.

Varafeodaalsed suhted kujunesid Eestis X - XII sajandil. Samasse ajavahemikku kuulub ka Eesti ala territoriaalne jagunemine kihelkondadeks, mis omakorda moodustasid maakonnad. Võru I 8-kl.koolis märgiti tähtsamad maakonnad kontuurkaardile.(Kaart nr.2.) Koos sellega meenutati Rõuge linnust kui üht vanimat eestlaste kantsi Võru rajoonis.

Muistsete eestlaste usundi selgitamine on ühtlasi ateistliku kasvatustöö teostamine tunnis. Usu tekkimise probleemidega on õpilased korduvalt tutvunud juba viiendas ja kuuendas klassis, õppides egiptlaste, indude, kreeklaste ja teiste vana-aja rahvaste usundeid, kristluse tekkimist ning katoliku kiriku olemust keskajal. See-

Kaart nr.2

Eesti ala territoriaalne jaotus XIII saj. algul.

pärast on võimalik siin tugineda õpilaste varasematele teadmistele.

Nagu eespool märgitud, pakub eestlaste ja Vana-Vene riigi suhete selgitamine suuri võimalusi sõpruse kasvatamiseks rahvaste vahel. Eestlaste idapoolseist naabreist rääkides peatusime eesti ja vene rahva ajaloolise arenguühtsusel, naabrite vastastikusel abil ja koostööl ning selle viljastaval mõjul eesti hõimude majanduse ja kultuuri arengule nii minevikus kui tänapäeval. Sellega täitsime vajaliku metoodilise nõude - mineviku võrdlemise olevikuga.

Aine paremaks jälgimiseks ja meelespidamiseks koostasime tahvlil plaani, mille õpilased kandsid ka töövihikuisse. Plaan oli järgmine:

E e s t i a l a v a n i m a s u s t u s.

1. Eestlaste vanimad asulad. (Kaart nr.1)
2. Eestlaste asumine Baltimere äärde.(Skeem nr.1)
3. Elanike põhilised elatusalad.
   Väljakaevamised Võru rajoonis - Kääpal, Tamula järve ääres ja Sänna kivikalmel I a.-tuh. 1.poolest.
4. Feodaalsuhete tekkimine X - XII sajandil.
5. Territoriaalne jaotus ja halduslik kord.
   Väljakaevamised Rõuge linnusel II a.-tuh.algusest.
6. Muistsete eestlaste usund.
7. Suhted Vana-Vene riigiga ja selle viljastav mõju eesti hõimude majanduse ja kultuuri arengule.

Koos lisamaterjalidega ja töövihikust õppida antud osaga sai koduseks ülesandeks läbi mõelda lisamaterjalide

I peatüki lõpus olevad küsimused.[1]

Käsitletud tund on aine ulatuse töttu küllalt tihe. Seetöttu on vajalik iga minut otstarbekalt ja maksimaalselt ära kasutada. Skeem soome-ugri höimude liikumise kohta oli tunnis leidnud omale öige koha. Kasutatud skeemi võib edaspidi veelgi täpsustada, kuid mitte ära jätta. Soome-ugri höimude läände liikumise kujutamine tahvliskeemina aitab nimetatud küsimust lisamaterjalidest paremini omandada.

Samuti loeme vajalikuks käsitleda tunnis kodukoha materjale teema konkretiseerimiseks.

Üheks olulisemaks teemaks seitsmenda klassi kursuses on "Vene ja eesti rahva võitlus saksa ja skandinaavia röövvallutajatega." Siin tutvuvad öpilased pöhiliste momentidega vene ja eesti rahva võitlusest XIII sajandi sissetungijatega. Teemas on rikkalikud võimalused patriotismi kasvatamiseks kui ka rahvaste sõpruse arendamiseks. Tutvumine oma rahva minevikuga võimaldab paremini avada meie vabariigis mönede inimeste juures tänini säilunud eelarvamuste juured eestlaste ja saksa möisnike vahekorrast minevikus. Igal öpetajal tuleb teema juures esile tuua saksa ja skandimaavia feodaalide vallutuste töelised eesmärgid, mida nad püüdsid silmakirjalikult peita ristiusu levitamise maski taha. Head illustreerivat materjali pakub siin "Eesti NSV ajaloo lugemik"[2] järgmiste lugemispaladega: nr.14 "Ristisödijate rüüsteretked Vaigasse ja Järvasse 1212.a. 4.jaanuaris."

1

2 H.Palamets, S.Vahtre, op.cit.,lk.6.
Eesti NSV ajaloo lugemik. I köide, Tallinn 1960.

nr.21 "Eestlaste üldine ülestõus aastail 1221-1223."

nr.23 "Tartu kaitsmine 1224."

Nimetatud teema on küllalt ulatuslik ja selle läbitöötamiseks kulub kolm õppetundi:

1.tund - Vene ja eesti rahva võitlus saksa röövvallutajatega.

2.tund - Taanlaste ja rootslaste sissetung Eesti alale. Eestlaste lüüasaamise põhjused võitluses röövvallutajatega.

3. tund -Eesti ala/ poliitiline jaotus. Põllumajanduse seisund. Talurahvasõja (Jüriöö ülestõusu) põhjused ja käik. Talurahvasõja lüüasaamise põhjused.

Esimesel tunnil, kus käsitleti vene ja eesti rahva võitlust saksa röövvallutajatega selgitasid õpilased õpiku põhjal välja sakslaste ittatungi põhjused, Vestluses töime esile Rooma paavsti reaktsioonilise osa vallutuspoliitika toetajana ja abistajana nii XIII sajandil, Teise Maailmasõja ajal kui ka tänapäeval.

Peatudes suuremate lahingute juures kanti Võru I 8-kl. koolis 31.X 62.a. ja Võru I Keskkoolis (õp.E.Roosvald) 26.X 62.a. kaardile tähtsamad lahingukohad: Ümera, Otepää ja Viljandi. Järgmisel tunnil täiendati kaarti Tartu Märkimisega.(Kaart nr.3.) Õpilased olid lugenud M.Metsanurga "Ümera jõel" ja E.Kippeli "Meelist" ning teadsid jutustada sakslaste röövkäikudest ja eestlaste vabadusvõitlusest XIII sajandil. Tunni näitlikustamiseks kasutasime Võru I 8-kl. koolis E.Okase illustratsioone J.Sütiste näidendile"Lembitu".[1]

---

[1] F. M a t t, Evald Okas, Tallinn 1957, illustratsioonid nr.32,33,34,35,36.

Kaart nr.3

Võitlus saksa rõõvallutajate vastu XIII sajandil.

Ümera ja Viljandi lähistel toimunud lahingute täpsemaks kirjeldamiseks joonistasime ajaloo töövihikuisse vastavad skeemid Viljandi I Keskkooli ja Tartu II Keskkooli eeskujul. (Skeemid nr.2 ja nr.3.)

Skeem nr.2

Ümera lahing 1210.a.

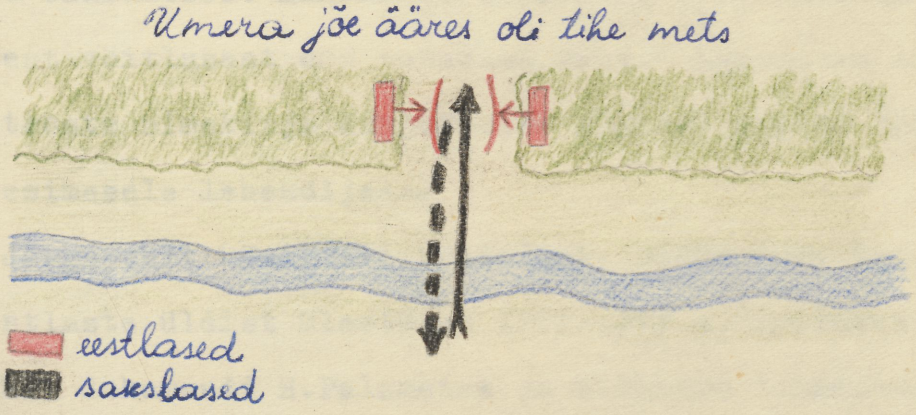

Skeem nr.3

Lahing Viljandi lähistel
1217.a.

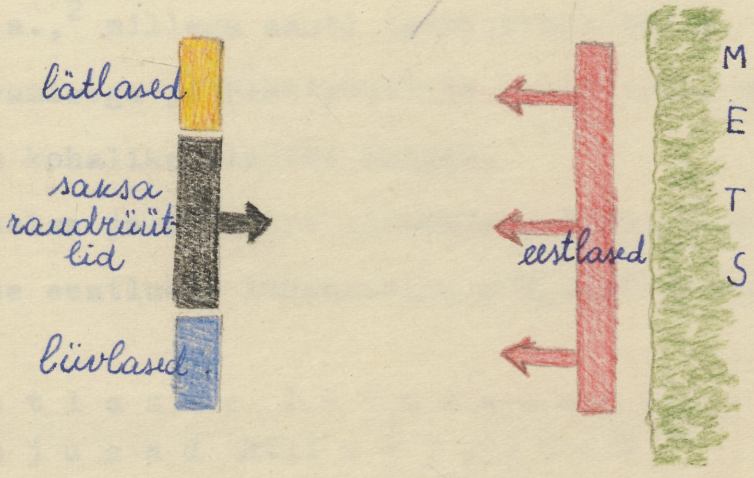

Järgmise tunni teemaks on"Taanlaste ja rootslaste sissetung eestlaste alale. Jäälahing. Eestlaste lüüasaamise põhjused võitluses röövvallutajatega."

Teema käsitlemisel kasutati Võru I Keskkoolis 31.X 62.a. õpetaja jutustust ja vestlusmeetodit. Taani feodaalide kallaletungi põhjuste väljaselgitamise järgi jutustasid õpilased V.Beekmani raamatu "Kurbade kivide linn" alusel Valdemar II vägede saabumisest Lindanise alla ning eestlaste karmist ja mehisest võitlusest oma vabaduse eest.(Lugemiseks soovitavate teoste nimekirja kirjutasime sügisel ajaloo töövihikute esimesele leheküljele.)

Järgnevalt käsitleti rootslaste sissetungi Lihulasse ja eestlaste üldist ülestõusu 1222-1223.a. Õpilased töötasid läbi dokumendi H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalidest eestlaste ülestõusu kohta 1223.a. ning vastasid dokumendi lõpus toodud küsimustele.[1]

Tartu kaitsmisest 1224.aastal ja vürst Vjatško abiväe saabumisest teadsid õpilased jutustada E.Kipeli raamatu "Meelis" järgi. Nüüd sai iga õpilane dokumendi Tartu kaitsmisest 1224.a.,[2] millega asuti iseseisvalt tööle. Tutvuti linnuse piiramisega ja ristirüütlite poolt toime pandud metsikustega kohalike elanike hulgas.

H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalide põhjal kanti töövihikuisse eestlaste lüüasaamise põhjused järgnevalt:

E e s t l a s t e l ü ü a s a a m i s e
p ö h j u s e d XIII s a j a n d i l .

1. Vaenlaste jõudude suur ülekaal.

1

2 H.P a l a m e t s, S.V a h t r e, op.cit.,lk.12. Materjale õpilaste iseseisvaks tööks NSV Liidu ja Eesti NSV ajaloost, Tallinn 1960.

2. Vallutajaid toetas Rooma paavst.

3. Eestlased olid võitluseks halvasti organiseeritud.

4. Puudus toetus liivlaste ja lätlaste poolt.

5. Vene väed ei suutnud eestlasi küllaldaselt abistada.

Tund jätkus Neeva ja Jäälahingu käsitlemisega M.Netškina ja A.Fadejevi õpiku alusel. Rõhutades Jäälahingu suurt ajaloolist tähtsust, näidati Võru I 8-kl. koolis õpilastele Suure Isamaasõja ajal asutatud Aleksander Nevski ordenit (originaali), millega autasustati silmapaistvamaid võitlejaid Nõukogude Armees. (Orden on ühel kooli meesõpetajal olemas.)

Sama programmi teema kolmandaks tunniks on "Eesti ala poliitiline jaotus. Põlluma janduse seisund. Talurahvasõja (Jüriöö ülestõusu) põhjused ja käik. Talurahvasõja lüüa - saamise põhjused."

Nimetatud teema puhul märgime ära ainult põhilisemad metoodilised võtted, mida on Võru rajooni koolides kasutatud ja millele tuleks ka edaspidi tähelepanu pöörata.

Programm näeb ette Eesti ala XIV sajandi poliitilise jaotuse selgitamise. Et õpilased saaksid parema ettekujutuse, kuidas vallutajad jagasid anastatud maa, lasksime märkida kontuurkaardile vastavad poliitilise jaotuse piirid. (Kaart nr.4.) Samale kaardile kandsime ka Jüriöö ülestõusust haaratud ja sellega seotud kohad.

Vaevalt leidub seitsmendas klassis õpilast, kes ei oleks lugenud E.Bornhöhe "Tasujat", sest teost on käsitletud samas klassis ka juba eesti kirjanduse esimestel tundidel. Õpilased on suutelised raamatu põhjal jutustama Jüriöö

Kaart nr.4

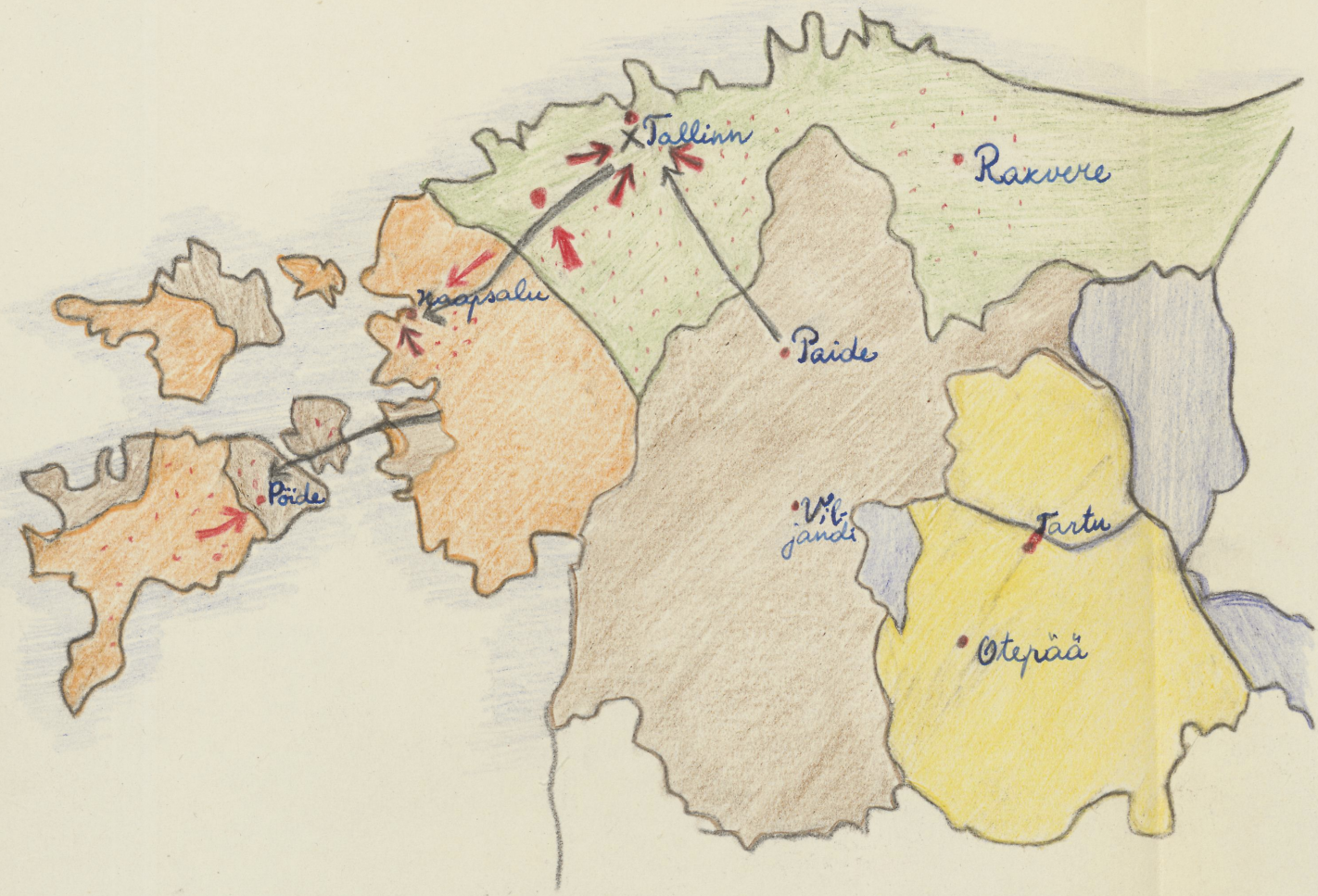

Taani valdus
Saare-Lääne piiskopkond
Tartu piiskopkond
Ordu valdus
Ülestõusust haaratud alad
Ülestõusnute löögisuund
Ordu karistusretked

Eesti poliitiline jaotus
XIV saj. 1. poolel.
Jüriöö ülestõus 1343-1345.

sündmustest. Koolidel, kellel on kogumik "Materjale õpilaste iseseisvaks tööks NSV Liidu ja Eesti NSV ajaloost" saavad kasutada dokumenti "Jüriöö ülestõus 1343-1345," nagu seda tehti Võru I Keskkoolis. Kui dokumendiga on tutvutud, laseme õpilastel jutustada eesti ajaloo pildiseeriast pilti "Eesti kuningate tapmine Paides 1343."

Et ülestõus ei haaranud ainult Põhja-Eestit,vaid kandus ka Saaremaale, sellest loevad õpilased dokumendist H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalidest.[1] Samas on dokument Virumaa talupoja ja tema laste vahetamisest hobuse vastu XVI sajandil, mis tõstab hästi esile kohalike talupoegade ebainimlikku olukorda sakslastest mõisnike võimu all. Kuna dokument on osalt õpilastele raskesti arusaadav, siis on parem ta klassis valjusti ette lugeda koos õpetaja kommentaaridega. Dokumendi lõpus toodud küsimustele ja ülesandele otsime kohe vastused, kuna need suunavad dokumentide õigele mõistmisele.

Tunni käigus, eriti ülestõusu juhtide reetlikul tapmisel Paides, tõstame esile katoliku kiriku variseerlikku osa, mis on püsinud tänapäevani. Näitame seda vaenulikku vahekorda, mis valitses juba kauges minevikus feodaalisnadate ja tööorjade vahel.

Tehes kokkuvõtte programmi teemast "Vene ja eesti rahva võitlus saksa ja skandinaavia röövvallutajatega", juhime tähelepanu mõningatele antud tundide olulisematele momentidele, mida tuleb õpetamise juures silmas pidada:

1.On oht laskuda seitsmenda klassi jaoks liigselt peensuste ja üksikasjade kirjeldamisse, mille tulemuseks on,et

[1] H.P a l a m e t s, S.V a h t r e, op.cit.,lk.16.

tunni lõppedes ei ole suudetud olulist rõhutada ja teema võib jääda lõpetamata.

2. Praegu, kus puuduvad eesti ajaloo kaardid, on kontuurkaartide kasutamine tunnis väga oluline. Sellega väldime ajaloo pähetuupimist.

3. Selleks, et õpilased oleksid ette valmistatud materjali paremaks omandamiseks , on tarvis neid suunata teema kohta käiva ilukirjanduse eelnevale läbitöötamisele.

Kirjeldatud tundides, püüti võimalikult rohkem kaasa tõmmata õpilasi teema põhiküsimuste lahtimõtestamisele, arendades samal ajal oskust iseseisvalt töötada dokumentidega. Kasutatud metoodilised võtted täitsid siin oma eesmärgi.

Peatume järgnevalt ühe ulatuslikuma küsimuse juures "Pärisorjuse lagunemine ja kapitalistlike suhete kasv Eestis XVIII sajandi lõpus ja XIX sajandi 1.poolel." Nimetatud teemat käsitleti kahe tunni jooksul:

1.tund - Talurahva klassivõitluse teravnemine. Ülestõus Põhja-Eestis 1805.a. Talurahva vabastamine pärisorjusest Eesti ja Liivimaal. Talupoegade rahutused seoses uute seaduste elluviimisega.

2.tund - Kapitalistlike suhete kasv XIX sajandi teisel veerandil. Talurahvaliikumine 1840-ndatel aastatel.

1.tund Kääpa 8-kl.koolis (õp.A.Koopmaa) 13.III 63.a. Teema: "Pärisorjusliku korra lagunemine ja kapitalistlike suhete arenemine Eestis XVIII saj. lõpul ja XIX saj. esimesel veerandil."(Teema on formuleeritud tunni andnud õpetaja poolt.)

Programmi seletuskirjas soovitatakse kasutada õpilastele

meeldejäävaid konkreetseid ning kohalikust ümbrusest pärinevaid andmeid.[1] Samuti rõhutatakse vajadust seostada Venemaa kapitalismi arengu küsimusi eesti ajaloo materjaliga.

Tund algas frontaalse vestlusega pärisorjuse kaotamisest Venemaal ja 1861.a. seaduse olemuse kordamisega.

Üleminekul uue aine käsitlemisele seostati kapitalismi arenemine Venemaal samade nähtustega Eestis kui Vene riigi ääremaal. Nimetatud põhimõte viidi läbi kogu tunni ulatuses ja täideti seega oluline nõue meie vabariigi ajaloo käsitlemisel.

Õpetaja jutustas 1775.a.välja antud seadusest, mille alusel suurendati kubermangude ja maakondade arvu maa administratiivse juhtimise tugevdamiseks. 1783.aastal laiendati sama seadust Baltimaadele ja seda aastat loetakse Võru linna asutamise aastaks. Esimeseks majaks meie linnas oli praeguse Võru I 8-kl.kooli hoone. Seega märgiti tunnis ära meie rajoonikeskuse asutamise aeg ja põhjus. Teema ja materjal, millega seoti andmed kodukoha minevikust,olid õpetaja poolt õigesti valitud. Siin oli kõige sobivam tutvustada õpilasi Võru linna ajalooga.

Järgnes jutustus kapitalismi sissetungist põllumajandusse, kus hakkas kasvama vajadus sissetulekute ja eeskätt raha järgi, mis viis mõisamajanduse üha suuremale seostumisele turuga. Mõisniku sissetuleku allikaks oli maa ja pärisori. Klassile esitati küsimus: "Kuidas tänapäeval tõstetakse põldude viljakust ?" (Uue tehnika ja põlluharimise viiside rakendamisega.) Õpetaja püüdis küsimusega suunata õpilasi aru saama tehnika suurest osatähtsusest inimeste elus. Püstita-

---

1 Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62.õppeaastaks, Ajalugu, Tallinn 1961, lk.26.

tud eesmärk ka saavutati õpetaja järgneva seletusega talupoegade töökoormise kasvust XVIII sajandil. Rõhumise suurenemine tõstab esile teravneva klassivõitluse. Eriti ägedad talurahvarahutused olid 1784.a. Räpinas ja Karulas. Loeti ette katkend dokumendist "Väljavõte maanõunik Manteuffeli raportdist talupoegade ülestõusust Karulas 1784.a. 30.aug."[1] Pärast kuuldud katkendit esitati klassile küsimus: "Kelle seisukohalt on hinnatud talupoegade ülestõus?" Küsimusega kriipsutati veelgi rohkem alla mõisniku ja talupoja vaenulikku vahekorda.

Võru ümbruse talurahva olukorda ja meeleolusid XVIII sajandil iseloomustati Antsla Keskkoolis (õp.K.Veri) jutustusega Vana-Antsla ja Urvaste mõisa talupoegade rahutustest, millede mahasurumiseks tuli kohale tuua sõjavägi.

Toodud näited aitasid õpilastel aru saada 1804.a.talurahva seaduste põhjustest. Seaduste sisu toodi Kääpa 8-kl. koolis õpilaste poolt iseseisvalt õpiku põhjal välja. Samuti tutvusid õpilased iseseisvalt 1816/19.aasta talurahvaseadustega. Hilisem 1804. ja 1816/19.aasta seaduste võrdlemine aitas saadud teadmisi kinnistada.

Sama teema käsitlemisel Võru II 8-kl.koolis töi õpetaja A.Arro 12.III 63.a. kaasaskantaval tahvlil klassi kava, mis kirjutati töö käigus ka töövihikuisse, ~~ja~~ mille alusel kogu tund kulges. Kava oli järgmine:

P ä r i s o r j u s e l a g u n e m i n e
j a k a p i t a l i s t l i k e s u h e t e k a s v
E e s t i s XVIII saj. l õ p u s ja XIX saj.
l. v e e r a n d i l.

1. Põllumajanduse ajutine tõus XVIII sajandil.

[1] Eesti NSV ajaloo lugemik, I köide, Tallinn 1960.,lk.301.

2. Põllumajanduse arenemine oli XIX saj.alguses takistatud.

3. 1804.a. talurahvaseadused.

4. Kuidas suurendas mõisnik sissetulekuid oma majapidamisest ?

5. 1816/19.a. talurahvaseadused.

Kuulanud ära õpetaja jutustuse kava 2.punkti kohta, kirjutasid õpilased iseseisvalt vihikuisse põhjused, mis takistasid põllumajanduse arengut XIX saj.alguses. Kava 3. ja 4. punkt vastati tunnis kirjalikult õpiku põhjal.

Seega pandi õpilased tunnis täie koormusega tööle, tuli pidevalt jälgida õpetaja jutustust ja ise kaasa mõelda. Niisugune aine käsitlemine tuleb suureks kasuks õpilaste teadmistele. Siin omandatakse põhiline osa materjalist peaaegu iseseisvalt õpetaja juhendamisel.

Käsitletud tunni teema juures on tarvis silmas pidada, et ei liialdataks kodukoha materjali kasutamisega. Selline oht kerkis päevakorda näiteks Antsla Keskkoolis (õp.K.Veri), kus õpetaja teadmised Antsla ja Võru ümbruse ajaloost on ulatuslikud. Piiratud aja tõttu tunnis peame kodukoha materjalidest valima kõige tüüpilisemad ja eredamad näited.

Häid tulemusi teadmiste omandamisel õpilaste poolt saavutame võrdluste teel tunnis (Kääpa 8-kl.kool). Leides sama liiki sündmuste ja faktide ühised ning erinevad jooned kergendame õpilastel materjali meelespidamist.

2.tund,teema - "Kapitalistlike suhete kasv XIX saj.teisel veerandil. Talurahvaliikumine 1840-ndatel aastatel."

Selle teema käsitlemiseks leidub küllaldaselt huvitavat saate- ja abimaterjali.

Võru I Keskkoolis organiseeriti tunnis õpilaste iseseisev töö katkendiga dokumendist "Pildikesi Liivimaa mõisnike pillavast elust XVIII - XIX sajandi vahetusel."[1] Võru I 8-kl. koolis luges õpetaja nimetatud dokumendi katkendi klassis ette. Kuna sisult ja väljenduse viisilt on katkend lihtne ja selge, siis erilisi kommentaare polnud tunnis vaja teha.

Kuigi pärisorjus vormiliselt kaotati, säilus endine vahekord mõisniku ja talupoja vahel. Mõisamajandus arenes talupoegade töö arvel. Milline õiguslik vahekord valitses isanda ja talupoja vahel selgub vestluses õpilastega L.Kahase raamatu "Vabaduskiri"[2] kohta. Raske teoorjus kutsus esile uusi talupoegade rahutusi, milledele andsid hoogu 1840-ndate aastate alguse ikaldusaastad. Olukorra iseloomustamiseks loeti Kääpa 8-kl.koolis ette katkend Kreutzwaldi artiklist ajalehes "Inland" 1840.a.: "Kui asi veel mõni aasta nii edasi läheb, siis on vaevalt ette näha, mis meie põllumajandusest saab kui järjest peenem leidmisevaim aurumasinaid põllutööde jaoks välja ei mõtle. Vaene talupoeg peab varsti küll i s e e n d a adra ette rakendama, kui ta needust " oma palehigis pead sa sööma" täita püüab ja-nälga ei taha surra. Säärane on siis see paljukiidetud Liivimaa talurahva olukord; peavad küll olema imelikud prillid, et niisugust käegakatsutavat töde mitte näha..."[3]

---

1 Materjale õpilaste iseseisvaks tööks NSV Liidu ja Eesti NSV ajaloost, Tallinn 1960.

2 L.K a h a s "Vabaduskiri", Tallinn 1961.

3 Fr.R.Kreutzwald 1803 - 1802 (album), Tallinn 1953, lk.107.

Tunni lõpus vastati suuliselt küsimusele: "Millest olid tingitud 1840-ndate aastate talurahvarahutused?"

Nagu nägime, on programmi teemat "Pärisorjuse lagunemine ja kapitalistlike suhete kasv Eestis XVIII sajandi lõpus ja XIX sajandi 1.poolel" võimalik siduda sündmustega Venemaal, kodukohas ja tänapäevaga ning suunata õpilasi iseseisvalt tööle. Kasutades vahelduvaid töövõtteid ei muutu aine igavaks ja materjali omandamise efektiivsus on suurem.

Mahtra söja sündmusi, kuigi need on lühidalt märgitud lisamaterjalide VI ptk. alateemas "Talurahvaliikumine 1840-ndatel aastatel", nimetatud teema juures ei käsitletud,kuna programmi kohaselt tuleb Mahtra söda vaatlusele teema all: "Talurahvaliikumine ja pärisorjuse kaotamine." Antud teemas on ta tihedalt seotud revolutsioonilise situatsiooni küpsemisega Venemaal, millest lähtudes tuleb ka teda õpetada.

Talurahvarahutuste käsitlemine Mahtras ei tekita ajaloo õpetajaile raskusi, ka on sündmustest juttu olnud eesti kirjanduse tundides E.Vilde teose "Mahtra söda" põhjal. Samuti on ilmunud piisavalt saate- ja abimaterjale küsimuse õigeks käsitlemiseks. Viimaste juures peatume hiljem.

Mahtra söja käsitlemisel tuleb pöörata tähelepanu õige ajaloolise tausta loomisele. Ajaloo tundi ei tohi muuta kirjanduse tunni kordamiseks, kus kaldutakse E.Vilde teoses olevate üksikasjade kirjeldamisele ja kirjanduslike kujude iseloomustamisele jättes kõrvale sotsiaal-poliitilise olukorra, mis kutsus esile ülestõusu ning tagajärjed, mis avaldusid Eesti majanduse edasises arengus. See on tund, mis peab mõjutama õpilasi emotsionaalselt, kuid ei tohi seejuures

kaotada oma teaduslikku taset.

Meie poolt kirjeldatud Eesti NSV ajaloo tundidest seitsmendas klassis näeme, et õpetajate enamik Võru rajoonis mõtleb põhjalikult läbi tunni teema ja valmistub tundideks. Aine püütakse esitada võimalikult konkreetsete materjalide najal, aktiviseerides õpilaste mõttetegevust ja rakendades õpilasi mitmekülgselt tööle (pildi järgi jutustamine, tabelite täitmine, iseseisev töö töövihikus, andmete võrdlemine, põhjuste analüüsimine ja järelduste tegemine). Õpilaste teadmiste kontrollimisel püütakse frontaalne küsitlemine ühendada individuaalse küsitlemisega. Vestluses uue materjali selgitamiseks kasutatakse ära õpilaste varasemaid teadmisi ning tehakse võrdlusi NSV Liidu ajalooga. Tunnid on võimaluse piires näitlikustatud. Õpilased töötavad iseseisvalt dokumentidega, täidavad kontuurkaarte jne. Kirjeldatud tunnid saavutasid oma eesmärgi.

Üheks õppetööd soodustavaks teguriks, lisaks õpetajate kogemuste suurenemisele on käesolevaks õppeaastaks H.Palametsa ja S.Vahtre Eesti NSV ajaloo lisamaterjalide ilmumine. Tänu sellele,on õpilaste teadmised oma vabariigi ajaloost praegu kindlamad ja paremad kui varem. Võrdluseks toome andmed kolmest koolist - Võru I 8-kl.koolist, Võru I Keskkoolist ja Kääpa 8-kl.koolist möödunud ja käesoleval õppeaastal korraldatud kontrolltöö tulemuste kohta. Töö toimus märtsikuu esimesel poolel ilma eelneva kordamiseta kahes rühmas. Kontrolltöö küsimused olid mõlemal aastal ühesugused.Õpilased said trükitud lehekesed, nii et aega küsimuste ärakirjutamiseks ei kulunud. Küsimused olid järgmised:

KONTROLLTÖÖ KÜSIMUSED EESTI NSV AJALOOST SEITSMENDALE KLASSILE.

I rühm.

1. Kus on olnud kõige vanem asustus Eestis ?
2. Milline usund oli muistsetel eestlastel ?
3. Kuidas möjutasid Eesti ala arengut sidemed Vana-Vene riigiga ?
4. Missugused riigid püüdsid haarata Eestit XIII saj.?
5. Miks pidid eestlased alistuma XIII saja vabadusvõitluses ?
6. Millal oli Jüriöö ülestöus ?
7. Miks nurjus Jüriöö ülestöus ?
8. Millist ilukirjanduslikku teost sa tead Jüriöö ülestöusu kohta?
9. Mis sai Eestist pärast Liivi sõda ?
10. Millal ühendati Eesti ala Venemaaga ?
11. Mida andis pärisorjuse vormiline kaotamine eesti talupoegadele ?

II rühm.

1. Mis olid muistsete eestlaste peamisteks tegevusaladeks ?
2. Nimeta tähtsamaid ajaloolisi mälestusmärke oma kodurajoonis.
3. Mis sajandil tungisid saksa feodaalid eestlaste alale?
4. Kes abistasid eestlasi XIII saj.vabadusvõitluses ?
5. Kes oli Lembitu ?
6. Nimeta suuremaid lahinguid eestlaste vabadusvõitluses XIII sajandil.
7. Mis oli Jüriöö ülestöusu põhjus ?
8. Mis tähtsus oli Eesti ala ühendamisel Venemaaga ?
9. Millest olid tingitud 40-aastate talurahvarahutused Eestis ?
10. Millal oli Mahtra söda ?
11. Milline ilukirjanduslik teos kirjeldab ülestöusu Mahtra möisas ?

Vastata tuli lühidalt,täpselt, ilma pikkade seletusteta. Aega kirjutamiseks oli 1 õppetund, millest jätkus piisavalt. Vastuseid hindasime punktide alusel. Iga õige vastus andis 1, iga poolik vastus 1/2 , vastamata või valesti vastatud mitte ühtegi punkti. Vastavalt saadud punktide arvule kujunes hinne:

1 - 2 punkti-hinne "1"
2 1/2 - 5 punkti - hinne "2"
5 1/2 - 7 1/2 punkti - hinne "3"
8 - 10 1/2 punkti - hinne "4"
11 punkti - hinne "5"

Töö viidi läbi dissertandi osavõtul. Ajaliselt tuldi töö kirjutamisega hästi toime. Tulemusi peegeldavad lisas toodud tabelid nr.2 ja nr.3.

Võrreldes õpilaste teadmiste keskmisi hindeid aastate järgi näeme, et 1961/62.õppeaastal koolide keskmine hinne oli 3,36, 1962/63.õppeaastal aga 3,66 s.o. suurem kui eelmisel õppeaastal. Sellejuures on viitele ja neljadele õppijate protsent käesoleval õppeaastal tõusnud, puudulikult edasijõudjate arv aga vähenenud. Üldiselt võib õpilaste teadmistega rahul olla, kuigi arvulised näitajad pole suured. Hea on see, et aine õpetamisel on märgata edu. Edaspidi tuleb aga veelgi tõsisemat tähelepanu pöörata puudulikke hindeid omavatele õpilastele, kuna on normaalne, et ajaloos puudulikke ei esine. Samal ajal on vaja võidelda õpilaste teadmiste üldise kõrgema taseme eest.

2. Eesti NSV ajaloo õpetamisest kaheksandas klassis.

Kaheksandas klassis on eesti ajaloo õpetamine mõnevõrra raskendatud, kuna siin puudub vajalik õpik. Töö toimub põhiliselt samadel meetoditel kui 1961/62.õppeaastal seitsmendas klassis. Selleks, et õpilastel oleks materjal, mille järgi tunnis õpitud küsimusi korrata, kasutasid Võru rajooni õpetajad uue aine esitamisel järgmisi meetodeid:

1. Käsitletava materjali kavastamine tunnis.
2. Õpetaja kirjutas konspekti iga õpilase jaoks. (Võru II 8-kl.koolis.)
3. Märkmete tegemine õpilaste poolt õpetaja aeglase jutustuse järgi.
4. Dikteerimise vaheldumine õpetaja jutustusega.

Meetodit, kus õpetaja esitab uue aine jutustuse näol ja selle käigus annab õpilastele kava, saab edukalt kasutada siis, kui käsitletav küsimus on klassile põhijoontes juba tuntud. Nii kasutati nimetatud meetodit Rõuge 8-kl. koolis(õp.H.Seeba), 14.II 63.a.) teema puhul "Eesti rahvas Suures Isamaasõjas."

Tund algas küsitlemisega. Õpilased jutustasid Nõukogude Armee suurest pealetungist 1944.aastal. Järgnevas vestluses tuletati meelde sotsialistlikku ülesehitustööd Eestis 1940/41.aastal.

Seejärele riputas õpetaja klassi ette kaasaskantava tahvli, millel oli märgitud tunni teema ja põhilised küsimused, mida tunnis käsitleti. Kava oli järgmine:

E e s t i r a h v a s S u u r e s I s a m a a-
s ö j a s.

1. Lahingud hitlerlastega Eesti ala pärast 7.juulist-6. detsembrini 1941.a.
   a) 19.augustil - võitlused Tallinna all.
   b) Silmapaistvamad kangelased: Karl Kangur ja Jevgeni Nikonov.
2. Fašistide röövpoliitika Eestis.
3. Eesti töörahva võitlus okupantide vastu.
   a) Partisanide võitlus vaenlase tagalas.
   b) Eesti Laskurkorpuse võitlus.
   c) Eesti tööliste töö Nõukogude tagalas.
4. Eesti vabastamine 1944.a.

Samaaegselt õpetaja jutustusele kandsid õpilased kava oma töövihikuisse.

Saatematerjalidest kasutati tunnis E.Martinsoni "Haakristi teenrid," mida soovitati õpilastel lugeda. Liikudes pingiridade vahel näitas õpetaja raamatust "Inimesed,olge valvsad!" pilte fašistide metsikustest Kalevi-Liival. Samast teosest loeti ette kohtudokument 5.sept. mahalaskmistest.[1] Piltlikuma kujutuse loomiseks lahinguraskustest Saaremaal esitati mälestustekogumikust "Võitluse radadel" katkend jutustusest " Tehumardi lahing".[2]

Sama teema "Eesti rahvas Suures Isamaasõjas" leidis Võru II 8-kl.koolis (õp.P.Üksik, 16.II 63.a.) hoopis erineva käsitluse.

Näitlikest õppevahenditest kasutati tunnis eesti ajaloo pildiseeriast pilte: 1) Eesti Laskurkorpus Velikie Luki

---

1
2 "Inimesed, olge valvsad", Tallinn 1961, lk.25.
Mälestuste kogumik "Võitluse radadel", Tallinn 1960, lk.260.

all 2) Narva 1944. ja 1962.a. 3) Tallinna vabastamine. Peale eelmise tunni materjali frontaalse kordamise jutustas õpetaja fašistlikust okupatsioonist Eestis, Eesti Laskur - korpuse loomisest ja ta esimestest tuleristsetest Velikie Luki all. Selle osa kohta koostati kava, mis kanti töövihikuisse. Nüüd järgnes klassi iseseisev töö. Õpetaja jagas igale õpilasele masinkirjas paljundatud konspekti eesti töötajate kangelasliku võitluse kohta Nõukogude tagalas. (Tunnikonspekt nr.1). Liikuval tahvlil, mis oli varem kinni kaetud, avati küsimused saadud teksti kohta. Need olid:

1. Milliste tööalade eestlased tegelesid Nõukogude tagalas ? Too näiteid !
2. Nõukogude valitsuse abi Eesti töötajatele. Näiteid.
3. Kuidas pidasid Nõukogude tagala töötajad ühendust kodumaaga ? Mis tähtsus sellel oli ?
4. Milline on Eesti NSV side teiste liiduvabariikidega praegu ?

Õpilased tutvusid konspektiga ja leidsid küsimustele vastused, millised arutati tunnis ka kohe läbi. Kolmanda küsimuse vastus seostati õpilastel teada olevate andmetega Võru rajooni kohta ja partisanide tegevusega siinsetes metsades.

Eesti NSV vabastamise küsimus töötati samuti saadud konspekti alusel õpilaste poolt iseseisvalt läbi (Tunnikonspekt nr.2 " Eesti NSV vabastamine Nõukogude Armee poolt.") Tahvlile oli kirjutatud järgmine tööjuhis:

T ä h t s a m a d d a a t u m i d E e s t i

N S V v a b a s t u s l a h i n g u i s t.

26.VII 44. - Narva vabastamine.
11.VIII 44 - Petseri vabastamine.
13.VIII 44 - Võru vabastamine.(kirjutatud värvilise kriidiga A.N.)

Edasi tuli õpilastel konspektist kronoloogilises järjekorras ise välja kirjutada tähtsamate Eesti linnade ja paikade vabastamise ajad. Näiteks:

25.VIII 44 - Tartu vabastamine.
22.IX 44 - Tallinna vabastamine.
24.XI 44 - Saaremaa vabastamine.

Eesti territooriumi tähtsamate paikade vabastamise kronoloogiline väljamärkimine löi õpilastele selgema ettekujutuse sõjasündmuste arengust Eestis 1944.aastal.

Tund lõppes Velly Verevi luuletuse "Triolett Tehumardile"[1] 2. ja 5. salmi esitamisega õpilase poolt.

Teema käsitlemine oli metoodiliselt hästi läbi mõeldud. Õpilased ei olnud tunnis passiivsed aine vastuvõtjad vaid töötasid aktiivselt kaasa.

Võrreldes antud teema käsitlemist Rõuge 8-kl.koolis ja Võru II 8-kl.koolis võib öelda, et mõlemad meetodid on selles tunnis sobivad.

Rõuge 8-kl. koolis oleks tulnud kava anda siiski täielikum. Esitatud kujul jäi see pinnapealseks ning õpilased ei saanud vajalikku materjali koduseks õppimiseks. Tund kulges suurelt osalt õpetaja liigse agaruse ja aktiivsusega.

Vastupidiselt käsitleti teemat Võru II 8-kl.koolis, kus õpilased olid tunniks vajaliku koormusega tööle rakendatud.

---

[1] Mälestustekogumik "Võitluse radadel", Tallinna 1960,lk.265.

Õpilaste jaoks tunnikonspektide valmistamine ei ole enamuses koolides reaalne (puudub kirjutusmasin, masinkirjaoskus jne.). Kus see aga võimalik on, seal peaks nimetatud meetodit kasutama. Vähese õpilaste arvuga klassis, tuleb kõne alla ka konspektide käsitsi paljundamine. Niisuguseid klasse on aga üksikuid. Ei ole reaalne, et õpetaja isegi vastavate võimaluste olemasolu korral suudaks igaks eesti ajaloo tunniks vajaliku arvu konspekte paljundada. Mõeldav oleks seda teha võõrama ja ulatuslikuma materjali käsitlemisel. Sobivaks osutus see nimetatud teema käsitlemisel Võru II 8-kl.koolis. Tuleb aga silmas pidada, et õpetaja poolt koostatud konspektid oleksid sisult ja keeleliselt õiged ja et nad oleksid kooskõlas programmi nõuetega.

Põhilisemaks meetodiks jääb siiski Rõuge 8-kl.koolis kasutatud kavastamismeetod. Õpetaja leidlikkuse juures on ka siin võimalik õpilasi iseseisvalt tööle rakendada.

Uue aine esitamine võib toimuda ka dikteerimise vaheldumisel õpetaja jutustusega.

Nii kasutati nimetatud meetodit Vaabina 8-kl.koolis (õp. A.Arop) teema "Sotsialismi ülesehitamine Nõukogude Eestis sõjajärgsel perioodil" käsitlemisel. Aine ulatuse tõttu vaadeldi teemat kahe tunni jooksul:

1.tund - Tööstuse areng ja põllumajanduse kollektiviseerimine 1945 - 1950. aastani.

2. tund - Rahva materiaalse heaolu tõus. Rahvusliku kultuuri areng. Rahvahariduse tõus 1945 - 1950.aastani.

Esimesel tunnil, 28.II 63.a., seadis õpetaja peamiseks eesmärgiks kasvatada rahvaste sõprust.

Klassis oli NSV Liidu poliitiline kaart ja tahvlil

(vahetunni ajal õpetaja poolt joonistatud) Eesti NSV kontuurkaart.

Ülemineks uue teema juurde toimus 8 -minutilise frontaalse vestlusega Suure Isamaasõja põhisündmuste meenutamiseks. Järgnes õpetaja kokkuvõte ning uue teema märkimine töövihikuisse.

Tunni käigus koostati järgmine konspekt:

S o t s i a l i s m i ü l e s e h i t a m i n e N õ u k o g u d e E e s t i s s õ j a j ä r g s e l p e r i o o d i l 1945 - 1950.

1. 1946.a. võttis Eesti NSV Ülemnõukogu vastu seaduse I sõjajärgse viisaastaku plaani kohta aastateks 1946 - 1950. Plaani põhieesmärgid olid: a) rasketööstuse arendamine, b) põllumajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine, c) rahva heaolu ja kultuuri areng.
2. Viisaastaku täitmise eelduseks oli vennasrahvaste omakasupüüdmatu abi. NSV Liidu Ülemnõukogu eraldas Eesti NSV-le 3,5 miljardit rubla.
3. Eesti NSV-s rajatavaid tehaseid varustati Leningradi, Moskva ja Uraali piirkonna seadmetega.
4. Sõjajärgse viisaastaku jooksul pöörati erilist tähelepanu põlevkivibasseinile. 1948-1950.aastani anti ekspluatatsiooni 3 uut kaevandust kogutoodanguga 2,2 milj. tonni aastas, s.o. 800 km. pikkuse rongi täis põlevkivi.
5. Rajati 200 km.pikkune gaasijuhe Kohtla - Järve - Leningradi vahel.
6. Uue tehnika baasil taastati "Volta", Tallinna Masinaehitus-

tehas, "Eesti Kaabel", Tartu Põllutöömasinate tehas "Võit" jne.

7. Edukalt arenes tekstiili- ja toiduainetetööstus. Taastati ja varustati uue tehnikaga Narva Kreenholm ja Balti Manufaktuur. 1950.aastal toodeti 26,8 miljonit meetrit riiet, seega ligikaudu 9 milj.meetrit rohkem kui viisaastaku alguses.

Märkides teisi punktina töövihikuisse Nõukogude Eestile eraldatud summa -3,5 miljardit rbl. - löi õpetaja väga oskuslikult õpilastele ettekujutuse selle suurusest. Toodi võrdluseks Võru I Keskkooli uus hoone, mille maksumus oli 5 miljonit rbl. Seega oleks võinud 3,5 miljardi rbl.eest ehitada 700 niisugust koolihoonet.

Asudes käsitlema tööstuse arengut jagati õpilastele (klassis on üldse 3 õpilast) kätte õpetaja poolt valmistatud kontuurkaardid, millele märgiti meie tööstuse saavutused.(Kaart nr.5.) Et tööstuse saavutusi ja tähtsust veelgi rõhutada esitati klassile küsimus: "Kas meie kolhoosis on mõned põllutöömasinad "Võidust"?" Vastati: "On, on olemas kartulivõtmise masin."

Toodangu kasvu võrdlemiseks I viisaastakul riputati tahvlile diagramm.(Diagramm nr.1.)

Diagramm nr.1

E e s t i N S V t ö ö s t u s t o o d a n g u
k a s v I v i i s a a s t a k u l 1945 - 1950

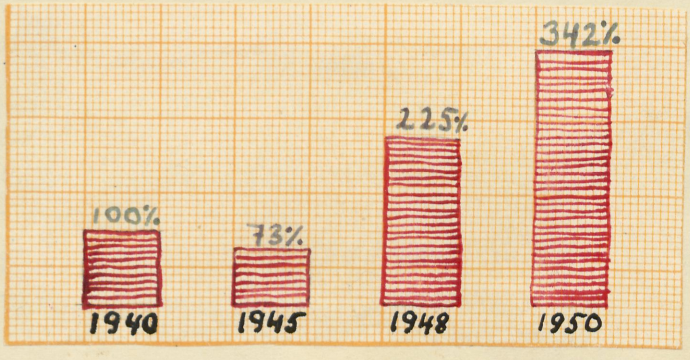

Kaart nr.5

Tööstuse areng
1945-1958.

Sotsialistlik ümberkorraldus meie põllumajanduses töötati õpilaste poolt tööjuhiste alusel iseseisvalt läbi. Õpetaja andis õpilastele kaks K.Siilivase toimetatud Eesti NSV ajaloo õpikut IX - XI klassile,[1] kust tuli leida vastused küsimustele:

1. Millised tegurid soodustasid põllumajanduse kollektiviseerimist?

2. Millised olid raskendavad tegurid põllumajanduse kollektiviseerimisel Eestis ?

3. Milline tähtsus oli kulakluse kui klassi likvideerimisel ?

Materjal töötati iseseisvalt läbi ja vastati samas suuliselt. Lõpuks võrreldi 1950.aasta põllumajanduse tehnika hulka vabariigi põllumajanduse tehnikaga 1963.aastal.

Tunnis kasutusel olnud õpikud jäid õpilaste kätte põllumajanduse küsimuste veelkordseks koduseks läbitöötamiseks ja kokkuvõtte kirjutamiseks.

Teema käsitlemine oli rikas ja huvitav metoodiliste võtete poolest. Eriti meeldiv oli töö tunnis kontuurkaardiga, millele märgiti I viisaastaku tähtsamad ettevõtted Eesti NSV-s. Kuna materjali oli palju, siis ei suudetud põllumajanduse kohta tunnis konspekti koostada, ning see ülesanne jäi õpilastele koduseks iseseisvaks tööks. Niisugune küsimuse lahendamine oli õpetaja poolt õige. Õpilased tulid antud ülesandega kodus toime, sest klassis said küsimuse põhiprobleemid suuliselt ette valmistatud. Suurema õpilaste arvuga klassides tuleks antud teema juures mõelda tööstuse kokkusurutumale käsitlemisele, või siis valmiskonspektide kasuta-

---

[1] Eesti NSV ajalugu, Õpik IX - XI klassile, Toimetanud K.Siilivask, Tallinn 1959, lk.212 - 213.

misel aja säästmiseks põllumajanduse kohta käivate märkmete tegemiseks.

Kaheksandas klassis tekitab veel raskusi kiire kirjutamisoskuse puudumine. Seepärast on vaja õpetada õpilasi konspekteerima ja kasutama sõnalühendeid. Pikemate ja korduvalt esinevate sõnade lühendid märgime tahvlile. Ajaloo õpetajal tuleks siin konsulteerida eesti keele õpetajaga, et ei tekiks meelevaldseid lühendeid. Kord juba õpitud lühenditest tuleb pidevalt kinni pidada. Vaabina 8-kl.koolis poldud konspekteerimisele tähelepanu pööratud. Iga õpilane kirjutas nii nagu oskas ja suutis. Seetõttu jättis soovida nii töövihikute välimus kui ka konspektide sisu.

Teemat "Tööstuse areng ja põllumajanduse kollektiviseerimine 1945 - 1950.aastani " käsitleti Vastseliina Keskkoolis (õp.L.Toots, 11.III 63.a.) samuti õpetaja diktеerimise ja jutustuse vaheldumise meetodil. Teema seostati võimaluse piires kodukoha materjalidega.

Ettevalmistuseks järgmisele teemale oli õpetaja eelmisel ajalootunnil andnud õpilastele järgmise küsimuse, millele tuli leida iseseisvalt vastus: Mis on muutunud minu kodukohas nõukogude võimu ajal, sõjajärgsel perioodil ? Õpilased olid kogunud vanemate käest andmeid Vastseliina alevi kohta. Üks õpilastest jutustas sellest, mida Vastseliinas enne sõda ei olnud ja mis on siia nüüd uut rajatud. Kolhoosilaps jutustas oma kodukolhoosis toimunud muudatustest sõjajärgsel perioodil.

Seega seostati aine eelnevalt nende saavutustega, millenii me tänapäeval oleme jõudnud. Mis oli aga Eestis siis,

kui lôppes sôda ja millised ülesanded püstitati esimesel sôjajärgsel viisaastakul? Selle kohta tôi ôpetaja andmeid ja näitas pilte albumist "Nôukogude Eesti 1940-1960".[1] Kasutati ka eesti ajaloo pilti "Narva 1944 ja 1962". Rääkides kolhooside asutamisest Nôukogude Eestis, mainiti kolhoosi "Koit", mis oli esimene Vôru rajoonis.

Tunni lôpul sai üks ôpilane ülesande, valmistada järgmiseks tunniks referaat "Noorte Hääles" ilmunud artikli pôhjal "Meie samm on jôudsam". Artiklis on toodud vôrdlevad andmed Eesti NSV, Soome, Rootsi ja Taani tööstuse ja pôllumajanduse kasvutempo kohta ajavahemikul 1950-1960.[2] Märkimisväärt oli ôpetaja poolt kasutatud meetod ôpilaste kaasatômbamiseks kodukoha materjali kogumisele. Samal ajal olid ôpilased saadud eelteadmiste kaudu tunniks ette valmistatud. Jôukohaste ülesannete andmine (lühireferaatide valmistamine jne.) väljaspool tunni materjali, kuid sellega seoses, äratab ôpilastes huvi aine vastu.

Tunni puuduseks oli klassi vähene rakendamine iseseisvale tööle. Samuti jäid kaardi puudumise tôttu ôpilaste teadmised meie rahvamajanduse arendamisest abstraktseks.

Dikteerimise vaheldumine ôpetaja jutustusega uue aine esitamisel ôigustas end täiesti käsitlusel oleva teema puhul, kuna siin oli palju fakte, millede kohta ôpilastel puudusid küllaldased teadmised.

Meetodit, kus ôpilased teevad ôpetaja jutustuse järgi märkmeid, kasutati teema "Seitseaastaku tähtsamaid ehitusi meie vabariigis, kodulinnas ja rajoonis. Seitsme aasta

---

1 Nôukogude Eesti 1940-1960 (album), Tallinn 1960, illustratsioonid nr.67 ja 68.

2 "Noorte Hääl" 1963, nr.56.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

plaani rahvusvaheline tähtsus" õpetamisel Võru I 8-kl.koolis (õp.M.Karu, 20.III 63.a.). Seitseaastaku ülesandeid on kaheksandas klassis korduvalt käsitletud seoses teiste teemadega. Seepärast märkis iga õpilane ise õpetaja ja kaasõpilase jutustusest üles temale seni teadmata olnud andmeid. Tunniks oli valmistatud stend albumist "Nõukogude Eesti aastail 1959-1965"[1], mille järgi õpilased olid juba varem tutvunud seitseaastaku põhiülesannetega.

Võru rajooni ja linna arengu kohta 1959-1965.aastateni teadsid õpilased rääkida rajooni ajalehes "Töörahva Elu" ilmunud materjalide põhjal. Möödunud õppeaastal korraldasime kooli ajalooringi õhtu teemal "Õpi tundma oma kodurajooni", kus räägiti Võru rajooni ja linna minevikust, olevikust ja tulevikust. Õhtul kasutati õpilaste omavalmistatud kaarti Võru rajoonist ja Võru linna perspektiivplaani 1959 - 1965. Mõlemad, nii kaart kui plaan olid nüüd tunnis kasutusel. Suur osa seitseaastaku plaanist on Võru linnas juba ellu viidud ja õpilastele tuntud. Vähem teati rääkida rajooni saavutustest ja ülesannetest, mille kohta tuli jutustada õpetajal. Tund oli huvitav ja meeldis õpilastele.

1962.aastal rajoonis teostatud ringküsitlemisele "Millist meetodit kasutate põhiliselt eesti ajaloos uue aine käsitlemisel ?" vastasid kõik 15 ajalooõpetajat (rajoonis on 34 kesk- ja kaheksaklassilist kooli), et vestlust, õpetaja jutustust koos kavastamisega ja dikteerimist

---

[1] Nõukogude Eesti aastail 1959 - 1965 (album), Tallinn 1959.

vaheldumisi õpetaja jutustusega.

Nagu neist vastustest võib järeldada, ei ole ükski meetod universaalne, vaid neid tuleb kombineerida vastavalt käsitletava aine sisule ja õpilaste eelnevatele teadmistele. Meetod, mis sobib hästi ühte tundi, ei ole alati rakendatav teises.

Võru I 8-kl. kooli kaheksandates klassides viisime käesoleva aasta 8. veebruaril läbi tunnikontrolli teemal: " Eesti rahvas Suures Isamaasõjas " . Mõlemad klassid olid võimetelt võrdsed. Õpilased jaotasime kahte rühma. I rühma teemaks oli " Eesti okupeerimine fašistide poolt ja eestlaste kangelaslik töö Nõukogude tagalas ". II rühm kirjutas teemal " Eesti Laskurkorpuse loomine ja võitlustee. Eesti NSV vabastamine ". Aega vastamiseks oli 2o minutit. 8^a klassis esitati eelmisel tunnil aine õpetaja dikteerimise ja jutustuse vaheldumisega, 8^b klassis tegid aga õpilased ise märkmeid õpetaja jutustusest.

Tunnikontrolli tulemused on toodud lisas, tabelis nr. 4.

Nagu selgub, oli teema jaoks " Eesti rahvas Suures Isamaasõjas " õigem kasutada dikteerimise vaheldumist õpetaja jutustusega, kuna 8^a klassis keskmine hinne on tublisti kõrgem 8^b klassi omast. Õpilased on üldiselt tuttavad Suure Isamaasõja sündmustega, kuid konkreetset faktilist materjali ei teata piisavalt. 8^b klassi õpilaste iseseisvad märk-

med ei olnud küllaldased, et saavutada sama teema puhul 8^a klassi tase.

3. Eesti NSV ajaloo õpetamise tulemused seitsmendas ja kaheksandas klassis.

Eesti NSV ajaloo õpetamise tulemuste selgitamiseks viiesime Võru rajooni mõnede koolide seitsmendates ja kaheksandates klassides 1963.a. märtsikuu alguses läbi kontrolltööd. Küsimused puudutasid Eesti NSV ajaloo põhisündmusi.

Töö kirjutamise tingimused ja hindamise süsteem olid samad, mis eespool toodud 1962. ja 1963.aastal seitsmendates klassides läbiviidud kontrolltööde puhul(lk.41).

Seitsmenda klassi kontrolltöö küsimused on antud eespool lk.40. Kaheksandal klassil tuli vastata järgmistele küsimustele:

KONTROLLTÖÖ KÜSIMUSED EESTI NSV AJALOOST 8.KLASSIS.

I rühm.

1. Kes oli Viktor Kingissepp?
2. Miks nurjus 1905.a.revolutsioon Eestis?
3. Nimeta silmapaistvam töölisajakiri enne 1917.aastat.
4. Milline oli ajutise Valitsuse poliitika?
5. Milline revolutsioon oli oma iseloomult Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon?
6. Kes abistas Eesti kodanlust võitluses töörahva vastu?
7. Milliseid ümberkorraldusi teostati Eestis Töörahva Kommuuni ajal?
8. Mis tähtsus oli Eestis Töörahva Kommuunil?
9. Millal sõlmiti Tartu rahu?
10. Nimeta silmapaistvamaid eestlasi - võitlejaid Suure Isamaasõja päevilt.

11. Miks õnnestus fašistlikke okupante välja kihutada Eesti territooriumilt?

II rühm.

1. Kes oli Mihhail Ivanovitš Kalinin?
2. Mis tähtsus oli 1905.a. revolutsioonil Eestis?
3. Millised võimuorganid tekkisid pärast Veebruari-revolutsiooni?
4. Milline revolutsioon oli oma iseloomult Veebruari-revolutsioon?
5. Mida nõudis töötav rahvas Ajutiselt Valitsuselt?
6. Milline erinevus oli Oktoobrirevolutsioonil Eestis võrreldes revolutsiooniga Petrogradis?
7. Mida andis nõukogude võim Eestis töötavale rahvale pärast Oktoobrirevolutsiooni?
8. Millal kuulutati Eestis välja Töörahva Kommuun?
9. Nimeta silmapaistvamaid revolutsionääre Eestis kodanliku diktatuuri päevil.
10. Mis oli 1939.a. kodanliku Eesti ja NSV Liidu vahel sõlmitud vastastikuse abistamise pakti sisu?
11. Kuidas käitusid fašistid okupatsiooni ajal Eestis?

Tööde tulemused on näidatud lisas antud tabelites nr.5 (seitsmes klass) ja nr.6 (kaheksas klass).

Tabelitest selgub,et õpilaste teadmiste tase seitsmendates ja kaheksandates klassides on küllaltki erinev, paremusega seitsmendale klassile.

Milliseid lünki esines kontrolltööde kirjutamisel õpilaste vastustes ja millede selgitamisele peavad õpetajad edaspidi tähelepanu pöörama?

Seitsmendas klassis tuleb suuremat tähelepanu pöörata muistsete eestlaste usundi õigele käsitlemisele, et õpilastel ei tekiks arusaamine, nagu oleks ristiusk õige ja tõeline usk ning rahvad, kes seda usku ei tunnusta - paganad.

Paganateks nimetasid eestlasi saksa raudrüütlid, kes vallutasid meie maa ristiusu toomise ettekäändel. Ka tunnis peame seda rõhutama ja näitama, et ühelgi usundil ei ole teaduslikku alust ja seega õigust end teisest usundist paremaks pidada. Nii näiteks paljudes Vaabina 8 -kl. kooli kontrolltöödes oli nimetatud muistseid eestlasi paganateks. Nähtavasti tuleb siin põhjusi otsida aine käsitlemisest tunnis, kust õpilastele jäi selles küsimuses väär arusaamine.

Õpilased andsid küsimustele, mis nõudsid põhjuste või tagajärgede esiletoomist liiga üldisi vastuseid. Nii vastas Vastseliina Keskkooli seitsmenda klassi õpilane Külli,A. küsimusele "Miks nurjus Jüriöö ülestõus?" vastusega:"Jüriöö ülestõus nurjus sellepärast, et neil ei olnud kindlat sõjaväge", Vaabina 8-kl.koolist Leili,H.:"Talupojad ei olnud valmistunud ülestõusuks, neil polnud väesalgas ühtset võimu. Küsimusele "Mis oli Jüriöö ülestõusu põhjus?" vastas Võru I 8-kl. kooli õpilane Uuno,P. : "Jüriöö ülestõusu põhjuseks oli talupoegade raske elu."

Õpilased ei ole tunnis saanud ilmselt küllaldast ettekujutust ajalooliste sündmuste konkreetsetest põhjustest ja tagajärgedest. Nad on harjunud opereerima üldmõistetega oskamata neile sisu anda.

Üheks raskemaks küsimuseks osutus õpilastele revolutsiooni iseloomu määramine nii Veebruari - kui Oktoobrirevolutsiooni puhul. NSV Liidu ajaloo õpikus kahekssandale klassile on käsitletud mõlemaid revolutsioone nende iseloomu seisukohalt. Kuna Eesti kuulus Venemaa koosseisu, siis ei erinenud siin toimunud revolutsioonid oma iseloomult revo-

lutsioonidest Venemaal. Kontrolltööde tulemustest võib järeldada, et õpetaja ei ole küllaldast tähelepanu pööranud Veebruari - ja Oktoobrirevolutsiooni iseloomu selgitamisele, või ei ole vajalikul määral seostanud sündmusi Venemaal ja Eestis.

Nii kirjutab Väimela 8-kl. kooli õpilane Aili,R.: "Veebruarirevolutsioon oli oma iseloomult sotsialistlik revolutsioon."

Õpilane Maia,K.: "Veebruarirevolutsioon oli oma iseloomult poliitiline revolutsioon."

Võru II 8-kl. kooli õpilane Helve,K.: "Oma iseloomult oli Veebruarirevolutsioon 1905 - 1907. aasta revolutsioon."

Mitmed õpilased ei osanud selgitada Eesti Töörahva Kommuuni tähtsust. Toodi esile Kommuuni üksikuid külgi. Võru II 8-kl. kooli õpilane Enn,K. kirjutas: "Eesti Töörahva Kommuun näitas töörahvale kätte tee paremasse tulevikku." Vastus ei ole vale, kuid liiga üldsõnaline. Et aga Eesti Töörahva Kommuun oli iseseisev töörahva vabariik Eestis ja sellega meie praeguse Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi eelkäija - märkisid ainult üksikud õpilased kõigi töö kirjutanute seast.

Palju eksitakse mõistete kasutamisel. Mitmetes Võru rajooni koolides ei ole õpilastel kujunenud veel põhimõistetest sisulist arusaamist, mis kajastuvad ka ajalooliste teadmiste sügavuses ja täpsuses, ajaloo kui seaduspäraselt areneva ühiskondliku protsessi mõistmises.

Millised eksimused hakkasid mõistete kasutamisel kontrolltöödes silma?

Seitsmendas klassis oli ülesandeks nimetada suuremaid lahinguid eestlaste vabadusvõitluses XIII sajandil. Vastused olid järgmised:

Võru I 8-kl.kooli õpilane Neemi,K.:
"Suuremad lahingud olid eestlastel XIII sajandil Ümera lahing 1210, Tartu kaitsmine 1224, Jüriöö ülestõus 1343."

Vastseliina Keskkoolist õpilane Helgi,O.:
"Suuremad lahingud eestlaste vabadusvõitluses olid Jüriöö ülestõus 1343 ja võitlus Saaremaal 1222."

Võru II 8-kl.kooli õpilane Kalju,O. kinnitas, et silmapaistvamad revolutsionäärid on Arnold Meri, G.Ots, G.Ernesaks jt.

Toodud näidetest selgub, et õpilane ei tee vahet ülestõusu ja lahingu vahel, ei saa aru mõiste"revolutsionäär" sisust ja ei orienteeru sajandite määramisel. Tulemuseks on ajalooliste sündmuste pealiskaudne õppimine.

Tehes kokkuvõtet teostatud kontrolltöödest ilmneb, et Eesti NSV ajaloo seostamine NSV Liidu ajalooga ei ole veel küllaldane, eksitakse ajalooliste mõistete ja faktide osas. mitmetel juhtudel jätab soovida ajaloosündmustest sisuline arusaamine.

Praegu on õppeedukus seitsmendates ja kaheksandates klassides Eesti NSV ajaloos vägagi erinev - seitsmendate klasside keskmine hinne oli 3,72 ja kaheksandatel klassidel 3,2 . Peamisteks põhjusteks kaheksandate klasside madalamas edukuses on õpiku puudumine, õpetaja ei tunne veel küllal-

daselt ainet, ei tea kôiki vajalikke saate- ja abimaterjale ning ei omata küllalt kogemusi aine käsitlemise metoodikast.

Kôik need raskused on aga ületatavad õpetaja pideva enesetäiendamisega ja tööga.

4. A j a l o o t ö ö v i h i k

Tunnis õpitava aine paremaks ja arusaadavamaks käsitlemiseks on tarvis kasutada ajaloo töövihikut. Vihik peab sisaldama materjali, mille põhjal õpilane saab kodus veel kord korrata temale raskemini mõistetavaid küsimusi. Täiesti mõõdapääsmatu on töövihiku kasutamine kaheksandas klassis, kus puudub eesti ajaloo õpik ja töövihikus tehtud märkmed osutuvad põhiliseks materjaliks oma vabariigi ajaloo õppimisel. Eesti NSV lisamaterjalide olemasolu seitsmendas klassis ei vähenda ka siin vihiku suurt tähtsust. Töövihikusse tehakse sissekanded mitte ainult eesti ajaloo alalt, vaid kogu elementaarkursuse ulatuses. Pole mõtet sisse seada ajaloos kahte töövihikut. Kuna seitsmendas ja kaheksandas klassis õpitav ajalookursus moodustab ühe terviku,siis on loomulik et kaheksandas klassis jätkatakse eelmise õppeaasta töövihiku kasutamist. Sel juhul on kogu kursuse materjal alati käepäraseks kasutamiseks õpilasele nii tunnis kui kodus. Mitmed Võru rajooni koolid (Rõuge 8-kl.kool, Väimela 8-kl.kool jt.) on seda ka praktiseerinud.

Milliseid sissekandeid teha vihikusse eesti ajaloo alalt? Antud küsimus on veel paljudele ajalooõpetajatele ebaselge ning see peegeldub ka töövihikuis. Sageli piirduvad sissekanded ainult lühikeste kavapunktidega ja dikteeritud materjaliga. Põhjusena tuuakse aja nappust tunnis või materjalide puudust. Väidet, et tunnis aega ei jätku skeemide, kaartide, diagrammide jne. valmistamiseks, ei saa lugeda põhjendatuks. Sageli asendab üks klassis täidetud kontuurkaart tervet lehekülge dikteeritud materjali, töö on õpilastele meeldiv, aine omandatakse paremini ja lühema ajaga. Näitena võib siin tuua Vaabina 8-kl. koolis valmistatud kontuurkaarti meie vabariigi tööstuse arengu kohta pärast sõda.(Kaart nr.5.) Teisest eespool nimetatud raskusest on võimalik üle saada õpetaja oma teadmiste ja leidlikkusega.

Ajaloo töövihikuisse tehtud sissekannetest Võru rajooni mõningates koolides oli juttu juba eespool, üksikute teemade käsitlemise juures tunnis. Tahaksime veel ära märkida Võru I Keskkooli, kus ürgkogukondliku korra selgitamiseks Eesti NSV territooriumil laskis õpetaja kanda töövihikuisse ülevaatliku tabeli. (Tabel nr.7.)

Võru I 8-kl.koolis said õpilased ülesande XIII saj. eestlaste ja ordurüütlite vahelist võitlust kajastava kontuurkaardi alla (Kaart nr.3) kirjutada lühikese katkendi vastavast ilukirjanduslikust teosest ja võimaluse korral lisada juurde sobiv pilt.

Sissekannete puhul töövihikuisse peab silmas pidama eesmärki, mida tahetakse saavutada. Pole mõtet niisugustel töödel, mille eesmärk on ainult vihiku kaunistamine või aine huvitavaks muutmine. Iga skeem, tabel, kaart jne. peab

laiendama õpilaste teadmisi vastavalt programmile ja kergendama aine omandamist.

Vähemalt üks kord veerandis tuleb kontrollida töö - vihikuid. Teadmine, et ka see vihik kuulub hindamisele, mõjub soodustavalt vihiku välisele kui ka sisemisele korralikkusele.

Kontrollimise moodusid on mitmesuguseis. Põhiliselt on aga kasutatud järgmisi viise:

1. Kõigi vihikute kontroll 1 - 2 korda õppeveerandis.
2. Valikkontroll.
3. Õpilane esitab oma vihiku vastama tulles.

Ka õpilasi saab rakendada ajaloovihikute parandamisele. Ringinaabrid võivad vastastiku vihikuid parandada iga kahe nädala tagant. Nii võtab vihikute parandamine vähe aega ja vead avastatakse õigeaegselt. Õpetajal tarvitseb sel puhul vihikuid kontrollida ja hinnata ainult kord kuus, või isegi kord õppeveerandis. Vihikute parandamisel õpilased kordavad materjali, kontrollivad ühtlasi oma teadmisi ning harjuvad ka ise vihikuid hoolsamini kasutama.[1]

Iga ulatuslikumat sissekannet tuleks töövihikus hinnata. (kontuurkaarte, skeeme, märkmeid mitme tunni ulatuses jne.) Töövihikus olevad hinded tuleksid õppeveerandis kanda koondhindema klassi päevaraamatusse. Veerandi hinde väljapanemisel tuleb arvestada vihiku hinnet, kuidagi mitte anda talle kaaluvat tähtsust. Selles hindes peegeldub eelkõige õpilase hoolsus ja töössesuhtumine, kuna aga teadmiste tase jääb tagaplaanile.

---

[1] Õpilaste aktiviseerimisest ajalootunnis. "Nõukogude Õpetaja" 1960, nr.14.

Ajaloo töövihiku väärtus sõltub õpetajast. Töövihikud on tavaliselt korras ja sisukad nendes koolides, kus ainet õpetatakse vastutustundega ning ta on muudetud õpilastele arusaadavaks ja huvitavaks,

X X X

Nagu teistes, nii ka Võru rajoonis, algas NSV Liidu ajaloo süstemaatiline õppimine 1961/62.õppeaastal. Milliseid tulemusi saavutati nimetatud aastal ajaloo õppimisel seitsmendas klassis võrreldes keskaja kursuse õppimisega varasematel aastatel, seda näeme lisas olevatest tabelitest nr.8 ja nr.9. Kuna keskaja kursust õpetati Võru rajoonis täielikul kujul viimast korda 1959/60. õppeaastal, siis ongi toodud andmed õppeedukusest aastail 1959/60 ja 1961/62.

Võrreldes koolide aastasi keskmisi hindeid selgub, et õppides keskaja kursust olid õpilaste hinded paremad. Põhjused on mitmesugused:

1. 1961/62. õppeaastal ei olnud veel seitsmenda klassi ajaloo õpetajail küllaldasi oskusi ja teadmisi NSV Liidu ajaloo õpetamisest; mida tunnis rõhutada, mis on õpilastele raskemini arusaadav, milliseid võimalusi on aine huvitavamaks ja selgemaks käsitlemiseks jne.

2. Puudus Eesti ajaloo õpik, kuigi programm nägi ette eesti ajaloo põhiteemade käsitlemise.

3. Materjali hulga järsk suurenemine. Varem tuli keskaja kursusest läbi töötada välisriikide kuue sajandi ajalugu (XI - XVII saj.). 1961/62. õppeaastast alates oli vaja tundma õppida meie kodumaad kõige vanemast ajast kuni XIX sajandi lõpuni, lisaks küsimusi välisriikide ja eesti ajaloost.

Nii ulatusliku materjali käsitlemine tekitas esimesel aastal õpetajaile raskusi.

Võib loota, et käesoleval õppeaastal seitsmendate klasside teadmiste tase on kõrgem kui eelmisel aastal. Vaadeldes lisas toodud tabeleid nr.2 ja nr.3 näeme, et eesti ajaloo kontrolltööde keskmine hinne käesoleval õppeaastal on kõrgem (3,66) kui möödunud aastal (3,36).Ka õpetajail on teatav töökogemuste ja oskuste pagas juba olemas ning mis peaasi - õpilastele meeldib oma kodumaa ajaloo õppimine. Kõik need asjaolud mõjuvad soodustavalt õppeedukusele.

Eespool toodud andmetega üksikute programmi teemade käsitlemise kohta Võru rajooni koolides ei ole püütud anda täielikku tundide analüüsi, vaid on tahetud märkida ära põhilisi eesmärke, mida taotleti antud teemade käsitlemisel ning neid metoodilisi võtteid, mida võib ja saab kasutada eesti ajaloo õpetamisel.

III

S A A T E- J A A B I M A T E R J A L I D E E S T I N S V A J A L O O Õ P E T A M I S E K S

Seitsmenda ja kaheksanda klassi õpilased peavad omandama kõige põhilisemad teadmised, oma kodumaa minevikust ja tänapäevast. Põhifaktide ja sündmuste paremaks mõistmiseks ja meelespidamiseks on tarvis käsitleda neid laiemalt,

konkretiseerides sündmusi, leida nähtustevahelised seosed, põhjused ja tagajärjed ning tuua esile arengu seaduspärasused. Me peame veenma õpilasi esitatavate andmete tõepärasuses juba tunnis. Ainult siis võime saavutada õpetatava aine õppe-kasvatuslikud eesmärgid. Selles on suur osa täita saate- ja abimaterjalidel, millede publitseerimisele on viimastel aastatel rohkem tähelepanu pööratud. Alljärgnevalt käsitleme abimaterjale, mis on õpetajale abiks aine õigeks käsitlemiseks ning õpilastele (eeskätt kaheksandas klassis) programmis ettenähtu õppimiseks (õpikud ja ajaloo-alased teosed), samuti abimaterjale, mida on võimalik tunnis kasutada teema illustreerimiseks (albumid,mälestuskogud, ilukirjandus jne.).

Õpetajatele tekitab sageli raskusi vajalike saate- ja abimaterjalide kättesaamine. Nii on TRÜ Raamatukogus arvuliselt 124 eesti ajaloo-alast eri teaduslikku teost, kuid näiteks Võru Linna Keskraamatukogus võib neid leida ainult 54. Seepärast on käesolevas töös toodud peamiselt see osa saate- ja abimaterjalidest, mida me loeme põhiliseks, et käsitleda sisult õigesti ja seejuures näitlikult ning ilmekalt Eesti NSV ajalugu. Ilma vajalikke saate- ja abimaterjalide tundmata ja tunnis kasutamata ei pea me võimalikuks ajalugu õpetada.

1. K a s u t u s e l o l e v a t e s t ö p i k u t e s t j a k ä s i r a a m a t u t e s t

Üheks kättesaadavamaist abimaterjalidest seitsmenda ja kaheksanda klassi õpilastele on H.Palametsa "J u t u s -

t u s i k o d u m a a a j a l o o s t, Ö p i k l u g e-
m i k IV k l a s s i l e".[1] Õpiku koostamisel on silmas peetud neljanda klassi õpilaste teadmisi ja vanuselisi iseärasusi. Seitsmenda ja kaheksanda klassi õpilased võivad leida nimetatud ajalooõpikust üksikute sündmuste kohta huvitavaid ja konkreetseid kirjeldusi nagu "Lossi ehitamine", "Päev mõisateol" jne. Teadmiste omandamise seisukohalt on teretulnud, kui seitsmenda ja kaheksanda klassi õpilased tutvuksid mõne teema juures paralleelselt tunnis läbivõetuga ka vastava materjaliga neljanda klassi õpik - lugemikust. Heaks käsiraamatuks on õpilastele " E e s t i N S V a j a l o o ö p i k IX - XI k l a s s i l e " , K.Siilivase toimetusel.[2] Huvitavate illustratsioonide kõrval on aga siin seitsmenda - k a h e k s a n d a klassi jaoks liiga palju fakte, Sellele tuleb juhtida ka õpilaste tähelepanu ja nõuda ainult seda, mis on programmis ette nähtud.

Õpetaja leiab vajalikku saatematerjali 1955.aastal ENSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi poolt välja antud "E e s t i N S V a j a l o o" I köites [3] ja 1957.aastal ilmunud ühekõitelises " E e s t i N S V a j a l o o s".[4] Mõlemad teosed on võrdlemisi põhjalikud, mistõttu tuleb teostada siin õige materjali valik.

Eestimaa Kommunistliku Partei ajaloost ja seega kogu töölisliikumise ajaloost Eestis XIX sajandi 90-ndatest aas-

---

1 H.P a l a m e t s, Jutustusi kodumaa ajaloost, Õpikluge-mik IV klassile, Tallinn 1962.

2 Eesti NSV ajalugu, Õpik IX - XI klassile, Toimetanud K.Siilivask, Tallinn 1959.

3 Eesti NSV ajalugu,I köide, Peatoimetaja G.Naan,Tallinn 1955.

4 Eesti NSV ajalugu, Teine trükk, Toimetanud G.Naan, Tallinn 1957.

tatest kuni 1920. aastani annab õpetajatele väärtuslikku materjali käsiraamat "Ülevaade Eestimaa Kommunistliku Partei Ajaloost" I osa.[1]

Lisaks nimetatud õpikutele ja teostele omavad õpetaja jaoks suurt tähtsust mõningad üksikuurimused.

Teema - Pärisorjuse lagunemine ja kapitalistlike suhete kasv Eestis XVIII sajandi lõpus ja XIX sajandi 1.poolel käsitlemiseks saame konkreetseid ja huvitavaid andmeid J.Kahki doktoridissertatsioonist "Rahutused ja reformid".[2] Nii on toodud lk.156 katkend eesti taludes 1808. aastal valitsenud näljast. Paruni luksuslikust lõunalauast aga räägitakse lk.199 jne. Teost saab kasutada tunnis katkendite ettelugemiseks.

Sama autori sulest on ilmunud raamat "1858. aasta talurahvarahutused Eestis, Mahtra sõda".[3] Teoses valgustatakse Eesti ühiskondlik-majanduslikku arengu põhijooni XIX sajandi 1.poolel. Otseste näidete varal on toodud esile teoorjuse süsteem, mille vastu eesti talupoeg võitlusse tõusis ja milline tähtsus oli sellel võitlusel Eesti ala ühiskondlik - majanduslikule arengule. Hea on, kui õpetaja eelnevalt Mahtra sõja sündmuste käsitlemisele on raamatuga tutvunud, et konkreetse materjali varal klassis küsimust selgitada.

---

1 Ülevaade Eestimaa Kommunistliku Partei ajaloost, I osa, (XIX sajandi 90.aastad - 1920), Toimetanud A.Panksejeva, A.Liebman, Tallinn 1961.

2 J. Kahk, Rahutused ja reformid, Tallinn 1961.

3 J. Kahk, 1858.aasta talurahvarahutused Eestis, Mahtra sõda, Tallinn 1958.

Teema puhul - 1905 - 1907.a. revolutsioon Eestis on õpetajail soovitav tutvuda H.Moosbergi samanimelise tööga,[1] kust saab täpsemaid ja laiaulatuslikumaid andmeid antud ajavahemikul Eestis toimunud revolutsioonilistest sündmustest.

Kodanluse võimutaotlustest ja kodanliku diktatuuri ajast Eestis on ilmunud küllaldaselt uurimusi, milledest põhilisematega peaks iga ajalooõpetaja olema tuttav, seda enam, et programm näeb ette nimetatud ajajärgu võrdlemisi põhjaliku käsitlemise. Alljärgnevalt nimetame möningaid teoseid, milledega tutvumine annab õpetajale ülevaate vastavast ajajärgust. P.Vihalem "E e s t i k o d a n l u s i m p e r i a l i s m i t e e n i s t u s e s", 1917 - 1920, Tallinn 1960.

Ü.Taigro "E e s t i T ö ö r a h v a K o m m u u n", Tallinn 1958. Teoses antakse üldine ülevaade Eesti Töörahva Kommuuni tegevusest.

H.Saarniit "K o d a n l i k E e s t i s õ j a j ä r g s e r e v o l u t s i o o n i l i s e k r i i s i a a s t a i l (1920 - 1924)", Tallinn 1958. Raamatus leiame andmeid kodanliku Eesti majandusest sõjajärgsetel revolutsiooniliste kriisi aastatel, kodanluse reaktsioonilisest sise- ja Nõukogude Liidu vastasest välispoliitikast ning Eesti töötava rahva võitlusest nõukogude võimu taaskehtestamise eest.

A.Sunila "1924.aasta 1.detsembri ülestõus", Tallinn 1959.

Ö.Elango "E e s t i k a p i t a l i s m i a j u t i s e e b a k i n d l a s t a b i l i s a t s i o o n i a a s t a i l (1925 - 1929) " Tallinn 1958.

---

[1] H.M o o s b e r g, 1905 - 1907.a.revolutsioon Eestis, Tallinn 1955.

M.Pesti "Rahvuslik reetmine rahvusluse sildi all, (Kodanliku Eesti välispoliitikast aastail 1934 - 1940)" Tallinn 1960.

Kuna eespool toodud kodanlikku diktatuuri käsitlevate teoste pealkirjad ise juba ütlevad ära teoste sisu, siis ei pidanud me vajalikuks neid lähemalt iseloomustada. Käsitledes teemat - Eesti rahvas Suures Isamaasõjas ja rääkides fašistide metsikustest okupeeritud Eestis on raamat "Inimesed, olge valvsad!"[1] sobivaks abimaterjaliks tunnis. Siit leiame ajalehes ilmunud dokumente ja materjale Ain-Ervin Mere, Ralf Gerretsi ja Jaan Viiki kuritegude kohta. Leheküljel 213 on toodud Eesti NSV Ülemkohtu otsus mõrvarite kohta, mida võib klassis osaliselt ette lugeda. Maria Salund oma luuletuses "Kalevi-Liival", lk.251, maalib sünge pildi sooritatud mõrvadest ja esitab üleskutse kõigile inimestele, olla valvsad, et niisugused metsikused enam ei korduks.

Teine sama liiki raamat on E.Martinsoni "Haakristi teenrid".[2] Teos sisaldab palju fotokoopiaid dokumentidest, mis on süüdistajaiks nende koostajaile. On toodud fašistlike timukate poolt surnuks piinatud ja vanglais vaevelnud inimeste portreesid. Lk.18 on võrdlus Oswięcimi ja Kalevi-Liiva surmalaagritest, lk.102 -prokuröri ja tunnistaja dialoog kohtuprotsessil, lk.153 - loetav fotokoopia dokumendist juudi areteerimise kohta pealkirjaga

---

1 Inimesed, olge valvsad!, Koostanud Vladimir Raudsepp, Tallinn 1961.

2 E.Martinson, Haakristi teenrid, Tallinn 1962.

"Käia ei suuda..." jne.

Fašistide tegude iseloomustamiseks võib tunnis mõlema käsitletud teose põhjal organiseerida õpilastega vestlust, esitada katkendeid ja näidata pilte.

Nõukogude Eesti majanduse ja kultuuri arengust 1940-1965.a. on toodud andmeid A.Ansbergi ja V.Tarmisto koostatud teoses "E e s t i N S V M a j a n d u s j a k u l t u u r".[1] Meie rahvamajanduse arendamine on kujutatud siin diagrammidena, milliseid võime epidiaskoobi abil suurendatult joonistatuna kasutada tundide näitlikustamiseks. Nii on diagrammid lk.39 - elektrienergia tootmise kasvust 1940 - 1965.a., lk.49 - kolhooside rahalistest sissetulekutest 1950 - 1965.a., lk.125- õpilaste arvu kasvust üldhariduslikes koolides 1940/41 - 1965.a. jne.

Eespool käsitletud ajaloo-alane kirjandus on väärtuslikuks abimaterjaliks eesti ajaloo õpetamisel. Peale nimetatute on mitmeid teisigi samu küsimusi puudutavaid teoseid. Antud töös käsitlust leidnud raamatud peaksid olema põhilised ja küllaldased eesti ajaloo põhiprobleemide õigeks teaduslikuks valgustamiseks seitsmendas ja kaheksandas klassis.

2. A l l i k m a t e r j a l i d

Uheks kõige laiaulatuslikumalt kasutatavaks raamatuks on Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi väljaandel ilmunud "E e s t i N S V a j a l o o l u g e m i k" I köide.[2] See mahukas kogu sisaldab 190 valitud dokumenti ja allik-

---

1 A.A n s b e r g, V.T a r m i s t o, Eesti NSV majandus ja kultuur, Tallinn 1960.

2 Eesti NSV ajaloo lugemik, I köide, Tallinn 1960.

katkendit Eesti ajaloo kõige vanematest aegadest kuni XIX sajandi keskpaigani. Lugemiku osade ette on paigutatud viited marksismi - leninismi klassikute teostele,kus leidub hinnanguid vaadeldava perioodi kohta. Opetaja leiab lugemikust huvitavat saatematerjali programmis ettenähtud küsimuste konkreetsemaks ja ilmekamaks selgitamiseks.

Teiseks samalaadseks kogumikuks on Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt välja antud valimik "M a t e r j a l e ö p i l a s t e i s e s e i s v a k s t ö ö k s N S V L i i d u j a E e s t i N S V a j a l o o s t",[1] Osa antud allikkatkendeist puudutab Nõukogude Liidu ajalugu,kusjuures vanemat aega käsitlevad katkendid on võetud Eesti NSV ajaloo lugemiku materjalidest. Valimikus toodud allikkatkendid ja mälestused ulatuvad kuni 1940.aastani.

Allikkatkendid on töö hõlbustamiseks trükitud suureformaadiliste lahtiste lehtede ühele küljele. Et need lehed paremini säiluksid, tuleb nad kleepida õpilaste abiga paksemale paberile või papile. On soovitav, et iga kool muretseks endale eespool käsitletud allikmaterjalidest 15-20 eksemplari. Nende kasutamine võimaldab rakendada õpilasi klassis iseseisvale tööle.[2]

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi ja Eesti NSV Riikliku Keskarhiivi väljaandel on ilmunud valimik dokumente " E e s t i r a h v a a j a l o o s t P õ h j a s õ j a a a s t a i l 1700 - 1721".[3]

---

1 Materjale õpilaste iseseisvaks tööks NSV Liidu ja Eesti NSV ajaloost, Tallinn 1960.

2 H.P a l a m e t s, Uusi abimaterjale õpilaste iseseisvaks tööks ajaloos, "Nõukogude Kool" 1960, nr.11, lk.869.

3 Eesti rahva ajaloost Põhjasõja aastail 1700 - 1721, Tallinn 1960.

Umbes 90% valimikku koondatud dokumentidest avaldati trükis ning üldse eesti keeles esmakordselt. Valimik on mahukas, sisaldab 298 dokumenti. Rääkides Eestist, kui ühest Põhjasõja võitlustandrist, saame katkendite ettelugemisega dokumentidest nr.6 ja nr.7 iseloomustada rootslaste vägivalda kohalike talupoegade hulgas. Dokumendid nr.60 ja nr. 64 räägivad talupoegade suurest viletsusest sõja ajal, mille tagajärjeks olid ülestõusud nagu kirjutatakse dokumendis nr.71. Toodud dokumentidest katkendite esitamine veenab õpilasi rootsi feodaalide röövellikes plaanides ja tegudes Eesti ala peremeestena.

Ühe olulisema probleemina õpitakse kaheksandas klassis Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamist ja läbiviimist. Nende sündmuste käsitlemiseks ilmus 1957. aastal dokumentide ja materjalide kogumik "S u u r S o t s i a l i s t l i k O k t o o b r i r e v o l u t s i o o n E e s t i s".[1] Kogumik sisaldab 702 dokumenti. Paljusid materjale saab otseselt kasutada tunnis. Nii näiteks annab dokument nr.48 edasi Tartu tööliste ja üliõpilaste saadikute nõukogu nõudmised oma esindajaile Petrogradi saadikute nõukogus 13.märtsil 1917.a.. Dokument peegeldab töötava rahva püüdlusi Oktoobrirevolutsiooni eelsel perioodil.

Dokumendid nr.91, 154 ja 246 märgivad revolutsioonilise liikumise kasvu Eestis ja sobivad õpilastele tunnis tutvustamiseks.

---

[1] Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, Dokumentide ja materjalide kogumik, Tallinn 1957.

Nõukogude võimu organiseerimise käigu ja tema esimeste saavutuste kohta toovad ära huvitavaid, õpilastele arusaadavaid andmeid dokumendid nr.457, 476, 544, 547,628, 629, 645, 646 ja 649. Nimetatud dokumentidest tuleks igal õpetajal valida peamiselt need, mis puudutavad õpilaste kodurajooni või linna. Näiteks dokumendid 544 ja 547 räägivad mõisate ülevõtmisest Võrumaal. Alati pole otstarbekohane tervet dokumenti klassis ette lugeda, vaid osa sellest. Näiteks dokumendist nr.544 ainult Pindi mõisatöölis-te üldkoosoleku päevakorra xxx 3. punkt: "Mõisate ülevõtmine töörahva kätte", kuna 1. ja 2. päevakorra küsimus on vähesema tähtsusega ja ei aita tunni põhiküsimust lahendada.

Tunnis on vajalik kasutada ka dokumente, mis iseloomustavad muudatusi laste ja noorsoo kasvatamisel nõukogude võimu ajal Eestis. Näiteks eelnimetatud dokumentidest nr. 645- lastekodude avamise kohta Tartus, nr.646 - muusikakooli asutamisest Narvas ja nr.649 - usuõpetuse kaotamisest Soinaste koolis.

Kogumikust "E e s t i T ö ö r a h v a K o m m u u n"[1] tuleks vastava teema käsitlemisel tunnis ette lugeda dokument nr.18 - Eesti Töörahva Kommuuni väljakuulutamisest, nr.35 - teadaannet Kommuuni varanduse hoidmisest, nr.44 - dekreeti Kreenholmi Manufaktuuri natsionaliseerimisest ja teisi Kommuuni tegevust iseloomustavaid andmeid.

Kasutades nimetatud dokumentide ja allikmaterjalide kogumikke võime õpilasi veenda meie poolt esitatud ajaloosündmuste tõepärasuses.

1 Eesti Töörahva Kommuun, Dokumentide ja materjalide kogumik, Tallinn 1958.

3. M ä l e s t u s t e k o g u m i k u d.

Väärtusliku osa Eesti NSV ajaloo õpetamisel moodustavad revolutsionääride ja Suurest Isamaasõjast osavõtnute mälestuste kogud.

Käsitledes kaheksandas klassis Veebruari- ja Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni sündmusi Eestis, ei saa mööda minna raamatust "N õ u k o g u d e v õ i m u e e s t",[1] Veebruari- ja Oktoobrirevolutsioonist aktiivselt osavõtnud mälestuste kogust. Võrus toimunud revolutsioonilistest sündmustest kirjutatakse kogus lk.326 - 350, milliseid andmeid saab põimida õpetaja oma jutustusse.

Kaheksandas klassis tuleb Eesti kodanliku diktatuuri perioodi - 1920 - 1940 käsitleda nelja tunni ulatuses.[2] Seda ajajärku puudutavaid teemasid on vaja eriti oskuslikult, tõetruult ja veenvalt õpetada, kuna leidub veel kodusid, kus idealiseeritakse kodanliku diktatuuri perioodi. Valitsenud olukorra ja töötava rahva kannatuste selgitamiseks on meil kasutada kaks suurt mälestustekogumikku, mis on ilmunud viimastel aastatel.

Mälestustekogumikus" K a r a s t u m i n e"[3] leiame andmeid Eesti noorsoo revolutsioonilisest liikumisest kodanliku diktatuuri ajal. Neil päevil langes otseses relvastatud võitluses, tapeti kodanlike kaagikohtute otsusel, piinati surnuks kaitsepolitsei piinakambrites või surid türmides

---

1 Nõukogude võimu eest, Veebruari-ja Oktoobrirevolutsioonist Eestis aktiivselt osavõtnute mälestuste kogu, Tallinn 1957.

2 Kaheksaklassilise kooli programmid 196/62 õppeaastaks, Ajalugu, Tallinn 1961.

3 Karastumine, Mälestusi Eesti noorsoo revolutsioonilisest liikumisest, Tallinn 1958.

tuhanded revolutsionäärid. Tutvustades õpilasi noorte eluga minevikus õpetame neid paremini aru saama olevikust ja vaatama selgema pilguga tulevikku. Raamatus on palju kodanlikule valitsusele iseloomulikke ja eesti töölisnoorsoo revolutsioonilisele liikumisele pühendatud eredaid lehekülgi.

Eesti kommunistide võitlusest kodanlikes vanglates jutustab mälestuste ja dokumentide kogumik " T r e l l i - d e t a g a".[1] Samuti nagu eelminegi kogumik on ka see täis nõukogude võimu eest võidelnud vaprate inimeste tegusid. Kummastki mälestuskogust pole raske leida tunniks vajalikku materjali kas ettelugemiseks või referaatide koostamiseks.

Käesoleval,1963.a. ilmus V.Kingissepa 75.sünnipäeva tähistamiseks mälestuste ja dokumentide kogumik "E l u - k u t s e - r i i g i k u k u t a j a".[2] Kogumik sisaldab huvitavat materjali Eesti suurima revolutsionääri elust ja võitlusest. Märgime ära siinkohal mõned katkendid, mis on küllalt iseloomulikud selle suure võitleja tutvustamiseks õpilastele. Lk.78 - "Väljavõte Viktor Kingissepa kirjast vanematele",

lk.174- Liisa Leevald, "Viktor Kingissepp Munalaskmes",

lk. 176-Ámanda Hiljand, "Aiamajakeses" ja

lk.179- Alice Toming, "Onu Saabas."

Kõik nimetatud katkendid iseloomustavad Viktor Kingissepa põrandaalust tegevust kodanliku diktatuuri päevil.

Teema - Sõjajärgne revolutsiooniline kriis Eestis aas-

---

1 Trellide taga, Mälestusi ja dokumente Eesti kommunistide võitlusest kodanlikus vanglas, Tallinn 1962.

2 Elukutse - riigikukutaja, Mälestusi ja dokumente V.Kingissepast (75.sünnipäevaks), Tallinn 1963.

tail 1920 - 1924, käsitlemisel on hea, kui õpilased on tutvunud allpool antud katkenditega O.Rästase raamatust "P ö r a n d a a l u s e d".[1] Teose autor esitab dokumentaalsete materjalide ja revolutsionääride mälestuste põhjal huvitavaid ja väärtuslikke andmeid EKP tegevusest ajavahemikul 1918 - 1922. Lk.96 - 124 -V peatükis "Konspiratsioon" tuuakse huvitavaid üksikasju revolutsionääride pöranda-alusest tegevusest. Lk.169 - 176 räägitakse 1922.a. 1.mai demonstratsioonist ja suurest revolutsionääride sissekukkumisest, mille tulemuseks oli Viktor Kingissepa tapmine.

Suurimad kangelasteod meie kodumaa ajaloos sooritati Suure Isamaasõja päevil. Kõrvuti kuulsusrikaste lahingutega ja operatsioonidega vennasvabariikides pälvivad tähelepanu lahingud ka Eesti NSV-s. Kaheksandas klassis tuleb eraldi tunnina käsitleda eesti rahva võitlust Suures Isamaasõjas. Kasketest sõjapäevadest saab luua kujuka pildi mälestuskogumiku "V õ i t l u s e r a d a d e l"[2] järgi. Raamatus jutustatakse eesti rahva poegade ja tütarde võitlusest Suure Isamaasõja heroilistel päevadel Nõukogude Armees, partisaniüksustes ja hävituspataljonides. Nii võime lk.180 lugeda kommunistliku noore Karl Kanguri kangelasteost.

Fašistide käitumine Eestis ja eesti rahva viha oma orjastajate vastu peegeldub J.Kärneri luuletuses " Kes andis õiguse?"[3] Saaremaal toimunud Tehumardi lahingust jutustatakse lk.260 - 264. Sellest, kuidas õppisid eesti lapsed

---

1 O. R ä s t a s, Pörandaalused, Tallinn 1961.
2 Võitluse radadel, Mälestustekogumik, Tallinn 1960.
3 Samas, lk.133.

raskeil söjapäevil nõukogude tagalas, võime lasta õpilasel teha kümneminutilise ettekande E.Polisinskaja mälestustest "Meie koolipäevad."[1]

Kogumikus on hea skeem Eesti Laskurkorpuse võitlusteest,[2] mida võime kasutada tunni näitlikustamiseks, kandes ta klassitahvlil olevale kontuurile või esitades valmiskujul suurendatud skeemina.

Mälestuskogude kasutamisel tunnis on suur tähtsus. Lugedes kaasaegsete jutustusi nende või kaaslaste poolt minevikus läbielatud sündmustest, veename õpilasi ajalooliste sündmuste tõepärasuses rohkem, kui seda suudame teha ainult õpiku või ilukirjanduse põhjal.

4. A l b u m i d

Ajaloolise materjali elava käsitlemise juures etendab tähtsat osa tunni näitlikustamine. Kuna vabariiklikus ulatuses on näitlikke õppevahendeid eesti ajaloo alalt koolide jaoks veel napilt, siis tuleb ära kasutada kõiki olemasolevaid võimalusi ainest piltliku kujutuse loomiseks. Tähtsat osa etendavad siin albumid.

1961.aastal ilmus album "P õ h j a s õ j a s ü n d m u s t e j ä l g e d e l ".[3] Selles on rikkalik pildimaterjal Eesti kohta. Albumist võib leida fotokoopiaid gravüüridest ja tähtsamatest dokumentidest. Võime tutvuda lahingupaikadega ja tolleaegse sõjatehnikaga. Illustratiivse mater-

---

1 Võitluse radadel, Mälestuste kogumik, Tallinn 1960, lk.343 - 350.
2 Samas, lk.169.
3 Põhjasõja sündmuste jälgedel, Tallinn M C M L X I.

jali kôrval on küllalt põhjalik sündmuste kirjeldus. Et õppetunnis ei jätku Põhjasõja sündmuste käsitlemiseks Eestis kuigi palju aega, siis võib teadmisi laiendada albumi põhjal ajalooringis.

Tänuväärseks materjaliks Mahtra sõja sündmuste käsitlemisel on H.Sepingu toimetusel ilmunud album "M a h t r a s õ d a"[1]. Sellesse on koondatud huvitava kirjaliku materjali kõrval hulk pilte, skeeme ja kaarte. Nii on raamatu alguses hea ja täpne ajalooline ülevaade Mahtra sõja sündmustest. On antud Mahtra mõisa plaan 1858.aastal ja kaks kaartskeemi ümberkaudsete valdade kohta. Ülestõusust Mahtras 2.juunil 1858.aastal jutustavad neli kaartskeemi, samuti on järgnevail kaartidel märgitud sel ajal Eestit haaranud rahutuskolded. Albumis on fotokoopiaid säilunud dokumentidest ning rikkalik pildimaterjal eestlaste kibedast elust XIX sajandil. Olemasolevat näitlikku õppevahendit võib edukalt kasutada mitme ajaloo tunni ulatuses.

Seitsmendas klassis teema puhul - Rahvuslik liikumine ja kultuuri areng Eestis XIX sajandi teisel poolel , ei saa mööda minna Fr.R.Kreutzwaldist ja tema tegevusest. Rikkalikku lisamaterjali pakub selleks album "F r. R. K r e u t z w a l d 1803-1882"[2]. Albumi alguses annab L.Raud ülevaate meie lauluisa elust ja tegevusest. Sellele järgneb perioodideks jaotatuna pildi- ja dokumentaalne materjal. Album annab edasi ka olustikku, milles elas eesti talupoeg XIX sajandil, kust vkerkisid esile demokraatlikud ideed ja mõtted. Kuivõrd Fr.R.Kreutzwaldi elu ühe suure osa moodustas

1 Mahtra sõda(album), Toimetanud H.Seping, Tallinn 1958.
2 Fr.R.Kreutzwald 1803 - 1882 (album), Tallinn 1953.

Võru ajajärk 1833-1877, siis on tingimata vajalik teda siin õpilastele lähemalt tutvustada nimetatud albumi põhjal.

Teema - Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis käsitlemiseks saame palju illustratiivset materjali albumist "M a t e r j a l e S u u r e S o t s i a l i s t l i k u O k t o o b r i r e v o l u t s i o o n i k o h t a E e s t i s"[1]. Siin on toodud fotokoopiaid 1917.aasta ajalehtede artiklitest, tuntud revolutsionääride V.Kingissepa, J.Anvelti, H.Pöögelmanni jt.portreesid,fotosid Veebruari- ja Oktoobrirevolutsiooni sündmustest Tallinnas, Tartus jm.. Album on üksikutel lehtedel, mis kergendab ta kasutamist tunnis.

Teine samaliiki album, kus valgustatakse noorsoo võitlust revolutsiooni päevist kuni Suure Isamaasõja lõpuni on "M a t e r j a l e E e s t i K o m m u n i s t l i k u N o o r s o o ü h i n g u v õ i t l u s t e e s t 1917 - 1945"[2]. Albumi põhjal on võimalik tutvustada õpilasi silmapaistvamate võitlejatega noorsoo ridadest. Kuna materjalid on toodud küllalt pika ajavahemiku kohta, siis saab neid kasutada mitme eesti ajaloo teema ulatuses.

Teema - Sotsialismi ülesehitamine Nõukogude Eestis sõjajärgsel perioodil, käsitlemisel leiame sobivat pildimaterjali albumitest "1 0 a a s t a t N õ u k o g u d e E e s t i t (1940 $\frac{21}{VII}$ 1950)"[3], "T a l l i n n"[4] (1955) ja "T a l l i n n"

1 Materjale Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kohta Eestis(album), Tallinn 1957.
2 Materjale Eesti Kommunistliku Noorsooühingu võitlusteest 1917 - 1945 (album), Tallinn 1958.
3 10 aastat Nõukogude Eestit (1940 $\frac{21}{VII}$ 1950),Tallinn 1950.
4 "Tallinn"(album), Tallinn 1955.

ilmunud 1958.aastal,[1] albumid "T a r t u "[2] ja "P ä r n u "[3] Albumis N ö u k o g u d e E e s t i 1940 - 1960 "[4] kujutatakse fotodes neid saavutusi, mida kahe aastakümne jooksul on kätte võitnud eesti töötav rahvas. Siin on fotosid Eesti suurematest tööstuslinnadest ja - ettevõtetest, meie sotsialistlikust põllumajandusest ja kultuurist.

Albumis "N ö u k o g u d e E e s t i a a s t a i l 1959 - 1965 "[5] tuuakse põhilised andmed seitseaastaku ülesannete kohta meie vabariigis. Kõrvuti arvuliste näitajatega esineb rohkesti pildimaterjali, mida võib tunni näitlikustamiseks edukalt kasutada.

Ülevaate Eesti maalikunsti, teatridekoratsiooni,graafika, skulptuuri ja tarbekunsti arengust XIX sajandi lõpul XX sajandil annab albumi "E e s t i k u j u t a v k u n s t "[6] Raamatu alguses on ülevaade eesti kunsti arengust kuni 1956. aastani. Sellele järgnevad meie silmapaistvamate kunstnike teoste reproduktsioonid. Albumit saame kasutada põhiliselt kaheksandas klassis.

Peale selle on ilmunud rida eri väljaandeid üksikute kunstmike loomingust nagu Evald Okase, Eduard Wiiraldi, Günther Reindorffi jt. töödest. Ka need on teretulnud materjalid millede kasutamine oleneb aga sellest, kuivõrd nad on kättesaadavad õpetajaile.

Väikese õpilaste arvuga klassides ei ole albumite kasutamine tunnis raske. Suure õpilaspere puhul on otstarbekam

1
2 "Tallinn" (album), Tallinn 1958.
3 "Tartu" (album), Tallinn 1960.
4 "Pärnu" (album), Tallinn 1962.
5 Nõukogude Eesti 1940 - 1960 (album),Tallinn 1960.
6 Nõukogude Eesti aastail 1959 - 1965 (album),Tallinn 1959.
Eesti kujutav kunst (album), Tallinn 1956.

kasutada epidiaskoopi, mille juures saame klassiga maksimaalselt töötada aega kaotamata.

5. Eesti NSV ajaloo pildid.

Möödunud, 1962.aastal, ilmus Eesti NSV ajaloo piltide seeria. Pildid on möeldud kasutamiseks nii seitsmendas kui kaheksandas klassis. Kui senini olid eesti ajaloo tunnid võrdlemisi vähe näitlikustatud , siis nüüd avanevad selleks suuremad võimalused. Seeria kujutab endast reproduktsioone kunstnike töödest. Siin esineb nii portreesid kui ka olustiku pilte. Küllaldaselt on esindatud eesti revolutsionääride põlvkond - V.Kingissepp, J.Anvelt, I.Rabtšinski, J.Lauristin, W.Klementi, J.Kreuks, H.Pöögelmann, J.Tomp, R.Vakmann, O.Rästas, K.Mühlberg, J.Käspert, M.Trakmann ja A.Vallner - seega 14 ajaloolist isikut. Puudu jäävad aga Suure Isamaasõja kangelased, kelledest mõne portree oleks võinud seeriasse siiski paigutada.

Elu-olustikulised pildid on head. Igast tähtsamast ajajärgust on püütud anda ülevaade. Näiteks muistsete eestlaste põlluharimist kujutatakse pildiøl "Alepõletajad", sisu ja kujutamise viisi poolest väärivad märkimist pildid "Eesti kuningate tapmine Paides 1343 ", "Mahtra sõda ", " Ketraja", "Eesti punakaartlased Rakvere lähistel 1918.a." jne. Nende metoodiliselt tugevaks küljeks on mõõdukas materjali esiletoomine, sündmustik on kujutatud küllalt suurelt, selgelt ja lihtsalt. Klassi ette asetatuna võib pilte hästi jälgida ka

tagumistest pinkidest.

Raskem on tunnis käsitleda pilti "Muhu linnuse piiramine 1227.a.", mille juures eespool toodud häid omadusi ei leia. Samuti on raskesti jälgitavad pildid "Eesti laskurkorpuse Velikie Luki all" ja "Tallinna vabastamine", kuna nad on liiga tumedad ja mitte küllalt selged.

Heade õppepiltide eeskujuna võiks nimetada näiteks vana - aja, kesk - aja ja NSV Liidu ajaloo piltide seeriaid, mis on küllalt lihtsad, selged, võrdlemisi skemaatilised ja värvilised.

Kokkuvõttes on eesti ajaloo piltide ilmumine suur samm edasi aine õpetamisel ja omandamisel. Kuna varem pole ühtegi pildiseeriat eestlaste mineviku kohta ilmunud, siis seda raskem oli esimest toimetada. Võib loota, et järgmised pildikogud on veelgi sisukamad. Õpilastele pakuks suurt huvi näha, milline oli vanade eestlaste suitsutare, milline möisniku elamu, kui suur on erinevus tänapäeva tööriistade ja teomehe tööriistade vahel, milline nägi välja vakuraamat, milliseid töökohustusi pidi talupoeg möisas täitma jne.

Ei oleks ülearune mõelda eesti ajaloost diafilmide valmistamisele ja väljalaskmisele nagu seda on tehtud üldajaloos ja NSV Liidu ajaloos.

Ees seisab veel palju tööd, et vajalikult näitlikustada eesti ajaloo tunnid. Pidades silmas, et 8-klassilistes koolides õpetatakse eesti ajalugu alles teist aastat võib loota, et mõne aasta jooksul esinevad kitsaskohad likvideeritakse. Üht - teist on selleks juba tehtud.

6. I l u k i r j a n d u s.

Ilukirjandusel on ajaloo konkretiseerimisel ja ilmekamaks muutmisel väga suur tähtsus. Kirjanduslikud teosed aitavad õpilastel lahti mõtestada raskemini mõistetavaid küsimusi. Ilukirjanduslikke katkendeid võime kasutada tundides saatematerjalidena kui ka anda õpilastele eelnevalt tunni teemale koduseks läbilugemiseks. Et õigesti suunata klassivälist lugemist on tarvis ajaloo õpetaja, kirjandusõpetaja ja kooli raamatukoguhoidjaga sellealast koostööd.

Kirjandustundides seitsmendas klassis käsitletakse niisuguseid teemasid nagu: "Eesti rahvalaulud ja -jutud", E.Bornhöhe "Tasuja", E.Vilde "Mahtra söda" ja Fr.R.Kreutzwaldi "Kalevipoeg".[1] Kaheksandas klassis: E.Vilde "Seadusemees", Hans Pöögelmann "Puid pillun küdevasse ahju", "Kevadetuuled", Eesti kirjandus kodanliku diktatuuri aastail, Anton Hansen - Tammsaare "Tähtis päev", "Töde ja õigus", M.Metsanurk "Ümera jõel", J.Sütiste "Õhtulaul", "Tervitus teile, võidukad väed", A.Jakobson "Väike kangelane", A.Hint "Tuuline rand" ja H.Leberecht "Valgus Koordis."[2] Peale selle on õpilastele klassiväliseks lugemiseks ette nähtud rida teoseid. Klassivälise lugemise suunamisel peaksid kirjanduse ja ajaloo õpetajad, silmas pidades mõlema aine vajadusi, koostama õpilastele ühise klassivälise kirjanduse nimekirja, kus raamatute läbilugemise tähtajad enamvähem ühtuksid

---

1 Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62.õppeaastaks, Eesti keel ja kirjandus, vene keel, võõrkeeled, Tallinn 1961, lk.45 - 46.

2 "Nõukogude Õpetaja" 1962, nr.34.

programmiliste teemade käsitlemise aegadega.

Et värskendada teadmisi tunniks vajalikust teosest, tuleb õpilastel veelkord tutvuda katkenditega kirjandusteosest.

Allpool on toodud põhiline ilukirjandus koos kordavaks lugemiseks vajalike lehekülgede märkimisega.

7.klass.

Teema:-Vene ja eesti rahva võitlus saksa ja skandinaavia röövvallutajatega.

Ilukirjandus: 1. M.Metsanurk "Ü m e r a j õ e l", Tallinn 1961.

Lk.303 - 320 - Ümera lahingu kirjeldus.

2. V.Beekman "K u r b a d e k i v i d e l i n n ", Tallinn 1959.

Lk. 16 - 28, - Katkendis jutustatakse taanlaste tulekust Tallinna alla ja eestlaste võitlusest oma linna ja vabaduse eest.

Lk. 151 - 161-Jutustus sellest, kuidas taanlased sunnivad eestlasi kivilinnust ehitama - endise eestlaste puust kantsi asemele Tallinnas. Töö on raske ja ohvreid nõudev.

3. E.Kippel "M e e l i s", Tallinn 1955.

Lk. 5 - 7 - Leholale läheneva ristirüütlite väekirjeldus, linnuse valmistumine lahinguks.

Lk. 9 - 13 - Lehola linnuse piiramine.

Lk. 16 - ristirüütlid rüüstavad linnust.

Lk. 100 - 110 - Tartu kaitsmine 1224.

Teema: - Talurahvasõja (Jüriöö ülestõus) põhjused ja käik.

Talurahvasõja lüüasaamise põhjused.

Ilukirjandus: 1. E.Bornhöhe "T a s u j a", Tallinn 1952.
Lk. 71 - 73 - Jüriöö ülestõusu algus. "Armutult kurnatud ja piinatud talupoeg võttis viimse jõu kokku ja müristas oma ärganud priiusehimu hirmsa valjusega isandaile kõrvu.... Nüüd sai isand hirmuga aru, kui kardetav on inimest loomaks alandada, temale näitlikult looma toorust õpetada" lk.72-73.
Lk. 83 - 85,87 - 90 - Lodijärve lossi piiramine ja vallutamine ülestõusnute poolt.

2. A.Sinkel "Musta r i s t i i k k e a l l", Tallinn 1956.

Lk.64 - 89 - kirjeldus talupoegade raskest elust XIV sajandil Vahuri saatuse näol, keda kohtus metsikult pekstakse, perekond laostub, naine sureb ja lapsed jäävad orbudeks.
Lk.339 - 344 - talupojad kogunevad üle Eesti ja lähevad Rävala kindluse alla isandaid peksma.
Lk.361 - 386 - pt. "M ö r v P i d e k i n d l u s e s" - eestlaste saadikute tapmine läbirääkimiste ajal ordumeistriga.
Teema: - Eesti Rootsi aadliriigi koosseisus XVII sajandil
Ilukirjandus: 1. A.Sinkel "M ö ö g a g a m ö ö d e t u d m a a", Tallinn 1959.
Lk.7 - 20 - jutustus suurest näljast Eestimaal XVI sajandil, taudidest ja inimeste hukkumisest. Viljaga kaubitsejad ajasid aga varandusi kokku.
Lk.583 - 594 - samasisuline katkend kui eelminegi.
Teema: - Pärisorjuse lagunemine ja kapitalistlike suhete kasv Eestis XVIII sajandi lõpus ja XIX sajandi 1.poolel.

Ilukirjandus: 1.L.Kahas "V a b a d u s k i r i",Tallinn 1961.

Lk.28 - 40 - pt. "Vooris" - jutustus talupoegade vooris käimisest.

Lk.67 - 75 - talupoegade töökohustustest mõisas. Mõisatööd tulid köige enne ära teha. Köige kibedamal viljakoristamise ajal härrale ka uue äärberi ehitama, alles siis pääses talupoeg oma põllule tööle.

Teema: - Talurahvarahutused Eestimaal 1858.a.(Mahtra söda).

Ilukirjandus: 1. E.Vilde "M a h t r a s ö d a",Tallinn 1955.

Lk.5-8 - rehepeks mõisas.

Lk.164 - 184 - talupojad uurivad uut 1856.a. talurahvaseadust, kust püüavad leida oma olukorra kergendust.

Lk.191 - 193 - eesti talupoja elamu kirjeldus.

Lk.408 - 422 - pt."Kurbmängu löppvaatus" - Mahtra söjast osavötnud talupoegade karistamine.

2. E.Vilde "K u i A n i j a m e h e d T a l l i n n a s k ä i s i d", Tallinn 1955.

Lk.120 - 127, 133 - 134 - Anija meeste karistamine Tallinna turul.

Lk.141 - 150 - jutustus sellest, kuidas Anija mehed läksid Tallinnasse öigust otsima.

8. klass.

Teema: - 1905 - 1907.aasta revolutsioon Eestis.

Ilukirjandus: 1.E.Vilde "R a u d s e d k ä e d",Tallinn 1951.

Teoses tuuakse esile Eesti kõige arenenuma suurtööstuse Narva Kreenholmi Manufaktuuri tööliste elu töetruu ja üsna põhajlik kirjeldus. Suure meisterlikkusega on käsitletud vabrikutööliste töö-, elu - ja korteritingimusi, alaealiste ekspluateerimist, tööliste füüsilist ja vaimset laostumist võimsate masinatega varustatud kapitalistlikus suurtööstuses. Teos tervikuna on süüdistus kapitalismi vastu ning raske on ära märkida katkendeid, mis eriti iseloomustaks valitsevat olukorda. Hea on kui õpilased eelnevalt 1905.a. revolutsiooni käsitlemisele on lugenud teose läbi.

2. E.Vilde "K ü l m a l e m a a l e",
Tallinn 1948.

Töö annab edasi XIX sajandi 90-ndate aastate rasket põllumajanduslikku olukorda meie külas. Neis tingimustes paisus tunduvalt kuritegelikkus. Vilde rõhutab oma romaanis, et kuritegevus ei vörsu mitte niivörd pahelistest kalduvustest kui sotsiaalsetest tingimustest.
Lk.11 - 20 - talupoegade raskete elutingimuste ja õigusetuse nätamine kirikust koduteel olevate Väljaotsa Jaani ja Mädasoo Mihkli kaudu. Nemad on kehvikud jalamehed, kes peavad iga saaniga kihutaja eest öigel ajal tee körvale kraavi lumme pöikama, muidu söidetakse nad pikali nagu see juhtub Karja-Miadisega.
Lk.26 - 28 - kirjeldus Väljaotsa saunast ja seal elava perekonna viletsusest.

Teema: - Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis.

Ilukirjandus: 1. Anna Paas "V ä i k e s e d j ä l j e d s u u r e l t e e l",Tallinn 1961.

Raamatus jutustab autor töölisneiust Vellist. Töölisklassi õiguste eest võideldes võttis ta osa Oktoobrirevolutsioonist ja kaitses selles saavutatud võitu. Velli oli lihtne võitleja, nagu neid oli palju. Võidu saavutamiseks oli aga vajalik temagi väike osa ja nii jättis ta oma väikesed jäljed töölisklassi suurele võitlusteele.

Lk.95 - 98 - Kreenholmi ketrusvabriku streigi kirjeldus.

Lk.326 - 330 - pt. "Üksainus lipp" - 1919.aasta 1.mai demonstratsioonist Tallinnas.

Teema:-Eesti rahvas Suures Isamaasõjas.

Ilukirjandus: 1. Hans Leberecht "S ö d u r i d l ä h e v a d k o j u", Tallinn 1957.

Lk.214 - 215 - oberstleitnand von.Sassi viimase kindluse - pommivarjendi kirjeldus.

Lk.216 - 221 - oberstleitnand von Sassi alistumine.

Peale selle on raamatus huvitavaid episoode eesti laskurkorpuse võitlusteest ja kangelaslikkusest Velikie Lukist kuni Eesti vabastamiseni.

2. Eduard,Männik "Ü l e m ä g e d e", Tallinn 1955.

Lk. 149 - 156 - jutustus "Punane rätik". Nõukogude väed lahkusid Eestist, sisse tungivad fašistid. Ruusamäe talu väravas seisab väike tüdruk Hilja, käes punane kaelarätik, mille ta nüüdsama oli saanud punaarmeelase käest. Sakslane näeb rätikut ja laseb Hilja maha.

Käsitledes NLKP XXII kongressi ja selle tähtsust Nõukogude Eestile, meenutame klassis, et ka Eestist viibis delegatsioon kongressil. Missugused mõtted ja tunded kutsus Partei XXII kongress osavõtjais esile, sellest võime lugeda raamatust "K o m m u n i s m i v õ i d u n i m e l"[1] sotsialistliku töö kangelase E.Otsmani jutustust "Hea külv tõotab rikkalikku lõikust".

Vestluseks õpilastega tulevasest kommunistlikust ühiskonnast, milles ka nemad hakkavad elama ja töötama, leiame huvitava lisamaterjali Lev Kassili raamatust "E l u n a g u o l e m a p e a b"[2]. Siin lähenetakse tuleviku ühiskonna elu üksikasjadele konkreetselt, mis kutsub õpilastes esile elavaid mõttevahetusi ja vaidlusi.

Ajalooalase ilukirjanduse ja populaarteadusliku kirjanduse süstemaatiline ja mõttega lugemine õpetaja juhendamisel paralleelselt tööga klassis on tähtis tingimus edu saavutamiseks õppe- ja kasvatustöös. Loetud teksti mitmekülgne läbimõtlemine etendab suurt osa õpilastes ideeliste veendumuste kujundamisel, süvendab teadmisi oma vabariigi ajaloost, arendab nõukogude inimese patriotismitunnet, aitab mõista seost mineviku ja tänapäeva vahel.

Eespool toodu kõrval ei tohi me üheski tunnis unustada, et olulisema osa saate- ja abimaterjalidest moodustab igapäevane ajakirjandus, kust leiame kõige värskemaid andmeid meie nõukogude inimeste ennastsalgavast tööst, teadusest, kunstist ja välispoliitikast. Iga seitsmenda ja kaheksanda

---

1 Kommunismi võidu nimel, Tallinn 1962, lk.133-139.
2 L e v K a s s i l, Elu nagu olema peab, Tallinn 1961.

klassi õpilane peab pidevalt lugema ajakirjandust, et olla kursis tänapäeva sündmustega ja õigesti mõistma ajaloo arengu käiku.

Nii, nagu me igapäevases elus juhindume NLKP uuest programmist, nii tuleb sellest juhinduda ka eesti ajaloo õpetamisel, kui ühest kõige tähtsamast abimaterjalist kõigi ajaloo programmi teemade jaoks. Ainult siis suudame me õpilastest kasvatada tõelisi kommunistliku ühiskonna inimesi.

7. Saate- ja abimaterjalide kasutamisest Võru rajooni koolides.

Viimastel aastatel on saate- ja abimaterjalide kasutamisele Võru rajooni koolides pööratud suuremat tähelepanu. Seda kinnitab näiteks rajooni ajalooõpetajate sektsiooni tööplaan, kus pideva ülesandena on ette nähtud Võru rajooni ajaloolise mineviku uurimine õpetajate poolt ning sektsiooni koosolekutel vastavate ettekannete ära kuulamine. Häid materjale on kogunud juba Antsla Keskkooli ajalooõpetaja K.Veri, kelle andmed suuremalt jaolt põhinevad arhiividokumentidel. Haanja ja tema ümbruse minevikuga tutvustas sektsiooni liikmeid Haanja ajalooõpetaja K.Teder.

Häid võimalusi saate- ja abimaterjalide kasutamiseks on olnud üld- ja NSV Liidu ajaloos, kuna vajalikke õppevahendeid leidub siin rohkem. Nii tellis Võru I 8-kl.kool käesoleva aasta alguses Moskvast 80 ajaloo-alast diafilmi, mis võimaldavad läbi viia umbes sama palju ekraniseeritud

tunde.

Raskem on olukord eesti ajaloo õpetamisel. 1962. aastal Võru rajooni kõigis 34-s kesk- ja kaheksaklassilistes koolides teostatud kirjalikule ringküsitlemisele "Millised õppevahendid on koolil olemas Eesti NSV ajaloo käsitlemiseks?" vastas viieteistkümnest vastusesaatjast kümme - "Mittemingisuguseid." Obinitsa 8-klassilisel koolil oli olemas linnuse makett, Peetri 8-klassilises koolis, Võru I Keskkoolis ja Võru I 8-klassilises koolis Eesti NSV füüsiline kaart, Väimela 8-klassilises koolis kaart " Литовская ССР, Латвийская ССР и Эстонская ССР."

1962.a.lõpul ilmunud Eesti NSV ajaloo pildiseeriast jõudis 25 ühikut rajooni raamatukauplusse müügile 1963.a. jaanuaris. Kuna rajoonis on 34 kooli, kes pilte vajavad, siis praegu on 9 kooli ilma nii vajaliku pildikoguta. Seepärast tuleks mõelda väljalastud seeria kordustrükile. Nendel koolidel aga, kes pildiseeria said, on võimalusi neid kasutada olnud vähene.

Üksikutel juhtudel on õpetaja ise valmistanud diagramme ja kasutanud tunnis Eesti NSV kontuurkaarti. Meie poolt külastatud kahekümne kahest eesti ajaloo tunnist oli tööd kontuurkaardiga võimalik näha küll ainult kahel korral, nimelt Vaabina 8-klassilises koolis ja Võru I Keskkoolis (vt.eespool lk. 28 ja 48).

Pildimaterjalist oli valmistatud tunniks stend Võru I 8-klassilises koolis seitseaastaku tähtsamate ülesannete selgitamiseks meie vabariigis. Mõnedel juhtudel näitasid õpetajad õpilastele pilte raamatuist, näiteks Võru II 8-klassilises koolis, Väimela 8-klassilises koolis, Vaabina 8-klassilises koolis ja Rõuge 8-klassilises koolis.

Skeemide kasutamist tundides ei esinenud, samuti ei peegeldanud nende varasemat kasutamist õpilaste ajaloo töövihikud, väljaarvatud Võru I Keskkool ja Võru I 8-kl.kool.

Nagu näeme, on Eesti NSV ajaloo tundides näitlikustamine võrdlemisi kasin. Põhjusteks on:

1. Vastavate piltide, skeemide, tabelite jne.puudumine, neid ei ole ilmunud.
2. Kohapeal on raskusi ilmunud materjalide kättesaamisega.
3. Õpetaja suhtub tunni ettevalmistamisse liiga krgelt.
4. Ei hoolitseta näitlike vahendite muretsemise eest koolile isevalmistamise teel (pildimaterjali kogumine, kontuurkaartide, skeemide, maketide jne. valmistamine).

Kuni veel vabariiklikus ulatuses vajalikke õppevahendeid ei ole suudetud välja lasta, tuleb koolidel suurem tähelepanu pöörata nende isevalmistamisele. Võimalusi selleks leidub.

Dokumentaalset materjali kasutatakse Võru rajooni koolides peamiselt selles ulatuses, mis on antud H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalides seitsmendale klassile. Nimetatud klassis õnnestus jälgida tööd väljaspool õpikut olevate dokumentidega Võru I Keskkoolis (vt.eespool lk.32 ja 37).

Kaheksandas klassis esineb tööd tunnis dokumentidega harva, kuna kohapeal puudub dokumentaalne materjal, või sageli ei kasutata olemasolevaid dokumente.

Ilukirjanduslike teoste laiema leviku tõttu on nad leidnud omale tundides ka kindlama koha. Ringküsitlemisel rajooni koolidest selgus, et kõik vastuse saatjad kasutavad

ajalugu valgustavaid põhilisi kirjandusteoseid nagu, E.Kippeli "Meelis", E.Bornhöhe "Tasuja", E.Vilde "Mahtra söda", Anna Paasi "Väikesed jäljed suurel teel" jne. Külastatud tundides kasutati ilukirjandust kas otseselt katkendite esitamisena või vestluse teel juba läbiloetud raamatutest : Näiteks Väimela 8-klassilises koolis teema puhul "Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis" vesteldi Anna Paasi raamatust "Väikesed jäljed suurel teel", Antsla Keskkoolis õppides kapitalistlikku majandust ja klassiühiskonna arenemist Eestis, tuletati meelde E.Vilde romaani "Külmale maale", Võru II 8-klassilises koolis käsitledes teemat "Eesti rahvas Suures Isamaasõjas" loeti mälestuste kogumikust "Võitluse radadel" ette "Triolett Tehumardist", 2. ja 5. salm.

Tehes kokkuvõtet saate ja abimaterjalide kasutamisest Võru rajooni koolides, võib öelda, et neid kasutatakse. Võimalused selleks on aga palju suuremad. Esineb veel tunde, kus domineerib õpetaja kuiv sõnaline seletus. Tuuakse esile arve, nimesid ja fakte ilma neile konkreetset sisu andmata. Kuna enamus rajooni õpetajaist õpetab eesti ajalugu esimest või teist aastat, siis puuduvad vajalikud kogemused ja oskused aine käsitlemiseks nii, et see vastaks täielikult programmi nõuetele. Siin tuleb õpetajail end pidevalt ja kiiresti täiendada.

Muidugi jäävad õpetajad ootama ka uute õppevahendite ilmumist nagu kaardid, pildid jne., aga eeskätt eesti ajaloo õpikut kaheksandale klassile.

L õ p p s õ n a

Tähtis koht meie noorte üldhariduses kuulub ajaloole kui õppeainele. Seda rõhutas oma ettekandes 1962. a. detsembris Moskvas toimunud Üleliidulisel ajaloolaste nõupidamisel ka sm. B.N. Ponomarjov. " Kõige varasemas eas,"rääkis ta, " juba kooli algklassides, tutvub inimene kõigi ühiskonnateaduste hulgast esmajoones ajaloo-alaste teadmistega.Nimelt sellest algab ta arusaamine sotsiaalsest elust. Ajalugu avardab inimese vaimset silmaringi, aitab aru saada oma kohast ühiskonnas, kasvatab austust kõige selle vastu, mis on loodud tänu tööle, võitlusele, ohvritele ja põlvkondade kangelaslikkusele, ta äratab inimestes üllaid eesmärke.Ajaloo tunnetamises on võimas jõuallikas uuteks saavutusteks kommunismi ehitamiseks meie maal, vabaduse, rahvaste õnne ja rahu jaoks kogu maailmas."[1]

Ajaloo õppimine on tähtis sellepärast, et ta varustab õpilasi mitte ainult faktide tundmisega meie maa minevikust, vaid kasvatab neid ka marksistlik-leninliku teooria vaimus.

Partei ja valitsuse abinõud meie maa üldhariduslike koolide õppeprogrammide ümberkorraldamiseks peavad põhjalikult täiendama meie noorsoo kommunistlikku kasvatamist, loomа võimalused laste ja noorukite igakülgseks arendamiseks, otsustavalt tõstma õppe-kasvatusliku töö tulemusi.

---

[1] Историческое образование в школе - мощный фактор коммунистического воспитания, "Советская педагогика" 1963, №3, стр.3.

Ajaloo õpetamine viiendast kuni kaheksanda klassini on tervikuna üle viidud uuele programmile, millega seoses kodumaa ajaloo käsitlus on tunduvalt laienenud ja tähtsuselt tõusnud. See annab palju võimalusi nõukogude patriotismi ja proletaarse internatsionalismi kasvatamiseks.

Seitsmendas ja kaheksandas klassis on uue ja uusima aja ning Eesti NSV ajaloo õpetamise materiaalne baas ~~on~~ mõnevõrra paranenud, kuid pole veel küllaldane. On ilmunud Eesti NSV ajaloo lisamaterjalid seitsmendale klassile, samuti eesti ajaloo seinapildid, kuid ikka veel puuduvad meil Eesti NSV ajaloo kaardid. Võib loota, et järgmiseks õppeaastaks saame Eesti NSV seinakontuurkaardi, millele trükitakse juurde vajalikud aplikatsioonid. NSV Liidu ja Eesti NSV ajaloo lugemik koolidele on alles käsikirjas. Järgmiseks õppeaastaks valmib kaheksanda klassi õpikule lisaks brošüür Eesti NSV ajaloost. Õppefilmidest on valminud "Taassünd" ning " Võitlustee " (perioodist 1905-1917.a.).[1]

Käsitledes Eesti NSV ajalugu peame lähtuma ajaloo kui õppeaine ette püstitatud nõudest - kasvatada õpilasi tihedas seoses eluga, kommunistliku ülesehitustöö praktikaga.

Ajalooõpetuse tihe sidumine eluga oleneb õppetöö vormidest ja meetoditest. Enamik Võru rajooni ajalooõpetajad on loobunud vanast kolme-neljafaasilisest tunnist ja taotlevad õppeprotsessi üksikute lülide ühendamist. Meie poolt külastatud tundide ja kogutud andmete põhjal võib kinnitada, et põhilised faktid ja mõisted omandatakse õpilaste poolt täiesti rahuldavalt. Tuleb ainult jälgida, et tundi ei koormataks üle elementaarkursuse jaoks keerulise ja liigse täiendava materjaliga ning et aine esitatakse veenvalt, kujukalt ja huvitavalt.

---

[1] L. A n n u s, Ajaloo õpetamise olukorrast vabariigi koolides, "Nõukogude Kool" 1963, nr. 4, lk. 269.

Õpetaja peab alati tuginema õpilaste varasematele ajalooalastele teadmistele ja siduma vastavalt analoogiliste sündmustega ja nähtustega Eesti NSV ajaloos.

Koos aine õige metoodilise käsitlemisega on suur tähtsus materjali eredal esitamisel ja vestlusel õpilastega. Ei ole otstarbekas ainult suuliselt tutvustada õpilasi uue teema plaaniga. Tingimata tuleks märkida tunnid põhiküsimused tahvlile; sinna tuleb kirjutada ajalooliste isikute nimed, uued mõisted, aastaarvud jne. Suurt tähelepanu tuleb tunnis pöörata tööle õpiku tekstiga, arendada õpilastes oskust uurida iseseisvalt ajaloolisi dokumente ja koostada lihtsaid ja laiendatud plaane.

Mitte laskudes tunni ülekoormamisele väljaspool programmi oleva materjaliga, ei tohi aga õpetaja piirduda ainult õpiku paragrahvi ümberjutustusega: hädavajalik on konkretiseerida õppeaine põhilisi sündmusi täiendava kirjandusega, pildimaterjalidega, katkenditega dokumentidest ja ilukirjandusest, seejuures selgitades õpilastele raskemini arusaadavaid küsimusi.

Suur tähtsus on kordamistundidel. Tuleb tähele panna, et need ei muutuks tavaliseks õpilaste küsitlemiseks, vaid oleks oma peamise eesmärgi teenistuses - aidata õpilastel jõuda üldistusteni, viia teadmised õigesse süsteemi ja kinnistada mälus peamise.

Õpetamise tulemused olenevad suurel määral õpetaja algatusvõimest ja loovast suhtumisest oma tööse. Loova mõtte ellurakendamist ei tohi näha õppetunni ülekoormamises mitmesuguste metoodiliste võtetega, mis muudab tunni õpilaste pidevaks "ümberlülitamiseks." Liigne rabelemine õppetunni

"efektiivsuse" ümber ei anna soovitud tulemusi.

Tabavalt töi N.S. Hruštšov NLKP XXII kongressil esile nõukogude kooli kasvatuse eesmärgid ja ülesanded. "Nüüd me valmistame inimesi ette eluks kommunistlikus ühiskonnas", ütleb ta. "Kommunismi põlvkonda tuleb kujundada lapseeast alates, hoida ja karastada teda nooruses, jälgida hoolikalt, et meil ei oleks moraalseid värdjaid - vale kasvatuse ja halva eeskuju ohvreid. Kui noored viljapuuistikud saavad ühel või teisel määral viga, siis tuleb palju tööd teha, et nad sirguksid ja kasvaksid ja alati ei lähegi see korda. Niisamuti on ka noore põlvkonna inimestega."[1]

Lähtudes eespool toodud põhimõtteist ja täiendades neid uute kogemustega suudame kasvatada õpilastest inimesi, kes aktiivselt lülituvad meie ülesehitava elu ühisesse töörütmi.

---

1 N. S. H r u š t š o v, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmist, Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXII kongressile, Tallinn 1961, lk. 7o.

Tööplaan nr.1

L i s a d

Seitsmes klass

Kursuse ulatus 72 tundi

Tunni jrk. nr.	Teema	H.Palametsa ja S.Vahtra lisamaterjalidest käsitletav osa
	II teema: V a n a-V e n e f e o d a a l n e r i i k - K i i e v i, V e n e m a a.	
6	Eesti ala vanim asustus	I teema:"Muistsed eestlased.
	III teema: F e o d a a l n e k i l l u n e m i n e m e i e m a a t e r r i t o o r i u m i l V e n e j a e e s t i r a h v a v õ i t l u s s a k s a j a s k a n d i n a a v i a r ö ö v v a l l u t a j a t e g a.	II teema: Eestlaste võitlus 1. saksa ja skandinaavia vallutajate vastu XIII sajandil.
		Alateemad:
11	Vene ja eesti rahva võitlus saksa röövvallutajatega.	1. Saksa feodaalide tung itta. 2. Mõõgavendade ordu. 3. Saksa vallutajad tungivad Eestisse . Ümera lahing. 4. Eestlaste sõjaline liit venelastega.
12	Taanlaste ja rootslaste sissetung Eesti alale. Eestlaste lüüasaamise põhjused võitluses röövvallutajatega.	II teema alateemad: 5. Taani ja rootsi vägede sissetung. 6. Tartu kaitsmine. 7. Eestlaste lüüasaamise põhjused.
13	Eesti ala poliitiline jaotus. Põllumajanduse seisund. Talurahvasõja (Jüriöö ülestõusu) põhjused ja käik. Talurahvasõja lüüasaamise põhjused.	III teema: Feodaalne killustumus Eestis. Jüriöö ülestõus.
14	Kordamine: 1. Vene riigi feodaalse killustatuse põhjus ja tulemus. 2. Eesti rahva vabadusvõitlus XIII sajandil.	
	IV teema: P a l j u r a h v u s l i s e V e n e r i i g i k u j u n e m i n e j a l a i e n e m i n e.	
20	Liivi sõda(käsitleda sündmusi Eesti territooriumil koos olukorraga Vene riigis).	IV teema: Liivi sõda.

Tunni jrk. nr.	Teema	H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalidest käsitletav osa
	V teema: M e i e m a a r a h v a s t e v õ i t l u s P o o l a j a r o o t s i F e o d a a l i d e v a s t u. T a l u r a h v a s õ j a d j a r.õ h u t u d r a h v a s t e ü l e s t õ u s u d XVII s a j a n d i l. E e s t i R o o t s i a a d l i r i i g i k o o s s e i s u s.	
28	Eesti Rootsi aadliriigi koosseisus XVII sajandil.	V teema: Eesti Rootsi aadliriigi koosseisus XVII sajandil. Alateemad: 1. Halduslik jaotus. 2. Pärisorjuse lõplik väljakujunemine. 3. Suur nälg a.1695-1697. 4. Elu-olu ja kultuur.
29	Kordamine: 1. Vene maade ühinemise tulemused. 2. Eesti ala pärast Liivi sõda.	
	VI teema: V e n e i m p e e r i u m i k u j u n e m i n e.	V teema, alateema 5. Põhjasõda ja Eesti ühendamine Vene riigiga.
31	Põhjasõja algus. Vene regulaararmee ja laevastiku loomine. Peterburi rajamine. Karl XII purustamine Poltaava all. Eesti ala ühendamine Venemaaga ja selle ajalooline tähtsus. Uusikaupungi (Nystadi) rahu. Venemaa rahvusvahelise seisundi tugevnemine.	
	VII teema: P ä r i s o r j u s l i k u k o r r a l a g u n e m i n e j a k a p i t a l i s t l i k e s u h e t e k a s v V e n e m a a l.	VI teema: Pärisorjusliku korra lagunemine ja kapitalistlike suhete kujunemine Eestis XIX sajandi esimesel poolel. Alateemad: 1.Pärisorjusliku korra kriis. Klassivõitluse teravnemine. 2. Talurahva vabastamine pärisorjusest Eesti-ja Liivimaal.
47	Pärisorjuse lagunemine ja kapitalistlike suhete kasv Eestis XVIII sajandi lõpus ja XIX sajandi 1.poolel. Talurahva klassivõitluse teravnemine. Ülestõus P-Eestis 1805.a. Talurahva vabastamine pärisorjusest Eesti ja Liivimaal.	

Tunni jrk. nr.	Teema	H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalidest käsitletav osa.
48	Talupoegade rahutused seoses uute seaduste elluviimisega. Kapitalistlike suhete kasv XIX sajandi teisel veerandil. Talurahvaliikumine 1840-ndatel aastatel.	VI teema alateemad: 3. Kapitalistlike suhete kasv põllumajanduses. 4. Talurahvaliikumine 1840-ndatel aastatel.
51	Talurahvaliikumine ja pärisorjuse kaotamine. Revolutsioonilise situatsiooni küpsemine Venemaal. Talurahavarahutused Eestimaal 1858.a. (Mahtra söda).	VI teema alateema: 4. Talurahavaliikumine 1840-ndatel aastatel.
53	Kordamine. 1. Kapitalistlike suhete kasv Venemaal ja Eestis.	
	X teema: Kapitalismi arenemine ja proletariaadi võitluse algus Venemaal XIX sajandi lõpul.	VII teema: Kapitalismi arenemine Eestis XIX sajandi teisel poolel. Alateemad:
62	Kapitalistliku majanduse ja kodanliku klassiühiskonna arenemine Eestis.	1. Kapitalismi arenemine põllumajanduses. 2. Talurahva kihistumine. 3. Kapitalistliku tööstuse arenemine. Raudteede ehitamine. 4. Proletariaadi tekkimine Eestis.
64	70-ndate ja 80-ndate aastate töölisliikumine. Esimesed töölisorganisatsioonid. Kreenholmi streigid. Morozovi streik.	VII teema alateema: 5. Töölisliikumise algus Eestis.
	XI teema: Rahvuslik liikumine ja kultuuri areng Eestis XIX sajandi teisel poolel.	
69	Eesti rahvuslik liikumine ja selle kaks suunda C.R.Jakobson ja tema "Sakala".	VIII teema: Rahvuslik liikumine Eestis.

Tunni jrk. nr.	Teema	H.Palametsa ja S.Vahtre lisamaterjalidest käsitletav osa
70	Eesti rahvuslik kultuur XIX sajandi teisel poolel. Eesti rahvusliku kirjanduse, teatri, muusika ja kujutava kunsti kujunemine ja areng.	IX teema: Haridus ja kultuur Eestis XIX sajandil.
71	Kordamine: 1. Kapitalismi arenemine XIX sajandi lõpul. 2. Rahvuslik liikumine Eestis XIX sajandi teisel poolel.	
72	Üldistav kordamine seitsmenda klassi kursuse ulatuses.	

Tööplaan nr.2

Kaheksas klass

Kursuse ulatus 105 tundi

Tunni jrk. nr.	Teema
	I pt. 2.teema: Massiline võitlus tsarismi ja kapitalismi vastu Venemaal XIX saj. lõpul ja XX sajandi algul. 1905-1907.a. revolutsioon.
5	Töölisliikumine ja töölisringid Eestis. M.J.Kalinini revolutsiooniline tegevus Tallinnas.
8	1905-1907.a. revolutsioon Eestis.
	I pt. 3.teema: Venemaa reaktsiooni ja uue revolutsioonilise tõusu perioodil (1907 - 1914).
12	Eesti ala reaktsiooni aastail ja töölisliikumise uue tõusu perioodil.

Tunni jrk. nr.	Teema
	I pt. 4.teema: E s i m e n e m a a i l m a s ö d a. K o d a n l i k-d e m o k r a a t l i k V e e b r u a r i r e v o l u t s i o o n.
16	Veebruarirevolutsioon Eestis.
	II pt. 1.teema: S u u r e S o t s i a l i s t l i k u O k t o o b r i r e v o l u t s i o o n i v õ i t.
22	Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis.
	Kordamine:
	1. Kodanlik-demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile Venemaal ja Eestis.
	II pt. 2.teema: V ä l i s m a a i n e s õ j a l i n e i n t e r v e n t s i o o n j a k o d u s õ d a 1918 - 1920.
26	Interventsiooni ja kodusõja algus,selle põhjused. Saksa vägede edasitung. Punaarmee organiseerimine ning vastulöögi andmine saksa vägedele Keila, Pihkva ja Narva all. Saksa okupatsioon Eestis 1918.aastal.
30	Eesti Töörahva Kommuun.
45	Kordamine:
	1. Interventsiooni purustamine ja sotsialismi ehitamine.
	III pt.E e s t i k o d a n l i k a d i k t a t u u r i p e r i o o d i l (1920 - 1940).
46	Sõjajärgne revolutsiooniline kriis Eestis aastail 1920 - 1924.
47	Kapitalismi ajutine kindlustumine ja uus majanduskriis Eestis aastail 1925 - 1933.
48	Eesti fašistliku diktatuuri aastail 1934 - 1940.
49	Eesti kultuuri arengujooni 1920 - 1940.

Tunni jrk. nr.	Teema
	IV pt. 2.teema: N ö u k o g u d e v õ i m u t a a s k e h t e s t a m i n e E e s t i s 1940. a a s t a l.
53	Vastastikuse abistamise pakti sõlmimine NSV Liidu ja Balti riikide vahel. Pakti rikkumine eesti kodanluse poolt. Töörahva väljaastumine 21.juunil 1940.a. Eesti kuulutamine nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks. Sotsialistliku revolutsiooni võit Eestis, selle põhjused. Eesti NSV astumine NSV Liidu koosseisu.
54	Sotsialistlik ülesehitustöö Eestis 1940-1941. Edusammud riiklikus, majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös.
	IV pt. 3.teema: N õ u k o g u d e L i i d u S u u r I s a m a a s õ d a a a s t a i l 1941-1945.
59	Eesti rahvas Suures Isamaasõjas.
	V pt. N S V L i i t s õ j a j ä r g s e t e l a a s t a t e l 1945-1958.
64	Sotsialismi ülesehitamine Nõukogude Eestis sõjajärgsel perioodil. Nõukogude vennasrahvaste abi. Tööstuse areng. Põllumajanduse kollektiviseerimine.
65	Rahva materiaalse heaolu tõus. Rahvusliku kultuuri areng. Rahvahariduse tõus.
68	Kordamine: 1. Eesti kodanliku diktatuuri perioodil. 2. Suur Isamaasõda.
	VII pt. J ä r k j ä r g u l i n e ü l e m i n e k s o t s i a l i s m i l t k o m m u n i s m i l e N S V L i i d u s.
82	Seitseaastaku tähtsamaid ehitusi meie vabariigis, kodulinnas ja rajoonis. Seitsme aasta plaani rahvusvaheline tähtsus.
86	Kordamine: 1. NSV Liit 1945-1963.

Tabel nr.2

Seitsmenda klassi kontrolltööde tulemused 1961/62. õppeaastal.

Jrk. nr.	Kooli nimetus	Klass	õpil. arv	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Keskmine hinne
1.	Võru I Keskkool	7	25	4	3	12	6	-	3,2
2.	Võru I 8-kl.kool	7a	25	3	11	11	-	-	3,68
		7b	20	-	7	12	1	-	3,3 3,53
3.	Kääpa 8-kl.kool	7	10	-	3	5	2	-	3,1

Koolide keskmine hinne 3,36

Tabel nr.3

Seitsmendate klasside kontrolltööde tulemused 1962/63. õppeaastal.

Jrk. nr.	Kooli nimetus	Klass	õpil arv	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Keksmine hinne
1.	Võru I Keskkool	7	31	2	15	12	2	-	3,54
2.	Võru I 8-kl.kool	7a	30	8	10	10	2	-	3,8
		7b	32	-	20	12	-	-	3,62 3,71
3.	Kääpa 8-kl.kool	7	11	3	3	4	1	-	3,7

Koolide keskmine hinne 3,66

Tabel nr.4

Kaheksandate klasside tunnikontrolli tulemused Võru I 8-kl. koolis 1962/63. õppeaastal.

Klass	Õpil. arv	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Keskmine hinne
8a	20	11	6	3	-	-	4,4
8b	18	2	9	7	-	-	3,7

Tabel nr.5

Seitsmendate klasside kontrolltööde tulemused 1962/63. õppeaastal.

Jrk. nr.	Kooli nimetus	Klass	Õpil. arv	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Keskmine hinne
1.	Fr.R.Kreutzwaldi nim.Võru I Keskkool	7	31	2	15	12	2	-	3,54
2.	Võru I 8-kl.kool	7a	30	8	10	10	2	-	3,8
		7b	32	-	20	12	-	-	3,62 3,71
3.	Kääpa 8-kl.kool	7	11	3	3	4	1	-	3,72
4.	Vaabina 8-kl.kool	7	7	1	6	-	-	-	4,14
5.	Vastseliina Keskkool	7a	16	3	11	2	-	-	4,06
		7b	17	2	7	7	1	-	3,58 3,81

Seitsmendate klasside keskmine hinne 3,7

Tabel nr.6

Kaheksandate klasside kontrolltööde tulemused 1962/63. õppeaastal.

Jrk. nr.	Kooli nimetus	Klass	Õpil. arv	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Keskmine hinne
1.	Fr.R.Kreutzwaldi nim.Võru I Keskkool	8	24	1	7	12	4	-	3,21
2.	Võru I 8-kl.kool	8a	22	2	10	9	1	-	3,59 3,65
		8b	22	3	11	7	1	-	3,72
3.	Võru II 8-kl.kool	8	17	-	3	8	6	-	2,82
4.	Väimela 8-kl.kool	8	10	-	5	5	-	-	3,5
5.	Vastseliina Keskkool	8	9	-	2	5	2	-	3,0

Kaheksanda klassi keskmine hinne 3,2

Tabel nr.7

Ürgkogukondlik kord Eesti NSV territooriumil

Aasta	Eluviis	Tegevusalad	Mälestusmärgid	Leiukohad
9000-8000 a. tagasi	Sugukondadena	Küttimine, kalapüük, taimetoidu korjamine.	Tuleasemed, luust ja kivist kalapüügiriistu	Põhja-Eesti, Kunda järvekesel asuvalt saarelt, Pärnu jögikonnast, Emajõe orust, Tartu juurest, Narva ümbrusest.
6000-4000 a. tagasi	Sugukondadena	Küttimine, kalapüük, taimetoidu korjamine.	Algeliste eluhoonete jäänused, kivikirved, luust naasklid ja nõelad, ümarapõhjalised savinõud.	Pärnu jõe madalikult, Emajõe kaldalt, Võrtsjärve ja Peipsi rannikult, Narva jõe, Jägala ja Kasari jõe alamjooksult.
4000-2000 a. tagasi	Sugukondadena	Karjakasvatus ja algeline põlluharimine, kalapüük, küttimine. Kindlustatud asulate tekkimine	Paadikujulised kirved läbipuuritud varreauguga, kivist ja luust mitmesuguseid teisi tööriistu nagu köplad, küttimisriistad jne.	Rohkesti matmiskohti Saaremaal, Asvas, Iru linnamäel, Tallinna linna lähedal.

Tabel nr.8

S e i t s m e n d a t e k l a s s i d e ö p p e - e d u k u s a j a l o o s 1959/60. ö.-a.

Jrk. nr.	Kooli nimetus	Klass	Õpil. arv	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Keskmine hinne
1.	Fr.R.Kreutzwaldi nim.Võru I Kesk-kool	7	24	2	10	11	1	-	3,54
2.	Võru I 8-kl.kool	7a	26	3	11	12	-	-	3,65
		7b	25	7	9	9	-	-	3,92 3,74
3.	Vaabina 8-kl.kool	7	6	-	3	3	-	-	3,5
4.	Väimela 8-kl.kool	7	10	1	4	5	-	-	3,6
5.	Vastseliina Kesk-kool	7a	21	-	11	10	-	-	3,52
		7b	20	1	7	12	-	-	3,45 3,48

Koolide keskmine hinne 3,5

Tabel nr.9

S e i t s m e n d a t e k l a s s i d e ö p p e - e d u k u s a j a l o o s 1961/62.ö.-a.

Jrk. nr.	Kooli nimetus	Klass	Õpil. arv	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	Keskmine hinne
1.	Fr.R.Kreutzwaldi nim.Võru I Kesk-kool	7	30	1	9	18	2	-	3,3
2.	Võru I 8-kl.kool	7a	26	1	12	13	-	-	3,53
		7b	23	2	9	11	1	-	3,52 3,53
3.	Vaabina 8-kl.kool	7	8	1	3	4	-	-	3,62
4.	Väimela 8-kl.kool	7	16	1	3	12	-	-	3,31
5.	Vastseliina Kesk-kool	7a	20	1	11	9	-	-	3,55
		7 b	20	1	8	11	-	-	3,5 3,52

Koolide keskmine hinne 3,46

Eesti töötajate võitlus Nõukogude tagalas fašismi purustamiseks.

Nõukogude Armee edukas võitlus hitlerlike röövvallutajate vastu poleks olnud võimalik ilma kogu rahva toetuseta, nõukogude inimeste ennastsalgava tööta tagalas.

Maa idarajoonidesse evakueerunud Eesti NSV töötajad töötasid samasuguse ennastsalgavusega kui kogu nõukogude rahvas. Nad töötasid vabrikuis ja tehastes, kolhoosides ja sovhoosides, õppe-ja teadusliku uurimise asutistes.

Viljakalt töötasid teadlased. Üks väljapaistvamatest mitšurinlastest, poolaarvööndi põllunduse pioneer, Johan Eichfeld juhtis nendel aastatel Üleliidulist Taimekasvatuse Instituuti. Instituudi teaduslike töötajate kollektiiv jätkas Leningradis blokaadi tingimustes ennastsalgavat tööd, päästis täielikult nõukogude teadlaste poolt paljude aastate jooksul kogutud unikaalse, umbes 70 000 seemnenäidist sisaldava kollektsiooni. J.Eichfeld juhtis tehniliste ravitaimede ja ubateraliste kultuuride ülekandmist Nõukogudemaa idarajoonidesse, arendas ja juurutas mitšuurinlikku agrobioloogiat põllumajanduses. Tema juhtimisel aretas instituudi kollektiiv söja ajal ja esimestel sõjajärgsetel aastatel üle 170 uue taimesordi. Nõukogude teadlased osutasid rahvamajandusele väga suurt abi.

Nõukogude Eesti patrioodid kogusid 1943. ja 1944.aastal tankikolonnide "Nõukogude Eesti" eest ja "Lembitu" ning lennueskadrilli "Tasuja" ehitamiseks ligi 14 miljonit rubla.

NSV Liidu valitsus osutas suurt tähelepanu ja materiaalset abi Nõukogude Eesti töötajaile. Eesti laste jaoks avati emakeelsed koolid; juba 1942/43.aastal töötasid Vene NFSV territooriumil 35 eesti kooli ja klassikomplekti. Eesti noori õppis vennasvabariikide kõrgemais koolides. Elanikkonna jaoks anti välja ajalehti, ajakirju ning kirjastati raamatuid emakeeles. Moskvas ja Leningradis töötas Eesti NSV Raadiokomitee, kelle saateid kuulasid suure huviga ka okupeeritud Eesti elanikud. Nende saadete kaudu said nad teada tõde sõja käigust.

1941.aasta detsembris moodustati Jaroslavlis rohkem kui 200 näitlejast , solistist ja muusikamehest koosnev eesti kunstimeistrite kollektiiv. Siin oli neil võimalus töö kõrval õppida ning tutvuda eesrindliku nõukogude kunsti saavutustega. Siin töötasid ja õppisid eesti silmapaistvamad kunstialal töötajad, nagu Gustav Ernesaks, Eugen Kapp, Georg Ots, Olga Lund, Aleksander Arder ja paljud teised.

ÜK/b/ Partei Keskkomitee ja NSV Liidu valitsuse abiga tegid Eesti NSV juhtivad organid evakuatsiooni ajal suurt tööd Nõukogude Eestisse tagasipöördumise ettevalmistamise alal. Õpetati välja suur hulk uut kaadrit. Selleks loodi õppe- ja tootmiskombinaate ja koole, organiseeriti mitmesuguseid kursusi. Õppe- ja tootmiskombinaadid töötasid Jegorjevskis, Tšeljabinskis ja Moskva oblasti Dmitrovi rajoonis. Bõkovis töötasid traktoristide kursused, Tambovis velskarite kool. Mõškinos, Jegorjevskis, hiljem Leningradis, töötasid partei, ja nõukogude ja ametiühingute aktiivi kursused. Korraldati kursused kaubandus -ja arveala töötajaile, kohtu ja prokuratuuri alal töötajaile jne. Kõik need ja teised abinõud võimaldasid kohe pärast Nõukogude Eesti vabastamist saksa fašistlikust okupatsioonist kiiresti taastada Nõukogude riigiaparaadi vabariigis ja alustada tööd okupantide poolt laostatud rahvamajanduse taastamiseks.

Tunnikonspekt nr.2

Eesti NSV vabastamine Nõukogude Armee poolt.

Nõukogude Armee pealetung. 1944.aastaloli Nõukogude Armee otsustavate võitude aastaks.

Sakslased olid ehitanud võimsad kindlused Eesti NSV idapiirile ja lootsid nende taha püsima jääda. Nad kiitlesid: "Saksa armee on loonud Narva ja Peipsi järve vahele raudse barjääri, mida bolševikel ei lähe korda ületada".

Leningradi rinde väed, kelle koosseisus tegutses ka Eesti Laskurkorpus, murdsid läbi vaenlase kindlustusliinid ja vabastasid 26.juulil 1944.a. Narva linna. 25.augus-

til vabastasid 3. Balti rinde väed Tartu. Taganedes Nõukogude Armee löökide all, püüdsid fašistid muuta Eesti NSV "kõrbetsooniks", purustada ja maha põletada tema külad ja linnad. Fašistid muutsid Narva rusuhunnikuks, hävitasid üle poole Tartu linnast. Nad purustasid Tallinna sadama, mineerisid kõik tähtsamad hooned Tallinnas, valmistudes neid õhku laskma. Pärast Tallinna vabastamist avastati linnas 75 mineeritud kohta ja neist võeti välja üle saja tonni lõhkeaineid ning fugasspomme. Hitlerlased ruttasid Eesti NSV elanike massilise hävitamisega. 1944.aastа veebruaris mürgitasid nad Riias terve ešeloni vangistatud Eesti kodanikke. Ainuüksi ühe päevaga, 19.septembril 1944, hävitasid hitlerlased Klooga koonduslaagris ligi 2000 kinnipeetavat. Mustad suitsupilved suurtest tuleriitadest, kus fašistid põletasid oma ohvreid, katsid Eestit.

Üldrahvusliku võitlusega päästeti suur hulk materiaalseid ja kultuurilisi väärtusi, mida saksa fašistid ja nende käsilased tahtsid hävitada. Rahvahulkade aktiivne osavõtt Nõukogude Eesti vabastamisest kiirendas ning kergendas Nõukogude Armee operatsioone Eesti NSV territooriumi puhastamisel fašistlikust rämpsust.

Nõukogude Armee pealetung oli võimas ja hoogne, hoolimata Saksa vägede kõige meeleheitlikumast vastupanust. Eesti NSV pealinn Tallinn vabastati 22.septembril 1944 Leningradi rinde vägede poolt Nõukogude Liidu marssali Govorovi juhtimisel, tihedas koostöös Balti laevastikuga. Toompea muistse torni kohal hakkas lehvima punane lipp. Selle heiskajaks oli Eesti Korpuse ohvitser leitnant Lumiste.

Eesti NSV saari püüdsid hitlerlased veel endi käes hoida. Nõukogude Armee koos Balti laevastiku meremeestega paiskas nad merre 24.novembril 1944.a..

Nõukogude Armee hoogus pealetung päästis eesti rahva täieliku hävitamise hirmsast ohust.

K a s u t a t u d k i r j a n d u s

I. N L K P j a E e s t i N S V H a r i d u s m i n i s t e e r i u m i a m e t l i k u d m a t e r j a l i d

A j a l o o programmide kasutamisest 1962/63. õppeaastal, "Nõukogude Õpetaja" 1962, nr. 32.

H r u š t š o v, N. S., Kindla rahu ja rahvaste helge tuleviku nimel, " Rahva Hääl " 196o, nr. 163.

H r u š t š o v, N. S., NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Ettekanne Nõukogudekogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile, Tallinn 1959.

H r u š t š o v, N. S., Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmist, Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXII kongressile, Tallinn 1961.

Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62. õppeaastaks, A j a l u g u, Tallinn 1961.

Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62. õppeaastaks, Eesti keel ja kirjandus, vene keel, võõrkeeled, Tallinn 1961.

Kaheksanda klassi eesti keele ja kirjanduse programm 1962/63. õppeaastaks, " Nõukogude Õpetaja " 1962, nr. 34.

NLKP Keskkomitee otsus " Parteipropaganda ülesandeist kaasaja tingimustes," " Eesti Kommunist " 196o, nr. 1.

II. Õpikud ja metoodiline kirjandus

Eesti NSV ajalugu, Õpik IX-XI klassile, Toim. K. Siilivask, Tallinn 1959.

Materjale õpilaste iseseisvaks tööks NSV Liidu ja Eesti NSV ajaloost, Tallinn 196o.

M i n t s, I. ja K a r e v, D., NSV Liidu ajalugu, Käsiraamat VIII klassile, Tallinn 1962.

N e t š'k i n a, M. ja F a d e j e v, A., NSV Liidu ajalugu, I osa, Käsiraamat VII klassile, Tallinn 1962.

P a l a m e t s, H. , Jutustusi kodumaa ajaloost, Õpiklugemik IV klassile, Tallinn 1962.

P a l a m e t s, H., Metoodiline kiri ajaloo õpetamise kohta IV klassis, Tallinn 196o.

P a l a m e t s, H.,Uusi abimaterjale õpilaste iseseisvaks tööks ajaloos, "Nõukogude Kool " 196o, nr. 11, lk.869.

P a l a m e t s, H. ja V a h t r e, S., Eesti NSV ajaloost, Lisamaterjale M.Netškina ja A. Fadejevi käsiraamatu "NSV Liidu ajalugu" VII klassi juurde, Tallinn 1962.

T i n t, T., Õpilaste aktiviseerimisest ajalootunnis, "Nõukogude Õpetaja" 196o, nr. 14.

Историческое образование в школе - мощный фактор коммунистического воспитания, "Советская педагогика",1963, №3, стр.3

Б у щ и к, Л. П., Очерки развития школьного исторического образования в СССР, Москва, 1961.

С о б о л е в, А.Н., Из опыта перестройки преподавания истории в школах Липецкой области, "Преподавание истории в школе" 1962, №4, стр.26.

III. A j a l o o l i n e k i r j a n d u s

A n s b e r g, A., T a r m i s t o, V., Eesti NSV majandus ja kultuur, Tallinn 196o.

Eesti NSV ajalugu, I kd., Peatoimetaja G. Naan, Tallinn 1955.

Eesti NSV ajaloo lugemik, I kd., Tallinn 196o.

Eesti NSV ajalugu, Teine trükk, Toimetanud G. Naan, Tallinn1957.

Eesti rahva ajaloost Põhjasõja aastail 17oo-1721, Valimik dokumente, Tallinn 196o.

Elukutse - riigikukutaja, Mälestusi ja dokumente V. Kingissepast (75. sünnipäevaks), Tallinn 1963.

Eesti Töörahva Kommuun, Dokumentide ja materjalide kogumik, Tallinn 1958.

E l a n g o, Ü., Eesti kapitalismi ajutise ebakindla stabilisatsiooni aastail (1925-1929), Tallinn 1958.

Inimesed, olge valvsad! Koostanud Vladimir Raudsepp, Tallinn 1962.

K a h k, J., 1858.a. talurahvarahutused Eestis, Mahtra sõda, Tallinn 1958.

K a h k, J., Rahutused ja reformid, Tallinn 1961.

Karastumine, Mälestusi Eesti noorsoo revolutsioonilisest liikumisest, Tallinn 1958.

M a r t i n s o n, E., Haakristi teenrid, Tallinn 1962.

Meie samm on jõudsam, "Noorte Hääl" 1963, nr. 56.

M o o s b e r g, H., 19o5-19o7.a. revolutsioon Eestis, Tallinn 1955.

Nõukogude võimu eest, Veebruari- ja Oktoobrirevolutsioonist Eestis aktiivselt osavõtnute mälestuste kogumik, Tallinn 1957.

P e s t i, M., Rahvuslik reetmine " rahvusluse " sildi all, (Kodanliku Eesti välispoliitikast aastail 1934-194o), Tallinn 196o.

R ä s t a s, O., Pörandaalused, Tallinn 1961.

S a a r n i i t, H., Kodanlik Eesti sõjajärgse revolutsioonilise kriisi aastail (192o-1924), Tallinn 1958.

S u n i l a , A., 1924. aasta 1. detsembri ülestõus, Tallinn 1959.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, Dokumentide ja materjalide kogumik, Tallinn 1957.

V i h a l e m, P., Eesti kodanlus imperialismi teenistuses 1917-192o, Tallinn 196o.

Võitluse radadel, Mälestuste kogumik, Tallinn 196o.

Ülevaade Eestimaa Kommunistliku Partei ajaloost, I osa, (XIX sajandi 9o aastad-192o), Toim. A.Panksejeva, A. Liebman, Tallinn 1961.

IV. A l b u m i d

Eesti kujutav kunst, Tallinn 1956.

Fr.R.Kreutzwald 18o3-1882, Tallinn 1953.

lo aastat Nõukogude Eestit (194o $\frac{21}{VII}$ 195o), Tallinn 195o.

Materjale Eesti Kommunistliku Noorsooühingu võitlusteest 1917-1945, Tallinn 1958.

M a t t, F., Evald Okas, Tallinn 1957.

Materjale Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kohta Eestis, Tallinn 1957.

Mahtra sõda, Toim. H. Seping, Tallinn 1958.

Nõukogude Eesti aastail 1959-1965, Tallinn 1959.

Nõukogude Eesti 194o-196o, Tallinn 196o.

Põhjasõja sündmuste jälgedel, Tallinn MCMLXI.

Pärnu, Tallinn 1962.

Tallinn, Tallinn 1955.

Tallinn, Tallinn 1958.

Tartu, Tallinn 196o.

V. Ilukirjandus

Beekmann, V., Kurbade kivide linn, Tallinn 1959.

Bornhöhe, E., Tasuja, Tallinn 1948.

Kahas, L., Vabaduskiri, Tallinn 1961.

Kassil, L., Elu nagu olema peab, Tallinn 1961.

Kippel, E., Meelis, Tallinn 1955.

Kommunismi võidu nimel, Tallinn 1962.

Leberecht, H., Sõdurid lähevad koju, Tallinn 1957.

Metsanurk, M., Ümera jõel, Tallinn 1961.

Männik, E., Üle mägede, Tallinn 1955.

Paas, A., Väikesed jäljed suurel teel, Tallinn 1961.

Sinkel, A., Musta risti ikke all, Tallinn 1956.

Sinkel, A., Mõõgaga mõõdetud maa, Tallinn 1959.

Vilde, E., Kui Anija mehed Tallinnas käisid, Tallinn 1955.

Vilde, E., Külmale maale, Tallinn 1948.

Vilde, E., Mahtra sõda, Tallinn 1955.

Vilde, E., Raudsed käed, Tallinn 1951.

S i s u k o r d

S i s s e j u h a t u s 2

I S e i t s m e n d a j a k a h e k s a n d a k l a s s i a j a l o o p r o g r a m m i d e s t j a õ p i k u t e s t 1962/63. õ p p e a a s t a l . . . . . lo

1. Ajaloo programmid . . . . . lo

2. Ajaloo õpikud 16

II E e s t i N S V a j a l o o õ p e t a m i s e m e t o o d i k a s t s e i t s m e n d a s j a k a h e k s a n d a s k l a s s i s . . 21

1. Eesti NSV ajaloo õpetamisest seitsmendas klassis 23
2. Eesti NSV ajaloo õpetamisest kaheksandas klassis 42
3. Eesti NSV ajaloo õpetamise tulemused seitsmendas ja kaheksandas klassis ... 54
4. Ajaloo tõövihik 59

III S a a t e - j a a b i m a t e r j a l i d E e s t i N S V a j a l o o õ p e t a m i s e k s 63

1. Kasutusel olevatest õpikutest ja käsiraamatutest 64
2. Allikmaterjalid 69
3. Mälestuste kogumikud 73
4. Albumid 76
5. Eesti NSV ajaloo pildid 8o
6. Ilukirjandus 82
7. Saate- ja abimaterjalide kasutamisest Võru rajooni koolides 89

L õ p u s õ n a 93

L i s a d :

Tõõplaan nr. 1. Seitsmes klass 97
Tõõplaan nr. 2. Kaheksas klass . . . . loo
Tabel nr. 2. Seitsmendate klasside kontrolltööde tulemused 1961/62.õppeaastal lo3

Tabel nr. 3. Seitsmendate klasside kontrolltööde tulemused 1962/63.õppeaastal. . 1o3
Tabel nr. 4. Kaheksandate klasside tunnikontrolli tulemused Võru I 8-kl. koolis 1962/63. õppeaastal 1o3
Tabel nr. 5. Seitsmendate klasside kontrolltööde tulemused 1962/63.õppeaastal. . 1o4
Tabel nr. 6. Kaheksandate klasside kontrolltööde tulemused 1962/63.õppeaastal. . 1o4
Tabel nr. 7. Ürgkogukondlik kord Eesti NSV territooriumil 1o5
Tabel nr. 8. Seitsmendate klasside õppeedukus ajaloos 1959/6o.õppeaastal 1o6
Tabel nr. 9. Seitsmendate klasside õppeedukus ajaloos 1961/62.õppeaastal 1o6

Tunnikonspekt nr. 1. Eesti töötajate võitlus Nõukogude tagalas fašismi purustamiseks 1o7

Tunnikonspekt nr. 2. Eesti NSV vabastamine Nõukogude Armee poolt 1o8

K a s u t a t u d k i r j a n d u s 11o